

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych

**Sprawozdanie z działalności
Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych
oraz archiwów państwowych
w 2015 r.**

NACZELNA DYREKCJA
ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

Warszawa 2016

Spis treści

Wstęp	5
1. Zasób archiwalny	10
1.1 Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem	10
1.2 Zasób zewidencjonowany ogółem	10
1.3 Zasób opracowany ogółem	11
1.4 Działania nadzorcze i koordynacyjne NDAP w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu	11
1.5 Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym	12
1.6 Zasób w toku opracowania	14
2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego	16
2.1 Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie kształtowania zasobu	16
2.2 Archiwa państwowe wobec informatyzacji działalności państwa	19
2.3 Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi	19
2.3.1. Kontrole archiwalne	20
2.3.2. Uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych	21
2.3.3. Powierzenie materiałów archiwalnych	22
2.3.4. Użyczenie materiałów archiwalnych	23
2.4. Wartościowanie dokumentacji	23
2.4.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne	23
2.4.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji	25
2.4.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych	27
2.5. Szkolenia, konsultacje, doradztwo	28
3. Techniczne zabezpieczenie zasobu w archiwach państwowych	30
3.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie zabezpieczania zasobu	30
3.2. Konserwacja właściwa i masowa w archiwach państwowych	31
3.3. Profilaktyka konserwatorska w archiwach państwowych	32
3.4. Inne prace związane z działalnością w zakresie konserwacji zasobu	32
4. Reprografia zabezpieczająca w archiwach państwowych	34
4.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie digitalizacji zasobu archiwów państwowych	34
4.2. Digitalizacja w roku sprawozdawczym	34
4.2.1. Digitalizacja zasobu w ramach działalności własnej	35
4.2.2. Program digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobu archiwów polskich i zagranicznych w 2015 r.	35
4.2.3. Wieloletni Program Rządowy Kultura+	36
4.2.4. Inne projekty w zakresie digitalizacji (programy operacyjne, współpraca ze środowiskami genealogicznymi, organizacjami społecznymi)	36
4.3. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych	38
4.4. Digitalizacja i mikrofilmowanie w archiwach zagranicznych	39
4.5. Mikrofilmowanie w roku sprawozdawczym	39
5. Wykorzystanie zasobu archiwalnego	40
5.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie wykorzystywania zasobu archiwalnego	40
5.2. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego	40
5.3. Użytkownicy zasobu archiwów państwowych oraz cele korzystania z materiałów	41

archiwalnych	
5.3.1. Udostępnianie materiałów archiwalnych w czytelniach	42
5.3.2. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe	46
5.4. Prezentacje materiałów archiwalnych w Internecie	49
5.5. Reprografia dla użytkowników	50
5.6. Bazy danych w archiwach państwowych	51
6. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje oraz zespoły międzyarchiwalne	53
6.1. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje i zespoły działające przy NDAP	53
6.2. Organy opiniodawcze i doradcze w archiwach państwowych	56
7. Działalność naukowa prowadzona przez archiwa państwowe	59
7.1. Zebrania naukowe	59
7.2. Udział w konferencjach naukowych	59
7.3. Udział w projektach (projekty samodzielne i realizowane we współpracy)	61
7.4. Współpraca w zakresie archiwistyki	63
7.5. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych	64
8. Działalność popularyzacyjna i wydawnicza oraz w zakresie komunikacji społecznej	70
8.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie działalności popularyzacyjnej i wydawniczej	70
8.2. Ważniejsze wydawnictwa oraz projekty popularyzatorskie realizowane przez archiwa państwowe	71
8.3. Komunikacja społeczna, współpraca z mediami	73
9. Współpraca międzynarodowa	77
9.1. Współpraca bilateralna i w ramach gremiów międzynarodowych	77
9.2. Realizacja projektów międzynarodowych	78
9.3. Konferencje międzynarodowe	79
9.4. Wsparcie dla Polonii	80
9.5. Współpraca przygraniczna	81
10. Przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej	82
10.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej	82
10.2. Zbiory dokumentacji niearchiwalnej w archiwach państwowych	83
10.3. Kwerendy wykonywane na podstawie dokumentacji niearchiwalnej	83
10.4. Inne działania w obszarze przechowywania	84
11. Inwestycje i remonty	86
12. Legislacja	90
13. Kadry i kompetencje	91
13.1. Zatrudnienie wg stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.	91
13.2. Wykształcenie pracowników	91
13.3. Rozwój naukowy	92
13.4. Kompetencje – szkolenia	92
14. Finanse	94
14.1. Wydatki budżetowe	94
14.2. Dochody budżetowe	95
Podsumowanie i przewidywane kierunki działań	96
Załącznik nr 1. Wystawy zorganizowane lub współorganizowane/współfinansowane przez NDAP	100
Załącznik nr 2. Realizacja działań wydawniczych w NDAP – publikacje wydane w 2015 r.	101
Załącznik nr 3. Czasopisma naukowe o tematyce archiwalnej oraz publikacje archiwów państwowych dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2015 r.	102
Załącznik nr 4. Stacjonarne i internetowe wystawy materiałów archiwalnych zorganizowane przez archiwa państwowe w 2015 r. (wybór)	105
Załącznik nr 5. Referaty wygłoszone na zebraniach naukowych w archiwach państwowych	107

Wstęp

Archiwa państwowe działają na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2015 r. poz. 1446, z późn. zm.).

Sieć archiwów państwowych na koniec 2015 r. tworzyły 3 archiwa o charakterze centralnym: Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD), Archiwum Akt Nowych (AAN), Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC) oraz 30 archiwów wraz z ich 40 oddziałami zamiejscowymi (w tym Archiwum Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku) i 5 ekspozyturami, których właściwość miejscowa ma zasięg regionalny.

W roku sprawozdawczym likwidacji uległy oddziały AP w Katowicach: w Oświęcimiu¹ oraz w Żywcu². Jednocześnie w Żywcu utworzono ekspozyturę AP w Katowicach. Materiały archiwalne stanowiące zasób obydwóch zlikwidowanych oddziałów weszły w skład zasobu Oddziału w Bielsku-Białej katowickiego archiwum.

Do zakresu działania archiwów państwowych należy w szczególności:

- kształtowanie państwowego zasobu archiwalnego;
- gromadzenie, ewidencjonowanie, przechowywanie, opracowanie, zabezpieczanie i udostępnianie materiałów archiwalnych należących do ich zasobu archiwalnego;
- kontrola postępowania z materiałami archiwalnymi wchodzącymi do państwowego zasobu archiwalnego i dokumentacją niearchiwalną powstałą i zgromadzoną w organach państwowych i państwowych jednostkach organizacyjnych oraz w organach jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych jednostkach organizacyjnych³;
- wydawanie uwierzytelnionych odpisów, wypisów, wyciągów i reprodukcji przechowywanych materiałów oraz zaświadczeń na podstawie tych materiałów;
- prowadzenie prac naukowych oraz wydawniczych w dziedzinie archiwistyki i dziedzin pokrewnych;
- popularyzacja wiedzy o materiałach archiwalnych i archiwach oraz prowadzenie działalności informacyjnej.

Centralnym organem administracji rządowej w sprawach państwowego zasobu archiwalnego jest Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, którego działalność nadzoruje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

¹ Decyzja Nr 12 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 21 maja 2015 r. w sprawie likwidacji Oddziału Archiwum Państwowego w Katowicach w Oświęcimiu.

² Decyzja Nr 16 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 14 sierpnia 2015 r. w sprawie likwidacji Oddziału Archiwum Państwowego w Katowicach w Żywcu i utworzenia Ekspozytury Archiwum Państwowego w Katowicach w Żywcu.

³ Z wyłączeniem organów posiadających archiwa wyodrębnione.

Urząd Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pełnił dr hab. Władysław Stępniaak.

Do końca 2015 r. archiwa państwowe zgromadziły ponad 331 kmb akt. Kolejne 551 kmb materiałów archiwalnych znajduje się w państwowych i samorządowych jednostkach organizacyjnych, w których postępowanie z dokumentacją podlega nadzorowi archiwów państwowych. Materiały te będą sukcesywnie przejmowane w ciągu najbliższych 25 lat.

Jednym z kluczowych zadań archiwów państwowych jest zaspokajanie potrzeb informacyjnych społeczeństwa i państwa. W ostatnich latach podjęto szereg działań mających na celu zwiększenie dostępności zasobu oraz podniesienie jakości świadczonych przez archiwa usług. Realizacja polityki otwartego dostępu do źródeł historycznych zaowocowała nie tylko wprowadzeniem ułatwień w korzystaniu z zasobu archiwalnego w czytelnich, ale także systematycznym zwiększaniem dostępności cyfrowych kopii materiałów archiwalnych w Internecie, m.in. w portalu *szukajwarchiwach.pl*, w którym na koniec 2015 r. prezentowano prawie 18 mln skanów. Działaniom tym towarzyszyło rozeznanie potrzeb i zainteresowań użytkowników.

Kontynuowane w roku sprawozdawczym prace w zakresie digitalizacji w znacznej mierze koncentrowały się na materiałach stanowiących źródła do badań genealogicznych, głównie aktach stanu cywilnego, a także materiałach o istotnym znaczeniu dla badania historii lokalnej. Nie porzyskając na digitalizacji prowadzonej własnymi siłami, poszukiwano także innych możliwości zwiększania dostępności zasobu, także z wykorzystaniem środków europejskich. Archiwa państwowe w Toruniu i Bydgoszczy wspólnie zrealizowały, współfinansowany ze środków europejskich, projekt *Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego*. Zwiększeniu dostępności zbiorów archiwów państwowych w Internecie służyć ma także przygotowywany w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa projekt *Archiwa Cyfrowe*, którego założenia zaprezentowano w roku sprawozdawczym. Pozyskaniem znacznej liczby kopii cyfrowych zaowocowała współpraca ze środowiskami genealogów.

Coraz częściej projekty archiwów państwowych, szczególnie związane z digitalizacją i udostępnianiem zbiorów on-line, wskazywane są jako przykłady działań przyczyniających się do poprawy obsługi obywateli przez administrację publiczną.

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych uczestniczył w pracach nad projektem ustawy o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego, przygotowywanym pod auspicjami Ministra Administracji i Cyfryzacji (a następnie Ministra Cyfryzacji). Objęły one również nowelizację przepisów dotyczących udostępniania materiałów archiwalnych zawartych w ustawie o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

Kontynuowano prace związane z projektami informatycznymi, w celu lepszego zarządzania dokumentacją i materiałami archiwalnymi powstającymi w podmiotach, które będą te materiały później przekazywać do archiwów państwowych, przede wszystkim *Archiwum Dokumentów Elektronicznych* (ADE), na którego realizację przyznane zostało dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020.

W kolejnych archiwach wprowadzono system Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją opracowany przez Podlaski Urząd Wojewódzki. Realizowano także zadania mające na celu ujednoczenie zasad postępowania z wytworzoną dokumentacją oraz wdrożenia zarządzania dokumentacją elektroniczną we współcześnie działających podmiotach państwowych i samorządowych oraz usprawnienie nadzoru ze strony archiwów państwowych w tym obszarze⁴.

Prowadzono również prace nad uzupełnianiem i korektą ewidencji zasobu archiwów państwowych oraz kontynuowano opracowywanie materiałów archiwalnych, które ułatwiają dostęp do zasobu⁵. Podstawowe kryteria wyboru zespołów do opracowania wynikały ze stanu ewidencji oraz zainteresowań użytkowników. W 2015 r. zakończono opracowanie ponad 175 000 j. inw. (ponad 1600 m.b.) materiałów archiwalnych.

Opracowano projekt pierwszej polskiej normy opisu materiałów archiwalnych (NOMA), zmierzającej do wprowadzenia jednolitych, zgodnych z międzynarodowymi standardami, zasad ewidencjonowania i opisywania historycznego zasobu archiwów w systemach informatycznych. Projekt przygotowany został przez zespół naukowy powołany przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Uczestniczono w pracach legislacyjnych nad projektem ustawy o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oraz przygotowano projekty aktów wykonawczych do tej nowelizacji, opiniowano zewnętrzne projekty aktów prawnych obejmujących swoim zakresem przedmiotowym postępowanie z dokumentacją, ze szczególnym uwzględnieniem regulacji odnoszących się do zarządzania dokumentacją elektroniczną w podmiotach publicznych, a także organizowano szkolenia i konferencje dotyczące zagadnień związanych z postępowaniem z dokumentacją oraz nadzorem archiwalnym.

Ponadto prowadzono prace związane z budową i wdrożeniem systemu wspomagania nadzoru archiwalnego „NiKA. Nadzór i Kontrola Archiwalna”.

Podjęte zostały także działania mające na celu rozwijanie i wspieranie prowadzonej przez archiwa państwowe działalności naukowej, w ramach której archiwa współpracują z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami akademickimi, władzami

⁴ Zob. dział 2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego.

⁵ Zob. dział 1. Zasób archiwalny.

oświatowymi, szkołami; wydają publikacje o charakterze naukowym, w tym liczne wydawnictwa źródłowe i opracowania z zakresu historii i archiwistyki⁶.

Wyróżnić należy również przedsięwzięcia związane z popularyzacją wiedzy o materiałach archiwalnych i archiwach, obejmujące m.in. lekcje archiwalne dla dzieci i młodzieży, konkursy, tematyczne zajęcia z uczniami szkół średnich i studentami szkół wyższych, praktyki studenckie, wykłady otwarte, warsztaty i spotkania archiwalne, wystawy i pokazy multimedialne⁷. Działania te archiwa państwowe realizowały zarówno samodzielnie, jak również we współpracy z instytucjami oświaty, nauki i kultury.

W ramach międzynarodowej współpracy kontynuowano realizację zobowiązań wynikających z bilateralnych umów o współpracy archiwalnej, uczestniczono w pracach międzynarodowych gremiów, kontynuowano realizację wieloletnich programów międzynarodowych oraz projektów mikrofilmowania i skanowania poloników na Wschodzie. Zakończono realizację 3-letniego projektu europejskiego APEX, mającego na celu dostarczenie informacji o archiwaliach znajdujących się w zasobie archiwów europejskich oraz ich udostępnienie w Europejskim Portalu Archiwalnym. Polski wkład stanowi 3 mln danych opisowych i ponad 1,4 mln skanów, pochodzących z 18 archiwów państwowych. Wspierano także instytucje polonijne w zakresie zabezpieczania zgromadzonych przez nie zbiorów⁸.

W ramach działań związanych z zabezpieczaniem zasobu archiwalnego, zabiegom konserwatorskim – zarówno o charakterze indywidualnym, jak również masowym – poddano wybrane materiały z zasobu archiwów państwowych⁹. Rozwijano zapoczątkowaną w 2014 r. współpracę pomiędzy archiwami wyróżniającymi się pod względem zasobów kompetencyjnych oraz infrastrukturalnych w zakresie konserwacji materiałów archiwalnych, a archiwami państwowymi, które dysponują jedynie możliwościami ograniczonego zabezpieczania zasobu. Podejmowano też przedsięwzięcia profilaktyczne.

W celu zapewnienia optymalnych warunków przechowywania stale zwiększającego się zasobu podejmowano inwestycje budowlane oraz modernizowano istniejącą infrastrukturę służącą przechowywaniu, zabezpieczaniu i udostępnianiu zgromadzonych przez archiwa państwowe materiałów archiwalnych. W 2015 r. zakończono budowę i oddano do użytku nową siedzibę w Bielsku-Białej dla dotychczasowych oddziałów katowickiego archiwum w Bielsku Białej, Oświęcimiu i Żywcu. Prowadzono również budowę nowej siedziby dla AP w Rzeszowie oraz przebudowę i rozbudowę siedzib AP w Gdańsku i AP w Lublinie,

⁶ Zob. dział 7. Działalność naukowa prowadzona przez archiwa państwowe.

⁷ Zob. dział 8. Działalność popularyzacyjna i wydawnicza oraz w zakresie komunikacji społecznej.

⁸ Zob. dział 9. Współpraca międzynarodowa.

⁹ Zob. dział 3. Techniczne zabezpieczenie zasobu w archiwach państwowych.

a także kontynuowano przygotowania do kolejnych inwestycji¹⁰. Modernizowano również istniejącą infrastrukturę i uzupełniano wyposażenie.

Mając na uwadze konieczność całościowej ochrony narodowego zasobu archiwalnego, archiwa państwowe współpracowały w zakresie zarządzania dokumentacją z podmiotami sektora niepaństwowego¹¹, w szczególności organizacjami gospodarczymi, politycznymi, społecznymi, a także podmiotami prywatnymi, które – wpływając w coraz większym stopniu na życie publiczne w Polsce – stają się potencjalnymi wytwórcami materiałów archiwalnych. Współpraca ta polegała przede wszystkim na wspieraniu działalności archiwalnej tych podmiotów poprzez poradnictwo, szkolenia, konsultacje, przeprowadzanie ekspertyz i wydawanie opinii. Inicjowane były także działania w celu ochrony spuścizn znaczących postaci życia publicznego, a także archiwów rodzinnych, ukazujących historię kraju na przykładzie indywidualnych losów.

Obserwując negatywne dla obywateli skutki podejmowania usług przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej przez podmioty gospodarcze niemające wymaganych uprawnień do prowadzenia takiej działalności archiwa państwowe kontynuowały rozpoznanie rynku niezarejestrowanych przechowawców i dążyły do nawiązania z nimi współpracy¹². Wyraziły m.in. gotowość udzielenia tym podmiotom pomocy w uzyskaniu certyfikowanych kompetencji oraz doświadczenia zawodowego, wymaganych w razie ubiegania się o wpis do rejestru przechowawców.

Archiwa państwowe notują także stały wzrost publiczności oraz zainteresowania mediów, o czym świadczy m.in. rekordowa liczba materiałów prasowych oraz wejść na strony internetowe. Może być to wynikiem m.in. z lepszego rozeznania potrzeb i zainteresowań społecznych, poprawy jakości, atrakcyjności i dostępności oferty oraz intensyfikacji działań promocyjnych.

¹⁰ Zob. dział 11. Inwestycje i remonty.

¹¹ Zob. dział 2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego.

¹² Zob. dział 10. Przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej.

1. Zasób archiwalny

1.1. Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem

Zasób archiwalnym, zgromadzony w archiwach państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r. obejmował ogółem:

- 95 760 zespołów i zbiorów archiwalnych,
- 44 760 779 jednostek archiwalnych,
- 331 453,57 metrów bieżących,
- 50 254 dokumentów elektronicznych i 137 687 plików o łącznej objętości 17 108,95 GB.

Głównym czynnikiem kształtującym ogólny rozmiar zasobu archiwów państwowych było przejmowanie materiałów archiwalnych od ich wytwórców i przechowawców, a także w niewielkim stopniu zakupy i darowizny. Nabytki materiałów archiwalnych w roku 2015 obejmowały 668 179 j.a. (przyrost o 1,5% w porównaniu z 2014 r.), i 5 560,93 m.b. (przyrost o 1,7%). W porównaniu ze stanem na koniec 2014 r. rozmiar zasobu archiwalnego w 2015 r. zwiększył się o 1315 zespołów i zbiorów, co stanowi przyrost o 1,4%.

Nabytki dokumentów elektronicznych obejmowały 30 535 dokumentów – 36 829 plików o łącznej objętości 166,766 GB. Najwyższy odsetek przejętej dokumentacji elektronicznej odnotowało AP w Katowicach – 27 919 dokumentów elektronicznych (tylż samo plików), o łącznym rozmiarze 64 GB, przekazanych przez Stowarzyszenie Genius Loci – Duch Miejsca w Rudzie Śląskiej.

Ubytki, wynikające najczęściej z brakowania dokumentacji niearchiwalnej, przejętej wraz z materiałami archiwalnymi, przemieszczenia oraz efekty prac związanych z korektą ewidencji, opracowaniem i zabezpieczaniem zasobu miały znikomy wpływ na zmiany jego rozmiaru. Ubytki w roku 2015 r. wyniosły 3238 j.a. – 72,73 m.b., co stanowi 66,4% wielkości ubytków w roku 2014 r.

Na koniec 2015 r. w 13 z 33 archiwów państwowych przechowywane były depozyty archiwalne liczące 4742 jednostek archiwalnych, co stanowi 139,22 m.b.

1.2. Zasób zewidencjonowany ogółem

Na koniec 2015 r. całkowicie zewidencjonowanych było 95 330 zespołów i zbiorów – 30 578 542 jednostki archiwalne, co stanowi 326 383,91 m.b. zasobu archiwów państwowych. 14 archiwów wykazało 100% zewidencjonowania zasobu, były to: AGAD, AP w Bydgoszczy, Gorzowie Wielkopolskim, Kaliszu, Kielcach, Lesznie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Płocku, Przemyślu, Rzeszowie, Zamościu i Zielonej Górze.

Zespoły niezewidencjonowane częściowo lub całkowicie stanowiły 0,45% ogólnej liczby zespołów przechowywanych we wszystkich archiwach państwowych. Ich metraż stanowił 1,53% ogólnego metrażu materiałów archiwalnych. Na wysoki odsetek niezewidencjonowanych jednostek archiwalnych (46,4%) wpłynął w znaczącym stopniu niski wskaźnik zewidencjonowania zbiorów fotografii z zasobu NAC, wynikający z utożsamiania jednostki z pojedynczą fotografią (nie zewidencjonowano – 13 391 383 j.a., czyli 85,5% ogólnej liczby jednostek) – NAC przechowuje 94% ogółu takiej dokumentacji. W pozostałych 18 archiwach państwowych, które wykazały niepełną ewidencję zasobu, braki dotyczyły przeciętnie 5% j.a.

W stosunku do 2014 r. liczba zewidencjonowanych zespołów (zbiorów) wzrosła o 1415 zespołów tj. o 1,5% (wliczając w to NAC), liczba zewidencjonowanych jednostek zwiększyła się o 690 265 j.a. tj. o 2,3%, a metraż wzrósł o 5440,82 m.b. (o 1,7%).

1.3. Zasób opracowany ogółem

Na koniec 2015 r. zasób całkowicie opracowany obejmował 11 853 545 jednostek inwentarzowych, co stanowi 142 824 m.b.

92,5% ogólnej liczby opracowanych jednostek inwentarzowych stanowią materiały aktowe – 10 961 312 j. inw., co stanowi 98,3% ogólnego metrażu zasobu opracowanego (140 365,7 m.b.). Opracowana dokumentacja techniczna obejmuje 239 153 j. inw., co stanowi 2052,36 m.b., natomiast dokumenty pergaminowe i papierowe 134 130 j. inw., 147,99 m.b. Na opracowany zasób składają się materiały kartograficzne 214 511 j. inw., co stanowi 87,74 m.b.; fotografie – 196 495 j. inw., 24,45 m.b.; filmy – 2004 j. inw. oraz 25,62 m.b.; nagrania dźwiękowe – 37 205 j. inw., 2,875 m.b. Część opracowanego zasobu stanowi również 16 230 pieczęci, a także afisze, plakaty, druki ulotne, medale, monety itd. (52 471 j. inw., 116,22 m.b.).

W stosunku do 2014 r. liczba całkowicie opracowanych jednostek wzrosła o 183 588 j. inw., co stanowi przyrost o 1,45%, zaś metraż zasobu opracowanego całkowicie wzrósł o 1693,87 m.b., co stanowi przyrost o 1,15%.

1.4. Działania nadzorcze i koordynacyjne NDAP w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu

W 2015 roku działania nadzorcze i koordynacyjne NDAP w zakresie ewidencjonowania i opracowania zasobu obejmowały m.in.:

- prace nad projektem instrukcji w sprawie sporządzania indeksów do materiałów i pomocy archiwalnych,
- prace nad projektem wskazówek metodycznych do opracowania materiałów sfragistycznych w zasobie archiwów państwowych,

- prace nad projektem zarządzenia w sprawie postępowania z kopiami materiałów archiwalnych w archiwach państwowych,
- zakończenie prac nad projektem normy opisu materiałów archiwalnych NOMA 0.1,
- analiza i ocena dokumentacji działania komisji metodycznych w archiwach w celu zapewnienia jednolitego i poprawnego opracowania zasobu oraz formułowanie uwag i zaleceń odnoszących się do metodyki opracowania konkretnych zespołów lub zbiorów;
- weryfikowanie środków ewidencyjno-informacyjnych przesyłanych do NDAP – poprawnie sporządzone karty zespołów były włączane do Centralnej Kartoteki Zespołów (w sumie włączono 9011 nowych lub zaktualizowanych kart zespołów); karty, które nie przeszły weryfikacji, były odsyłane z uwagami do archiwów państwowych w celu ich skorygowania. Analizie podlegały także sporządzone w archiwach inwentarze – poprawnie sporządzone były włączane do zbioru pomocy archiwalnych (w 2015 r. włączono 403 zweryfikowane inwentarze zespołów archiwalnych oraz 3 aneksy uzupełniające inwentarze już posiadane w zbiorze). Niektóre inwentarze odsyłano do archiwów w celu uzupełnienia lub poprawienia.

1.5. Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym

W 2015 r. zakończono opracowanie 175 207 j. inw. (1 677,03 m.b.). Komisje metodyczne w archiwach państwowych zatwierdziły 323 inwentarze archiwalne, które sporządzano z wykorzystaniem bazy danych IZA, ZoSIA, a także AtoM (w Archiwum Państwowym we Wrocławiu) i innych. Ponadto, zgodnie z Decyzją Nr 20 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 10 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia wskazówek metodycznych dotyczących uproszczonego opracowania zasobu archiwalnego przechowywanego w archiwach państwowych, uznano za opracowane 51 zespołów (z czego 15 z zasobu AP w Częstochowie), zatwierdzając, jako pomoc ewidencyjno-informacyjną, spisy zdawczo-odbiorcze sporządzone w archiwach zakładowych oraz notatki informacyjne sporządzone przez podmioty przekazujące lub w Archiwum.

Podobnie, jak w latach wcześniejszych, podstawowym kryterium wyboru zespołów do opracowania, na jakie wskazują archiwa państwowe w sprawozdaniach i protokołach komisji metodycznych, jest ocena stanu ewidencji oraz zainteresowanie użytkowników.

Większość zespołów, których opracowanie zatwierdzono w roku sprawozdawczym, stanowiły materiały wytworzone przez urzędy (np. *Ministerstwo Przemysłu Ciężkiego* z zasobu Archiwum Akt Nowych, *Wojewódzki Urząd Statystyczny w Gorzowie Wielkopolskim* z zasobu AP w Gorzowie Wielkopolskim, *Biuro Katastralne*

w Królewcu z zasobu AP w Olsztynie), sądy (np. *Sąd Obwodowy w Trzcielu* i *Sąd Obwodowy w Ośnie Lubuskim* z zasobu AP w Gorzowie Wielkopolskim, *Sąd Grodzki w Kaliszu* z zasobu AP w Kaliszu, *Sąd Obwodowy w Gorzowie Śląskim* z zasobu AP w Opolu, *Sąd Powiatowy w Przemyślu* z zasobu AP w Przemyślu, *Sąd Grodzki w Radomiu* z zasobu AP w Radomiu, czy też *Sąd Grodzki w Opocznie* z zasobu AP w Piotrkowie Trybunalskim), zakłady przemysłowe i przedsiębiorstwa (np. *Zjednoczenie Przemysłu Filcowego i Tkanin Technicznych w Łodzi* z zasobu AP w Łodzi, *Przedsiębiorstwo Państwowe „ZREMB Łuków”* w Łukowie z zasobu AP w Siedlcach, *Komitet do Spraw Radia i Telewizji „Polskie Radio i Telewizja”* i *Polskie Radio Regionalna Rozgłośnia w Szczecinie „Polski Radio Szczecin” Spółka Akcyjna* z zasobu AP w Szczecinie, *Przedsiębiorstwo Państwowe „Targowiska”* w Zamościu z zasobu AP w Zamościu, czy też *Lubuskie Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej w Gozdniczy* i *Biuro Projektowo-Badawcze Budownictwa Ogólnego „Miastoprojekt – Zielona Góra”* z zasobu AP w Zielonej Górze), stowarzyszenia i towarzystwa (np. *Stowarzyszenie Polaków Poszkodowanych przez III Rzeszę Oddział Terenowy w Lesznie* z zasobu AP w Lesznie, *Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami w Polsce Zarząd Oddziału w Zamościu* z zasobu AP w Zamościu).

W AP w Koszalinie opracowano m.in. akta organizacji partyjnych przy jednostkach samorządu terytorialnego w byłym województwie koszalińskim (np. *Komitet Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Karlinie*, *Komitet Gminny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Karlinie*), natomiast w AP w Kielcach – akta szkół podstawowych z terenu byłego województwa kieleckiego.

Szczególną wartość historyczną przedstawiają zespoły akt miast i majątków, których opracowanie zakończono w roku sprawozdawczym, np. liczący 7991 j.a. (110,83 mb) zespół *Akta miasta Słupska* z lat 1525-1945 z zasobu AP w Koszalinie Oddział w Słupsku, a także zespoły: *Akta miasta Brzezin* z lat 1842-1944 z zasobu AP w Piotrkowie Trybunalskim Oddział w Tomaszowie Mazowieckim, *Akta miasta Przemków* z lat 1771-1872 oraz *Majątek Przemków* z lat 1635-1923 z zasobu AP w Zielonej Górze.

W roku sprawozdawczym opracowano także przekazane do archiwów państwowych spuścizny osób i rodzin. Na uwagę zasługują Akta Mieczysława Boruty-Spiechowicza – generała brygady Wojska Polskiego, ps. „Kopa”, „Morawski”, honorowego prezesa Związku Legionistów Polskich (194 j.a., 2,00 mb.), czy Akta Stanisława Dangla – współzałożyciela towarzystwa Straży Kresowej, przewodniczącego organizacji konspiracyjnej „Znak” (12 j.a., 0,29 mb.) – obie spuścizny w AAN. W archiwach państwowych opracowywano także akta osób zasłużonych dla społeczności lokalnych i regionów kraju, np. przechowywaną w AP w Lublinie spuściznę jezuitę, tłumacza i poety, o. Tadeusza Karyłowskiego (10 j.a., 0,06 mb.), czy też spuściznę prof. Henryka Lesińskiego (281 j.a., 2,4 mb.), dyrektora Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1955-1969.

W archiwach państwowych na bieżąco opracowywane są również dopływy do zespołów urzędów stanu cywilnego, materiałów najczęściej wykorzystywanych do badań genealogicznych i nad dziejami rodzin – obok różnego typu spisów ludności, np. ksiąg ludności stałej i niestałej prowadzone przez miasta i gminy, akt notarialnych, akt instytucji wymiaru sprawiedliwości, akt placówek oświatowych czy akt kancelarii z okresu staropolskiego.

Tworzono także pomoce archiwalne wyższego rzędu, np. indeksy do ksiąg stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej Dobrzec z zasobu AP w Kaliszu (5805 haseł); w AP w Piotrkowie Trybunalskim opracowano indeksy do ksiąg ludności stałej z gmin Ręczno (9469 haseł), Gorzkowice (9278 haseł), Radziechowice (4404 haseł), Wolbórz (20777 haseł), Rękoraj (5735 haseł), Radomsko (5780 haseł) i Rozprza (34820 haseł); z kolei w AP w Szczecinie Oddziale w Międzyzdrojach opracowano indeksy osobowe do zespołów: *Akta resortu spraw wewnętrznych – Kartoteka volksdeutschów i jeńców wojennych* (13117 haseł) oraz *Zbiór książek meldunkowych [z terenu m. Goleniowa oraz powiatów: gryfickiego, kamieńskiego i nowogardzkiego]* (22613 haseł).

1.6. Zasób w toku opracowania

Według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r. w trakcie opracowania znajdowało się 225 zespołów. Prace nad niektórymi z nich, zazwyczaj mającymi duży rozmiar i skomplikowaną budowę, trwają co najmniej kilka lat. Przykładowo wymienić można zespoły: *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Komitet Centralny w Warszawie* w zasobie AAN, *Pruska Królewska Komisja Generalna dla Prowincji Poznańskiej i Prusy Zachodnie w Bydgoszczy* w zasobie AP w Bydgoszcz, *Urząd Wojewódzki w Tarnobrzegu* z AP w Kielcach, *Urząd Wojewódzki w Sieradzu* i *Rząd Gubernialny Piotrkowski, Wydział Budowlany* z AP w Łodzi, *Biuro Katastralne w Królewcu* z zasobu AP w Olsztynie, *Rejencja Opolska* z zasobu AP w Opolu, *Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu* w zasobie AP w Poznaniu, *Zarząd Rolnictwa i Dóbr Państwowych Guberni Radomskiej, Kieleckiej, Lubelskiej, Siedleckiej* w zasobie AP w Radomiu, *Akta majątku Schaffgotschów w Cieplicach* i *Akta majątku Hochbergów w Książu* z zasobu w AP we Wrocławiu.

Dużą część zasobu w toku opracowania stanowi dokumentacja instytucji wymiaru sprawiedliwości m.in. *Sąd Powiatowy w Gdańsku* w AP w Gdańsku, *Sąd Wojewódzki w Lublinie* AP w Lublinie, *Sąd Obwodowy w Koźlu [Amtsgericht Cosel]* w AP w Opolu, *Sąd Okręgowy w Radomiu* w AP w Radomiu, *Sąd Okręgowy w Siedlcach* i *Prokuratura Sądu Okręgowego w Siedlcach* w AP w Siedlcach, *Pruski Sąd Obwodowy Wydział Hipoteczny w Olecku* w AP w Suwałkach, *Sąd Nadworny Księstwa Szczecińskiego w Stargardzie Szczecińskim* w AP w Szczecinie, *Księgi i akta gruntowe sądów w Toruniu* w AP w Toruniu, *Sąd Obwodowy we Wrocławiu* w AP we Wrocławiu. Długotrwałe prace prowadzone są nad opracowaniem akt miast i miejskich rad narodowych m.in. *Akta miasta Łodzi* w AP w Łodzi, *Akta miasta Piotrkowa* i *Akta miasta Tomaszowa* w AP w Piotrkowie Trybunalskim, *Akta miasta Płocka* w AP w Płocku,

Akta miasta Gniezna w AP w Poznaniu i dokumenty w zespole Akta miasta Wrocławia w AP we Wrocławiu.

Niektóre archiwa są w trakcie opracowania zespołów banków i zespołów o charakterze gospodarczym, np. *Chełmskie Przedsiębiorstwo Budowlane w Chełmie, Przedsiębiorstwo Państwowe Cukrownie Lubelskie w Lublinie Zakład Państwowy „Cukrownia Krasnystaw” w Siennicy Nadolnej i Chełmskie Zakłady Obuwia w Chełmie w AP w Lublinie, Tomaszowska Fabryka Sztucznego Jedwabiu Spółka Akcyjna w Tomaszowie Mazowieckim w AP w Piotrkowie Trybunalskim, Zakłady Zmechanizowanego Sprzętu Domowego „Predom-Zelmer” w Rzeszowie w AP w Rzeszowie i Wojewódzkie Zjednoczenie Państwowych Gospodarstw Rolnych w Zielonej Górze w AP w Zielonej Górze.*

Istotne są prace prowadzone nad zespołami i zbiorami obejmującymi nietypową lub rzadką dokumentację, np. nad archiwami prywatnymi czy zbiorami dokumentacji nieaktowej. Prace takie trwają w AP we Wrocławiu, w AP w Elblągu (*Zbiór fotografii miasta i powiatu Elbląg*), w AN w Krakowie (np. *Teki Antoniego Schneidra*), w AP Lublin (*Archiwum Ordynacji Zamojskiej ze Zwierzyńca i Archiwum Łosiów*), AP w Łodzi (*Zbiór druków i pism ulotnych*) i AP w Zamościu (*Zbiór afiszów, ogłoszeń i druków ulotnych*).

2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego

Od 1 listopada 2015 r. obowiązuje kolejna już nowelizacja ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Zmiany przepisów, dotyczące przede wszystkim zagadnień kształtowania narodowego zasobu archiwalnego, miały m.in. na celu ułatwienie zarządzania dokumentacją, w tym elektronicznego załatwiania spraw, oraz uproszczenie zasad postępowania w przypadku współistnienia systemów elektronicznego i tradycyjnego zarządzania dokumentacją. Zapewniły też bardziej skuteczne wykonywanie czynności kontrolnych w tej dziedzinie.

Aktywnie uczestniczono w modernizacji zarządzania dokumentacją sektora publicznego i budowaniu e-administracji, głównie poprzez opiniowanie licznych projektów aktów prawnych, wśród których wymienić należy:

- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie trybu postępowania przy likwidacji kancelarii komorniczych,
- ustawę o zmianie ustawy – Kodeks pracy i niektórych innych ustaw,
- ustawę o zmianie ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia i innych ustawach,
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie wysokości opłaty za wydanie kopii dokumentów oraz uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy,
- rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe,
- rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie postępowania z dokumentacją elektroniczną.

2.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie kształtowania zasobu

Podstawowe działania koordynacyjne i nadzorcze Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie kształtowania zasobu podejmowane w roku sprawozdawczym obejmowały:

- udział w pracach nad nowelizacją ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oraz przygotowanie projektów aktów wykonawczych do niej, które w październiku 2015 r. zostały podpisane przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Były to:
 - rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie warunków i trybu przekazywania do archiwów

- państwowych materiałów archiwalnych tworzących ewidencjonowany niepaństwowy zasób archiwalny;
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 20 października 2015 r. w sprawie klasyfikowania i kwalifikowania dokumentacji, przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych i brakowania dokumentacji niearchiwalnej;
 - kontynuowanie programu nowelizacji przepisów metodycznych w zakresie wykonywania nadzoru archiwalnego, szczególnie w kontekście dostosowania ich do znowelizowanego prawa archiwalnego. Wprowadzone zostały:
 - Zarządzenie Nr 9 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 26 marca 2015 roku w sprawie wyznaczenia archiwów państwowych, którym zostaną przekazane akty stanu cywilnego przechowywane w urzędzie stanu cywilnego właściwym dla miasta stołecznego Warszawy,
 - Zarządzenie Nr 19 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 27 listopada 2015 roku w sprawie upoważnienia dyrektorów archiwów państwowych do występowania w imieniu Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w sprawach określania instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt i instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwum zakładowego lub składnicy akt – w porozumieniu z organami i kierownikami jednostek organizacyjnych,
 - Zarządzenie Nr 20 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 27 listopada 2015 r. w sprawie sposobu postępowania przy określaniu przepisów kancelaryjnych i archiwalnych wydawanych przez organy i kierowników jednostek organizacyjnych w porozumieniu z Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych;
 - podjęcie działań związanych z budową i wdrożeniem systemu wspomagania nadzoru archiwalnego „NiKA. Nadzór i Kontrola Archiwalna”¹³ (w ramach przygotowań do wdrożenia systemu szkolono się w jego obsłudze, przeprowadzono testy i symulacje oraz przygotowywano projekty wewnętrznych aktów prawnych umożliwiających jego wprowadzenie do stosowania i użytkowanie);
 - kontynuację podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników archiwów państwowych odpowiedzialnych za zadania z zakresu nadzoru archiwalnego – odbyły się 4 spotkania szkoleniowe, w których wzięło udział 158 osób:

¹³ System w swoim założeniu ma umożliwiać wprowadzanie, przechowywanie, edytowanie oraz analizę danych dotyczących stanu przechowywania materiałów archiwalnych w jednostkach organizacyjnych ustalonych, jako wytwarzające materiały archiwalne i ma zastąpić stosowaną od lat dziewięćdziesiątych XX wieku w archiwach państwowych bazę danych NADZÓR. Pełne wdrożenie nowego systemu nastąpi z początkiem roku 2016.

- w dniu 29 kwietnia w siedzibie NDAP miało miejsce szkolenie z udziałem 32 pracowników archiwów państwowych, na którym omówiono zagadnienia systemu NiKA i specjalistycznych aktów normatywnych oraz sprawy prawno-organizacyjne);
- w dniach 10-11 września w Urzędzie Miejskim w Bielsku-Białej odbyło się szkolenie dla 33 pracowników archiwów państwowych połączone z konferencją „Nie tylko państwo tworzy historię – archiwa instytucji życia gospodarczego w Polsce”;
- w dniach 17 i 19 listopada odbyły się szkolenia dla 93 pracowników archiwów państwowych dotyczące wprowadzenia nowego systemu teleinformatycznego do obsługi kontroli postępowania z dokumentacją pod nazwą NiKA – Nadzór i Kontrola Archiwalna;
- prowadzenie dla pracowników archiwów państwowych specjalnej strony internetowej z aktualnościami z zakresu nadzoru archiwalnego i zarządzania dokumentacją;
- przygotowywanie wyjaśnień oraz wytycznych dla archiwów państwowych w celu sprawnej realizacji nadzoru archiwalnego, m.in.: w związku z wstrzymaniem wydawania zezwoleń na brakowanie dokumentów z głosowania z wyborów samorządowych w 2014 r. oraz prezydenckich z 2015 r., szczegółowo instruowano oraz informowano archiwa państwowe o sposobie postępowania z aktami wyborczymi, monitorowano i interweniowano w sprawach poruszanych na posiedzeniach komisji archiwalnej oceny dokumentacji w poszczególnych archiwach oraz przekazywano wyjaśnienia dotyczące nowych unormowań prawnych;
- koordynację działań archiwów państwowych w zakresie współpracy z podmiotami ze sfery niepaństwowego zasobu archiwalnego, których wymiernym efektem było m.in. podpisanie przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych czterech porozumień o współpracy w dziedzinie archiwalnej z następującymi podmiotami:
 - Naczelną Izbą Pielęgniarek i Położnych,
 - Wrocławskim Przedsiębiorstwem „Hala Ludowa” Sp. z o.o.,
 - Fundacją Ośrodka KARTA,
 - Fundacją im. Stefana Batorego;
- przygotowania, pod względem organizacyjnym i poprzez opracowanie dokumentów, do przeprowadzenia konkursu udzielania w roku 2016 pierwszych dotacji Naczelnego Dyrektora na działalność archiwalną dla organizacji pozarządowych, wynikających ze zmian w znowelizowanej w 2015 r. ustawie archiwalnej.

2.2. Archiwa państwowe wobec informatyzacji działalności państwa

Kolejny rok Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych podejmował działania na rzecz zabezpieczenia i umożliwienia przechowywania w długim czasie tej części narodowego zasobu archiwalnego, która powstaje w postaci elektronicznej, w następstwie informatyzacji kolejnych obszarów aktywności państwa i jego instytucji.

W tym zakresie najważniejsza była realizacja projektu *Archiwum Dokumentów Elektronicznych (ADE)*. Jego głównym celem jest stworzenie kompleksowej usługi w postaci systemu teleinformatycznego, świadczonej przez archiwa państwowe podmiotom wytwarzającym materiały archiwalne w postaci elektronicznej. Niniejsza usługa umożliwi przekazanie materiałów archiwalnych wytworzonych w postaci elektronicznej do archiwów państwowych, a następnie da możliwość ich trwałego, bezpiecznego przechowywania, wyszukiwania i udostępniania zainteresowanym, w zgodzie z obowiązującymi przepisami. Projekt otrzymał dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa nr 2 „E-administracja i otwarty rząd”, Działanie 2.1 „Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych”. Całkowita wartość projektu wyniesie 15 524 162,78 zł (w tym dofinansowanie ze środków europejskich 14 284 842,78 zł).

Istotne w tym zakresie były również:

- działania związane z wdrażaniem strategii „Sprawne Państwo 2020”, która ma m.in. umożliwić zwiększenie dostępu do zasobów informacyjnych sektora publicznego oraz gromadzenie, zabezpieczanie i udostępnianie w długim czasie materiałów archiwalnych wytworzonych w postaci elektronicznej;
- zamieszczenie na platformie ePUAP wzorów formularzy – wniosków w sprawie przekazania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych oraz wniosków na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej;
- wdrożenie systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją (EZD PUW) w kolejnych AP, tj. w AP w Łodzi i NAC.

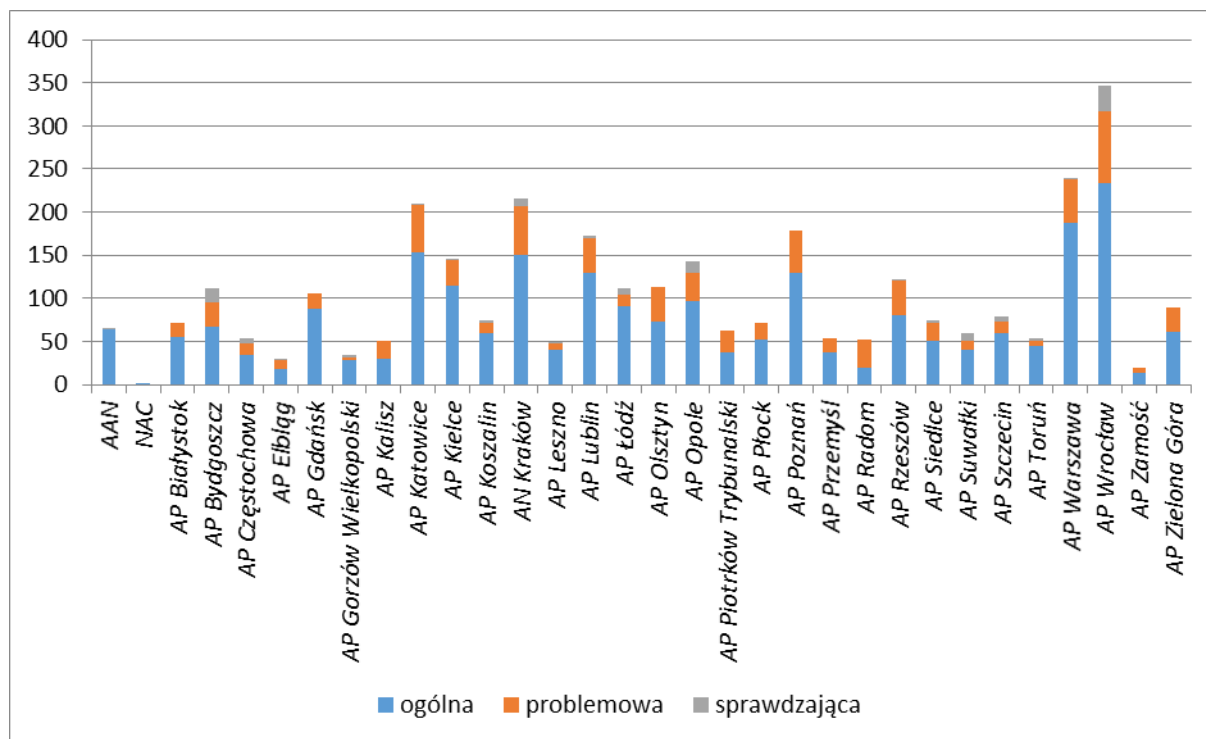
2.3. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi

Archiwa państwowe w Polsce nadzorowały w roku sprawozdawczym 551 463,33 m.b. materiałów archiwalnych powstających w toku działalności 9 973 instytucji publicznych w całym kraju (wykres nr 5). Nadzór ten realizowany był poprzez systematyczne kontrole archiwalne prowadzone w jednostkach ustalonych jako wytwarzające materiały archiwalne, uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych oraz poprzez wyrażanie, w różnym trybie, zgody na pozostawianie tych zasobów poza magazynami archiwów państwowych (użyczenie lub powierzenie).

2.3.1. Kontrole archiwalne

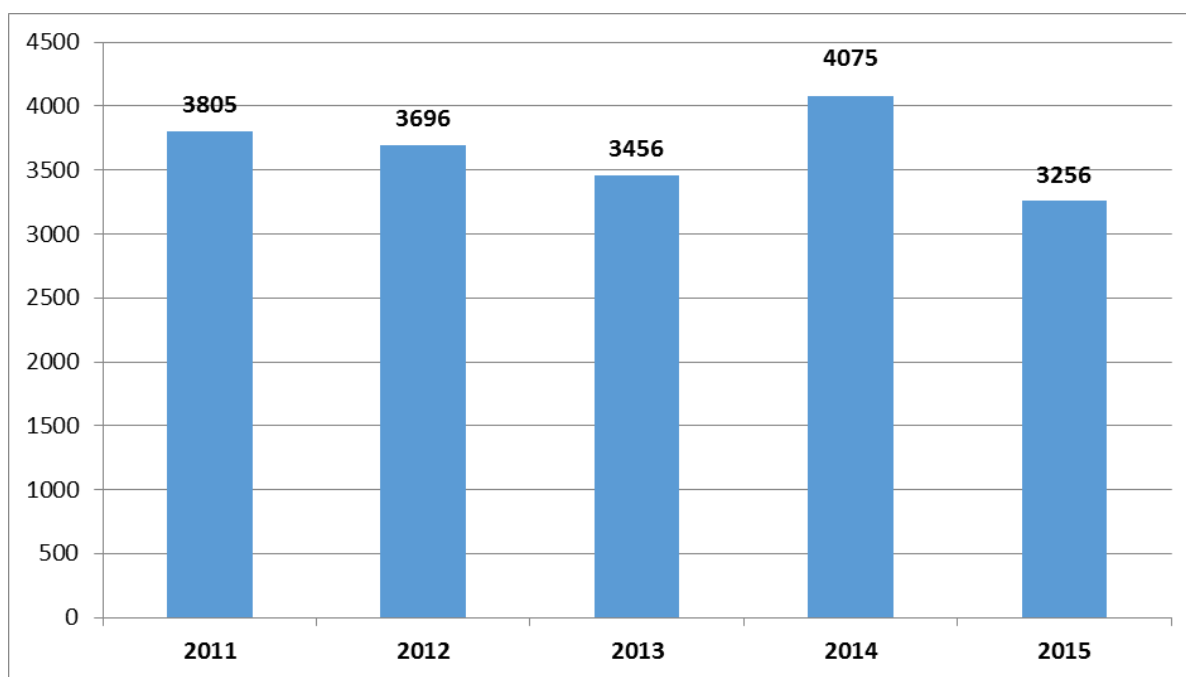
W roku 2015 archiwa państwowe w Polsce przeprowadziły łącznie **3 256** kontroli przestrzegania przepisów o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, z czego 2 340 kontroli miało charakter ogólny, 800 – problemowy, a 116 – sprawdzający.

Wykres nr 1. Liczba kontroli archiwalnych przeprowadzonych przez poszczególne archiwa państwowe w 2015 r.

Rok 2015 był pierwszym od dłuższego czasu rokiem, w którym liczba przeprowadzonych kontroli archiwalnych w stosunku do lat poprzednich zmalała. Tak znaczny spadek przeprowadzonych kontroli szczególnie w stosunku do roku 2014, był wynikiem przygotowań archiwów państwowych do wprowadzenia systemu NiKA. Zgodnie z zaleceniami NDAP i w związku koniecznością migracji danych z dotychczasowej bazy danych NADZÓR do nowego systemu, archiwa państwowe praktycznie nie przeprowadzały kontroli w ostatnim kwartale 2015 r.

Wykres nr 2. Zmiany w liczbie przeprowadzonych przez archiwa państwowe kontroli archiwalnych w latach 2011-2015

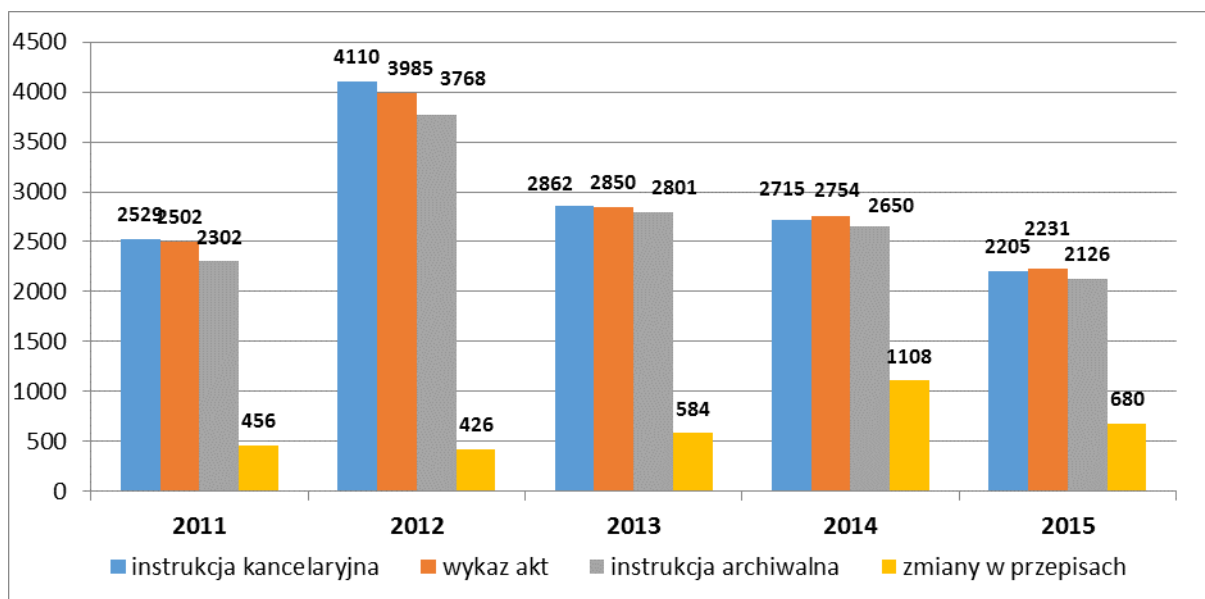

2.3.2. Uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych

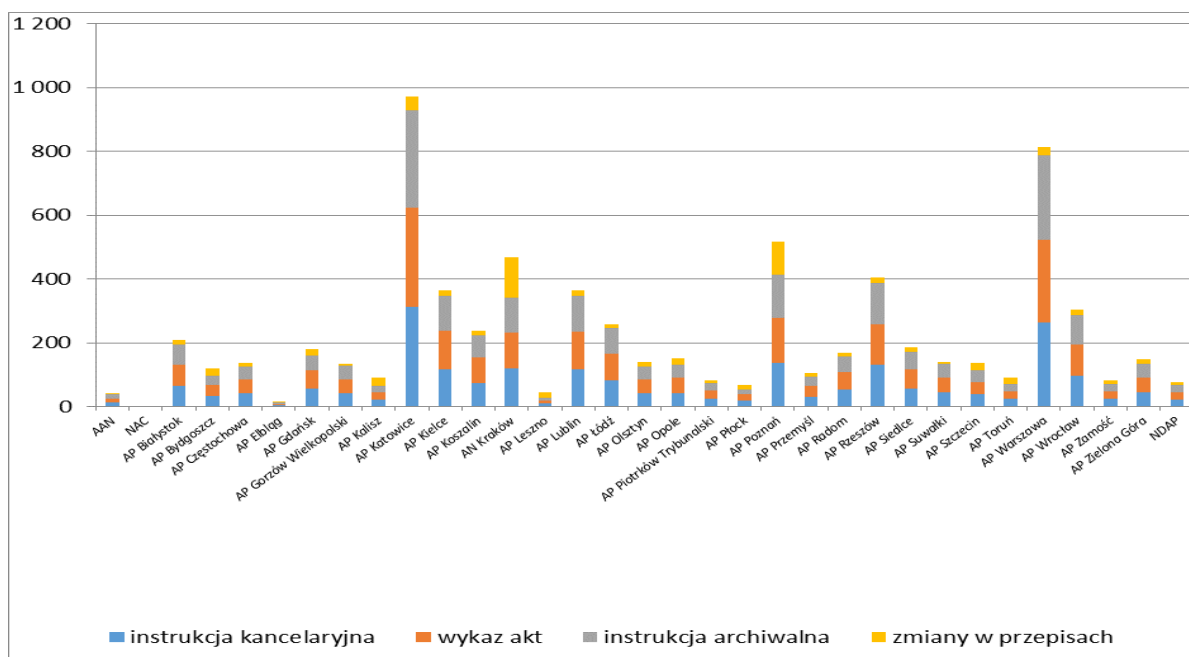
Uzgadnianie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych realizowane jest zarówno przez archiwa państwowe, jak i Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych. Rok 2015 był kolejnym, w którym liczba uzgodnionych normatywów nieznacznie spadła (porównaj wykres nr 3). Tendencja ta utrzymuje się od roku 2013 i oznacza, że zmiana jaka nastąpiła w związku z wprowadzeniem rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych, została już przez państwową służbę archiwalną opanowana. W sumie, w roku sprawozdawczym, zaopiniowano **6 562** normatywy, w tym: 2 205 instrukcji kancelaryjnych, 2 231 jednolitych rzeczowych wykazów akt i 2 126 instrukcji archiwalnych. W skali całego kraju dokonano również uzgodnień **680** zmian do obowiązujących przepisów kancelaryjnych i archiwalnych.

Odnosić należy też niezmienną tendencję coraz większego zainteresowania uregulowaniem w odpowiedni sposób procesu zarządzania dokumentacją, w tym dokumentacją elektroniczną, w centralnej administracji rządowej. Z ważniejszych spraw w tym zakresie warto wymienić uzgodnienia prowadzone z Ministerstwem Finansów, Ministerstwem Środowiska, czy Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju, które w 2015 r. wdrożyły systemy elektronicznego zarządzania dokumentacją.

Wykres nr 3. Zmiany w liczbie uzgodnionych przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w latach 2011-2015

Wykres nr 4. Liczba uzgodnionych przez poszczególne archiwa państwowe przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w 2015 r.

Dodatkowo archiwa państwowe zaopiniowały dla niepaństwowych i niesamorządowych jednostek organizacyjnych (niepaństwowy ewidencjonowany zasób archiwalny) 37 przepisów kancelaryjnych i archiwalnych.

2.3.3. Powierzanie materiałów archiwalnych

Zgodnie z przepisami prawa, Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych uprawniony jest, na umotywowany wniosek i po pozytywnym zaopiniowaniu przez właściwe archiwum państwowe, powierzyć państwowym i samorządowym

jednostkom organizacyjnym możliwość gromadzenia i przechowywania materiałów archiwalnych, stanowiących państwowy zasób archiwalny, tzn. zgodzić się, by materiały archiwalne nie były przekazywane (czasowo lub stale) do archiwów państwowych.

W 2015 r. nie wydano nowych aktów powierzenia materiałów archiwalnych. W roku sprawozdawczym wpłynął 1 wniosek o powierzenie materiałów archiwalnych od Teatru Wielkiego – Opery Narodowej, sprawa jest w toku.

2.3.4. Użyczenie materiałów archiwalnych

W wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach, kiedy materiały archiwalne są niezbędne w prawidłowym funkcjonowaniu danej jednostki organizacyjnej, dyrektorzy archiwów państwowych mogą je użyczyć. W zakresie tych czynności archiwa zobowiązane są do informowania Naczelnego Dyrektora o zamiarze użyczenia materiałów archiwalnych. W zakresie tych czynności otrzymują wsparcie merytoryczne z Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

W roku sprawozdawczym podpisano aneksy do obowiązujących umów użyczenia pomiędzy archiwami państwowymi a centralą w Warszawie i oddziałami TVP S.A. oraz aneks do obowiązującej umowy użyczenia z poszczególnymi spółkami Polskiego Radia S.A. Powyższe aneksy przedłużają obowiązujące umowy użyczenia.

2.4. Wartościowanie dokumentacji

Określone w polskiej archiwistyce zasady selekcji dokumentacji i wyłaniania materiałów archiwalnych do wieczystego przechowywania opierają się na dwóch zasadach: wyborze instytucji, których dokumentację należy bezwzględnie zachować oraz na selekcji dokumentacji powstającej w wyniku działalności tych instytucji.

2.4.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne

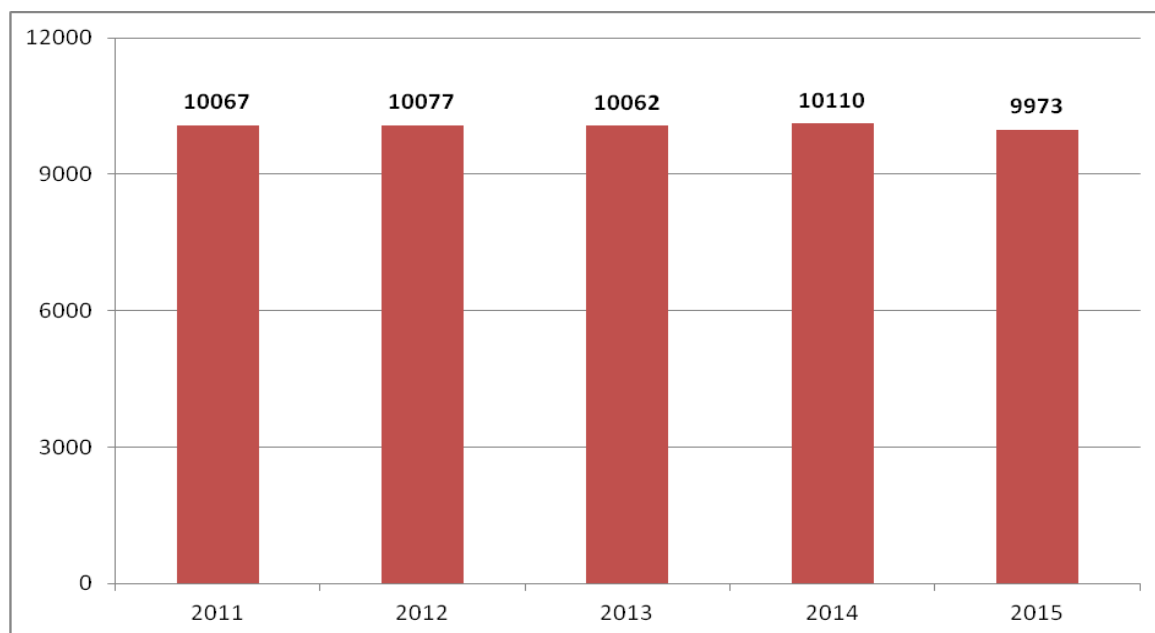
Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych oraz dyrektorzy archiwów państwowych mają ustawowo zagwarantowane prawo ustalania, które z działających państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych wytwarzają materiały archiwalne, wchodzące do państwowego zasobu archiwalnego.

W roku sprawozdawczym ustalono **120** nowych jednostek organizacyjnych. Wykreślono natomiast spod nadzoru aż **256** instytucji. Przyczynami wykreśleń były podobnie jak w latach ubiegłych: likwidacja lub upadłość podmiotu, jego przekształcenie, połączenie z inną instytucją, podział na dwie nowe instytucje lub też utrata statusu samodzielnej jednostki organizacyjnej.

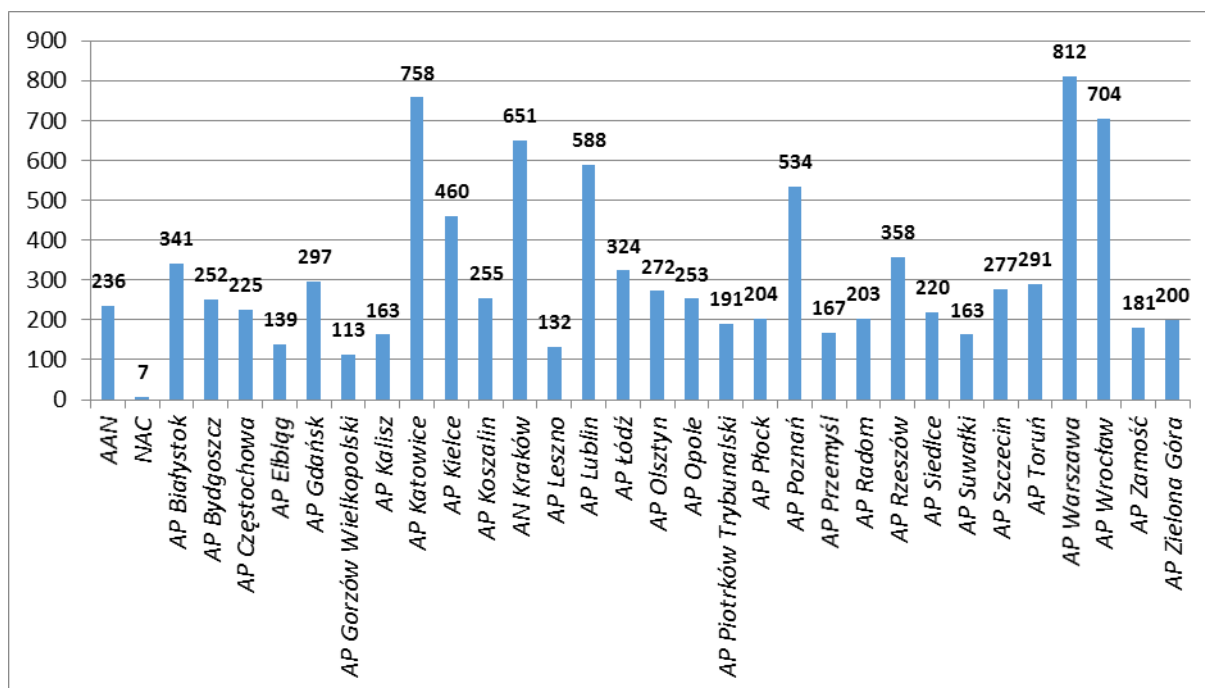
Na koniec 2015 r. 32 archiwa państwowe nadzorowały bezpośrednio **9 973** jednostki organizacyjne zarówno państwowe, jak i samorządowe (z ogólnej liczby około 120 tys. takich instytucji działających w kraju). Stanowiło to zatem około 8% ogólnej ich liczby.

Liczba jednostek organizacyjnych pozostających pod nadzorem archiwów państwowych oscyluje w ostatnich kilku latach na podobnym poziomie, choć należy zauważyć, że w roku 2015 ubyło aż 256 jednostek organizacyjnych, które uznano wcześniej za wytwarzające materiały archiwalne, co spowodowało spadek ogólnej liczby nadzorowanych jednostek w stosunku do roku 2014 aż o 137. Średnio na jeden etat działalności z zakresu nadzoru archiwalnego przypadają zatem prawie 72 instytucje.

Wykres nr 5. Zmiany w liczbie jednostek nadzorowanych przez archiwa państwowe w latach 2011-2015

Wykres nr 6. Liczba jednostek nadzorowanych przez poszczególne archiwa państwowe w 2015 r.

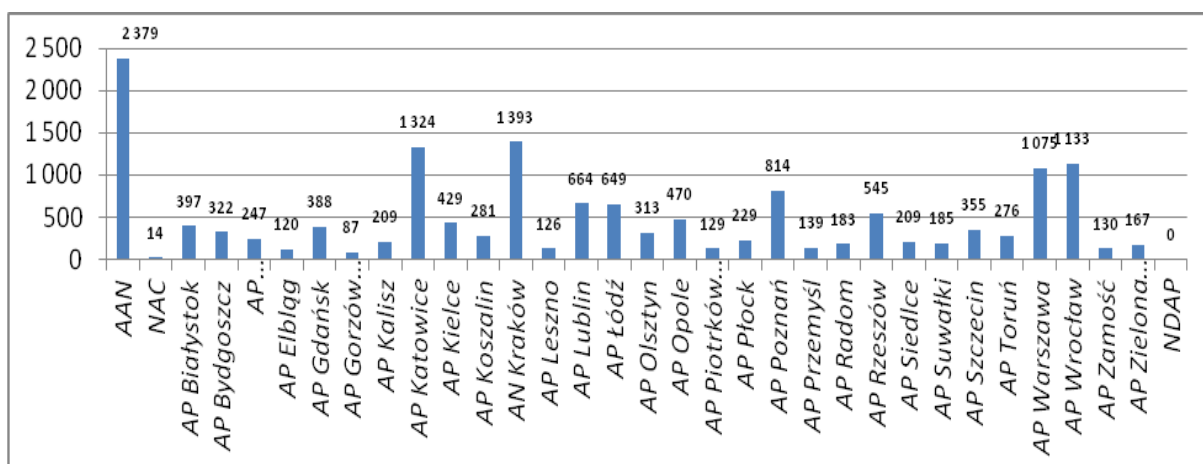

2.4.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji

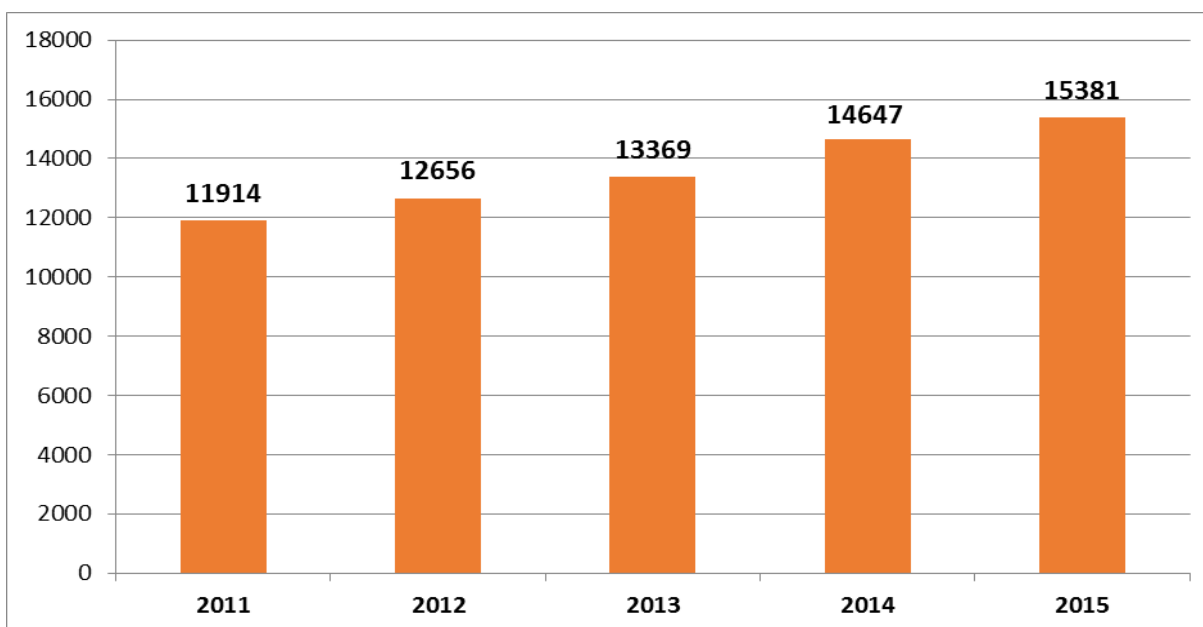
Do dnia 30 października 2015 r. wyrażanie zgody generalnej bądź jednorazowej na zniszczenie dokumentacji odbywało się zgodnie z przepisami zawartymi w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 16 września 2002 r. w sprawie postępowania z dokumentacją, zasad jej klasyfikowania i kwalifikowania oraz zasad i trybu przekazywania materiałów archiwalnych do archiwów państwowych (Dz. U. Nr 167, poz. 1375). Od dnia 1 listopada 2015 r. zgody generalne zostały zlikwidowane, a właściwy dyrektor archiwum państwowego w dalszym ciągu wyraża zgodę jednorazową na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej dodatkowo stwierdzając, że wśród dokumentacji przeznaczanej na brakowanie nie znajdują się materiały archiwalne. Oznacza to, że za niszczenie dokumentacji, która straciła walor użyteczności i upłynął okres jej przechowywania odpowiada kierownik danej jednostki organizacyjnej. Nie zmienia to faktu, że każdorazowo musi on wystąpić ze stosownym wnioskiem do archiwum państwowego i uzyskać zgodę na brakowanie.

W roku sprawozdawczym dyrektorzy archiwów państwowych w ramach swoich uprawnień wyrazili **15 381** zgód na zniszczenie prawie **335 km** dokumentacji. Najwięcej zgód, podobnie jak w latach ubiegłych wydał dyrektor AAN, w związku z tym, iż archiwum to odpowiedzialne jest także za proces brakowania dokumentacji z takich jednostek działających na terenie całego kraju jak: Poczta Polska, Polskie Linie Kolejowe S.A., Przewozy Regionalne Spółka z o.o., Bank Gospodarstwa Krajowego, czy Operator Gazociągów Przesyłowych Gaz-System S.A.

Wykres nr 7. Liczba wyrażonych przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w roku 2015.

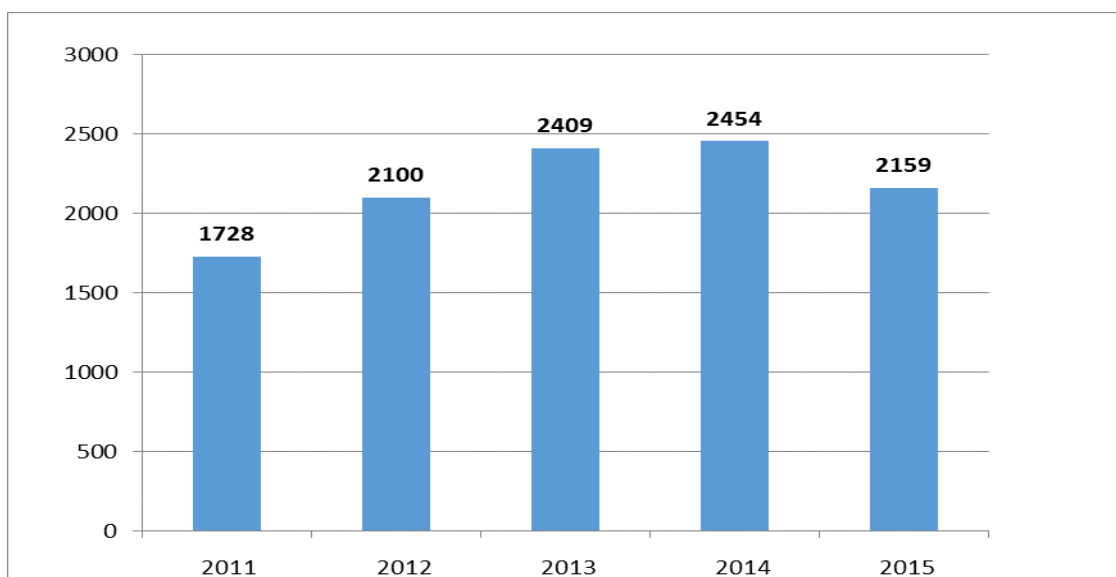

Wykres nr 8. Zmiany w liczbie wyrażonych przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w latach 2011-2015.

Działania w zakresie wyrażania zgody na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej poprzedzone były szczegółowymi postępowaniami wyjaśniającymi, w trakcie których wielokrotnie przedstawiciele archiwów państwowych sugerowali wydłużenie czasu przechowywania dokumentacji ze względu na jej znaczenie dowodowo-prawne i praktyczne. Przeprowadzali też ekspertyzy archiwalne (w sumie **984** ekspertyzy wyłącznie z zakresu brakowania dokumentacji na łączną liczbę **2 159** ekspertyz).

Wykres nr 9. Zmiany w liczbie ekspertyz przeprowadzonych przez archiwa państwowe w latach 2011-2015.

Obserwowanym od dłuższego już czasu zjawiskiem jest również fakt zwracania się do archiwów państwowych podmiotów ze sfery niepaństwowej, z wnioskami o zaopiniowanie sposobu wartościowania dokumentacji. Rok 2015 był kolejnym, w którym liczba takich wniosków utrzymała się na podobnym poziomie co w roku poprzednim. Archiwa państwowe wyraziły w sumie **601** opinii w sprawach zniszczenia prawie **13** km dokumentacji dla tychże podmiotów.

2.4.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych

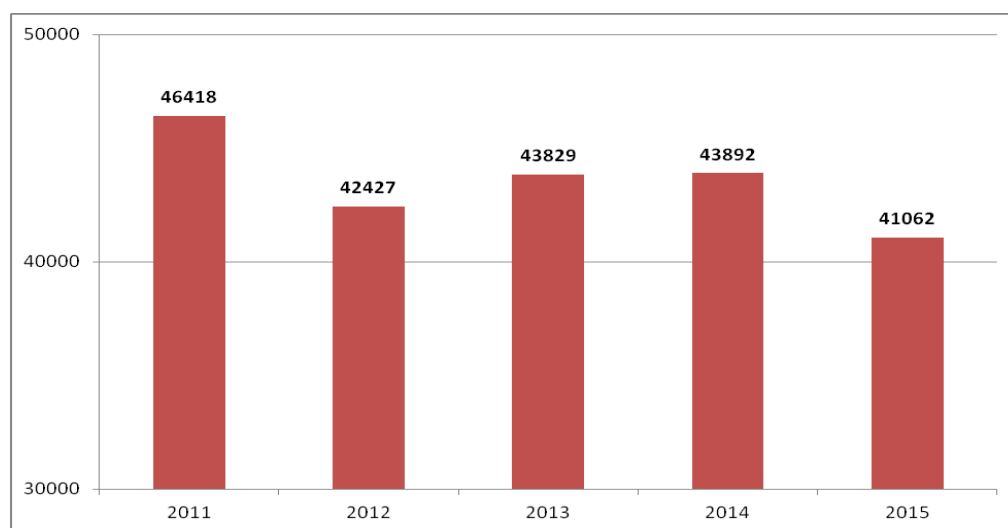
W zasobach archiwów państwowych znajduje się pewna ilość dokumentacji przejęta bez dokonania właściwej oceny jej wartości (np. porzucona dokumentacja zabezpieczana po zakończeniu II wojny światowej lub dokumentacja przejmowana po upadających zakładach pracy w wyniku transformacji ustrojowej w 1989 r.). W wyniku prowadzonych w archiwach prac nad opracowaniem zasobu przeprowadzane jest wartościowanie tej dokumentacji celem ustalenia, jaka jej część rzeczywiście stanowi dokumentację o wartości historycznej (tj. materiały archiwalne). Z tego względu czasami wszczynana jest procedura tzw. brakowania dokumentacji z własnego zasobu. Procedura powyższa prowadzona jest za wiedzą Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, który dodatkowo za każdym razem zasięga opinii Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji.

W 2015 r. CKAOD nie rozpatrywała wniosków w tym zakresie.

2.5. Szkolenia, konsultacje, doradztwo

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych i podległe mu jednostki, jako podmioty uprawnione, udzielają w zakresie zarządzania dokumentacją, licznych opinii podmiotom zewnętrznym. Najczęściej są to opinie udzielane w formie telefonicznej, z wykorzystaniem poczty elektronicznej lub w ramach osobistych konsultacji, rzadziej w formie bardziej formalnej, na pisemny wniosek zainteresowanych. Liczba udzielanych opinii o charakterze doradczym utrzymuje się cały czas na wysokim poziomie, choć w stosunku do roku 2014 odnotowano ich znaczny spadek. Najczęściej konsultacje dotyczyły rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji o organizacji i zakresie działania archiwów zakładowych. Wiele wyjaśnień udzielanych przez archiwistów związanych było z coraz większym zainteresowaniem wdrażaniem systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją (EZD). Pod koniec roku 2015 pojawiły się zapytania związane z wejściem w życie nowelizacji ustawy archiwalnej oraz nowych aktów wykonawczych. Archiwa państwowe i Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych udzieliły łącznie **41 062** konsultacji.

Wykres nr 10. Liczba udzielonych konsultacji przez archiwa państwowe w latach 2011-2015.

Poza udzielanymi na bieżąco konsultacjami zarówno Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, jak i archiwa państwowe aktywnie działały na rzecz przybliżenia problematyki prawidłowego zarządzania dokumentacją oraz postępowania z materiałami archiwalnymi poprzez organizację spotkań szkoleniowych dla pracowników administracji rządowej i samorządowej. Na stronie internetowej www.archiwa.gov.pl kontynuowano serwis, za pośrednictwem którego udzielano wyjaśnień dotyczących stosowania rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w związku z nowymi zadaniami, które postawiono przed

samorządami, takich jak świadczenia wychowawcze i rodzicielskie. Poza organizacją szkoleń na miejscu, pracownicy NDAP wygłosili szereg referatów i wystąpień na szkoleniach i spotkaniach organizowanych przez powiaty zewnętrzne, w tym Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, Stowarzyszenie Archiwistów Wymiaru Sprawiedliwości, czy Archiwum Polskiej Akademii Nauk.

3. Techniczne zabezpieczenie zasobu w archiwach państwowych

Zasób archiwów państwowych poddawany jest zabiegom z zakresu konserwacji właściwej i masowej oraz przedsięwzięciom profilaktycznym.

W archiwach państwowych działają cztery pracownie konserwacji masowej (w AAN, AP w Gdańsku, AP w Katowicach oraz AP w Warszawie), pracownie konserwacji tradycyjnej i pracownie zabezpieczania archiwaliów o charakterze introligatorsko-renowatorskim.

Ponadto w sieci archiwów funkcjonuje Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów (dalej CLKA) działające w ramach AGAD, zajmujące się – poza pracami związanymi z konserwacją właściwą – działalnością naukowo-badawczą, a także wspieraniem jednostek państwowej sieci archiwalnej w zakresie prawidłowego przechowywania zbiorów.

3.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie zabezpieczania zasobu

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie technicznego zabezpieczania zasobu w roku sprawozdawczym obejmowały przede wszystkim:

- koordynowanie współpracy pomiędzy archiwami wyróżniającymi się pod względem zasobów kompetencyjnych oraz infrastrukturalnych w zakresie konserwacji materiałów archiwalnych, a archiwami państwowymi, które dysponują jedynie możliwościami ograniczonego zabezpieczania zasobu;
- koordynacja (we współpracy z CLKA) prac pracowni konserwacji masowej oraz badań jakości odkwaszania w tych pracowniach; w 2015 r. po raz pierwszy przeprowadzono badania czystości mikrobiologicznej płynu odkwaszającego stosownego do maszyn C900;
- przekazywanie archiwom państwowym dodatkowych środków na oczyszczanie materiałów archiwalnych, dezynfekcję, zakup atestowanych opakowań do przechowywania materiałów archiwalnych i indywidualnych środków ochrony;
- wspieranie archiwów państwowych w zakresie pozyskiwania środków pozabudżetowych na finansowanie konserwacji zasobu;
- współorganizowanie szkolenia dla konserwatorów-opiekunów pt. „*Przygotowanie na wypadek katastrofy*”, które odbyło się w dniach 8-11 września 2015 r. w AP w Katowicach. Program warsztatów obejmował prezentacje połączone z ćwiczeniami w zakresie szacowania zagrożeń, opracowania planu na wypadek katastrofy, metod postępowania z zalanymi archiwaliami, metod ich suszenia, zagrożeń biologicznych podczas i po katastrofie oraz trening symulacyjny

postępowania z zalanymi archiwaliami, w tym ewakuację archiwaliów z miejsca katastrofy i organizację akcji ratowniczej.

- współorganizowanie dorocznego spotkania konserwatorów pracujących w archiwach państwowych, które odbyło się w dniach 30 listopada – 1 grudnia 2015 r. w AGAD w Warszawie. W trakcie spotkania omówiono m.in.: rekomendacje dotyczące zakresu prac konserwatorskich przy archiwaliach przekazywanych do archiwów państwowych, efekty opieki konserwatorskiej oraz współpracy pracowni konserwacji masowej z przypisanymi archiwami państwowymi, a także wymogi przygotowania konserwatorskiego archiwaliów przewidzianych do digitalizacji w ramach przygotowanego projektu POPC Archiwa Cyfrowe.

3.2. Konserwacja właściwa i masowa w archiwach państwowych

Materiały archiwalne przechowywane w archiwach państwowych w 2015 r. poddawane były zabiegom indywidualnym, wśród których wymienić należy przede wszystkim:

- czyszczenie mechaniczne (ponad 385 000 kart);
- sklejanie i podklejanie przedarc, pęknięć (ponad 208 000 kart);
- prostowanie (ok. 108 000 kart);
- uzupełnianie ubytków (ponad 54 000 kart);
- kąpiele wodne lub w rozpuszczalnikach (ponad 47 000 kart).

Ponadto – wedle potrzeb – wykonywano także inne zabiegi konserwatorskie, m.in. regenerację struktury papieru, dezynfekcję indywidualną, dublowanie, naprawy lub rekonstrukcje bloku księgi i poszytu, reperacje i rekonstrukcje opraw, konserwacje pieczęci. Przeprowadzenie konserwacji wymagało niejednokrotnie rozdublowywania, rozklejania, usuwania wcześniejszych reperacji, rozłożenia bloku księgi lub poszytu.

Masowe zabiegi konserwatorskie polegały przede wszystkim na odkwaszaniu papieru oraz dezynfekcji w komorach próżniowych. Odkwaszanie prowadzone było w technologii Neschen C900 przeznaczonej dla akt luźnych wytworzonych w XIX i XX w. oraz metodą Book Keeper dla ksiąg, poszytów i archiwaliów, które ze względu na technikę wykonania nie mogą być odkwaszane metodami wodnymi.

W 2015 r. w pracowniach konserwacji masowej, funkcjonujących w AAN, AP w Gdańsku, AP w Katowicach oraz AP w Warszawie, odkwaszaniu poddano łącznie ok. 690 000 kart, tj. prawie 100 m.b. materiałów archiwalnych. W ramach współpracy między pracowniami masowego odkwaszania a poszczególnymi archiwami państwowymi, pracami z zakresu konserwacji masowej objęto materiały z zasobu m.in. AN w Krakowie, AP w Białymstoku, AP w Kaliszu, AP w Lesznie, AP w Łodzi, AP w Płocku. Ponadto

dezynfekcji podano ponad 5 000 m.b. akt, wśród których znaczną część stanowiły materiały przenoszone do oddanych do użytku nowych pomieszczeń.

Wprowadzenie zasad współdziałania pomiędzy archiwami posiadającymi pracownie konserwacji masowej i ich nieposiadającymi, spowodowało, iż odkwaszaniem objęto zasób większej liczby archiwów. Umożliwiło także zabezpieczenie najpilniejszych potrzeb w tym zakresie.

Znaczna część zabiegów konserwatorskich podejmowana była w związku z przygotowaniem materiałów archiwalnych do digitalizacji.

Pracami konserwatorskimi obejmowano nie tylko materiały z zasobu własnego archiwów państwowych. Niektóre archiwa świadczyły pomoc w zabezpieczeniu dokumentacji zgromadzonej przez inne podmioty lub pozostającej w rękach prywatnych.

3.3. Profilaktyka konserwatorska w archiwach państwowych

Archiwa państwowe podejmowały także działania profilaktyczne, mające na celu zapewnienie materiałom archiwalnym optymalnych warunków przechowywania oraz zapobieżenie ich degradacji. Wśród działań z zakresu profilaktyki konserwatorskiej wymienić należy przede wszystkim:

- odkurzanie akt (prawie 20 000 m.b.);
- umieszczanie materiałów archiwalnych w pudłach i teczkach z tektury bezkwasowej (ponad 8 000 m.b.);
- kontrolę warunków przechowywania zasobu w magazynach, w tym rejestrowanie, monitorowanie i analizowanie parametrów temperatury i wilgotności względnej powietrza.

Ponadto umieszczano akta w specjalnych obwolutach ochronnych, wymieniano zniszczone obwoluty, te czki i pudła, przepakowywano i opatrywano akta znakami własnościowymi, a także myto i odkażano półki.

3.4. Inne prace związane z działalnością w zakresie konserwacji zasobu

W 2015 r. w archiwach państwowych – oprócz prac związanych z konserwacją właściwą archiwaliów – wykonywano przeglądy stanu zachowania wybranych materiałów, ekspertyzy oceniające stan skażenia biologicznego akt i pomieszczeń magazynowych wybranych archiwów państwowych oraz ekspertyzy dotyczące stanu zachowania oraz sposobu przechowywania dokumentacji aktowej w archiwach zakładowych i składnicach akt.

Ponadto udzielano konsultacji, organizowano spotkania, szkolenia i warsztaty związane z tematyką konserwacji materiałów archiwalnych oraz uczestniczono w projektach badawczych.

4. Reprografia zabezpieczająca w archiwach państwowych

4.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie digitalizacji zasobu archiwów państwowych

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w obszarze digitalizacji oraz mikrofilmowania zasobu archiwów państwowych w 2015 r. obejmowały przede wszystkim:

- modernizację dotychczas obowiązujących przepisów w zakresie digitalizacji i mikrofilmowania zasobu archiwalnego, poprzez wprowadzenie zarządzenia Nr 14 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 31 sierpnia 2015 r. w sprawie digitalizacji zasobu archiwalnego archiwów państwowych oraz zarządzenia Nr 21 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 24 grudnia 2015 r. w sprawie mikrofilmowania i ewidencji mikrofilmów w archiwach państwowych;
- monitorowanie procesu planowania digitalizacji i mikrofilmowania;
- monitorowanie procesu digitalizacji i mikrofilmowania w ramach działalności własnej archiwów państwowych;
- koordynowanie realizacji *Programu digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobu archiwów polskich i zagranicznych* (przydział środków, monitorowanie realizacji, analiza kosztów, rozliczenie programu);
- gromadzenie informacji o realizacji Wieloletniego Programu Rządowego Kultura+;
- gromadzenie informacji o miejscach publikacji kopii cyfrowych z zasobu archiwów państwowych
- poszukiwanie możliwości pozyskania środków pozabudżetowych na cele digitalizacji zasobu archiwów państwowych, w tym wsparcia z funduszy europejskich.

4.2. Digitalizacja w roku sprawozdawczym

W 2015 r., kontynuowano – zgodnie z obowiązującą *Strategią Archiwów Państwowych na lata 2010-2020* – działania związane z digitalizacją zasobu archiwalnego oraz prezentacją uzyskanych kopii cyfrowych w rozległych sieciach informatycznych. Skanowaniu poddawano oryginały materiałów archiwalnych i mikrofilmy. Digitalizowano przede wszystkim akta najczęściej wykorzystywane przez użytkowników zasobu, w szczególności akta metrykalne i stanu cywilnego, a także materiały istotne dla badania historii lokalnej. Wśród kopiowanych materiałów archiwalnych, oprócz ksiąg metrykalnych i stanu cywilnego, znajdowały się:

ewidencje ludności, akta urzędów miast, urzędów wojewódzkich, komitetów wojewódzkich Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, akta sądowe, spuścizny, dokumentacja techniczna, mapy, fotografie, afisze, plakaty i druki ulotne. Kopie sporządzano również na potrzeby związane z prowadzoną działalnością popularyzacyjną, edukacyjną i wydawniczą.

Prace w zakresie digitalizacji prowadzone były przez archiwa państwowe w sposób planowy, zarówno w ramach działalności własnej, jak również w ramach *Programu digitalizacji materiałów archiwalnych*, przewidującego wykonywanie skanów przez usługodawców zewnętrznych, a także Wieloletniego Programu Rządowego Kultura+. Środki na digitalizację uzyskano także z funduszy europejskich. Ponadto pozyskaniem znacznej liczby kopii cyfrowych zaowocowała współpraca ze środowiskami genealogicznymi.

Łącznie w roku sprawozdawczym zbiory cyfrowych kopii materiałów archiwalnych z zasobu archiwów państwowych zwiększyły się o ponad 11 mln.

Wykonano zabezpieczające kopie dokumentów tekstowych w liczbie prawie 9,9 mln stron, ponad 262 000 stron obiektów ikonograficznych oraz fotografii, a także kopie cyfrowe 68 filmów i prawie 800 nagrań dźwiękowych.

Ponad 1 mln kopii (głównie użytkowych) pozyskanych zostało w ramach współpracy ze środowiskami genealogicznymi.

Tabela nr 1. Kopie cyfrowe wykonane w 2015 r. [na podstawie sprawozdań statystycznych KN-1 według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.]

typ kopii	zabezpieczające		dla użytkowników	
	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB
filmy	68	2 986,00	0	0,00
fotografie/ikonografia	262 557	9 411,53	19 243	1 125,33
nagrania dźwiękowe	794	186,52	0	0,00
tekstowe	9 889 376	311 302,77	139 966	2 758,67

4.2.1. Digitalizacja zasobu w ramach działalności własnej

W pracowniach digitalizacji funkcjonujących w archiwach państwowych wykonano blisko 2,8 mln kopii cyfrowych z oryginalnych materiałów archiwalnych oraz prawie 1,6 mln skanów z mikrofilmów.

4.2.2. Program digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobu archiwów polskich i zagranicznych w 2015 r.

W ramach *Programu digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobu archiwów polskich i zagranicznych* w 2015 r. 26 archiwów państwowych otrzymało środki na sfinansowanie wykonania kopii cyfrowych przez usługodawców zewnętrznych. Łącznie w wyniku uczestnictwa w programie archiwa państwowe uzyskały ponad 1,8 mln kopii cyfrowych.

4.2.3. Wieloletni Program Rządowy Kultura+

W 2015 r., podobnie jak w latach ubiegłych, archiwa państwowe wykonywały kopie cyfrowe ze środków pozyskanych z Wieloletniego Programu Rządowego KULTURA+ Priorytet Digitalizacja, prowadzonego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W 2015 r. w programie uczestniczyło 12 archiwów państwowych: AAN, NAC, AP w Gdańsku, AP w Katowicach, AP w Koszalinie, AN w Krakowie, AP w Lublinie, AP w Łodzi, AP w Olsztynie, AP w Opolu, AP w Poznaniu oraz AP w Przemyślu. Łącznie w roku sprawozdawczym w wyniku uczestnictwa w programie archiwa państwowe pozyskały ponad 2 mln kopii cyfrowych.

AP w Lublinie oraz AP w Łodzi otrzymały dofinansowanie na kontynuację zadań inwestycyjnych związanych z dalszą rozbudową infrastruktury do przechowywania danych w postaci elektronicznej.

4.2.4. Inne projekty w zakresie digitalizacji (programy operacyjne, współpraca ze środowiskami genealogicznymi, organizacjami społecznymi)

AP w Toruniu i AP w Bydgoszczy, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013 – Oś priorytetowa 4, Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, Działanie 4.2. Rozwój usług i aplikacji dla ludności, kontynuowały realizację wspólnego projektu genealogicznego dla mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego *Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego*. W 2015 r. oba archiwa wykonały prawie 1,1 mln skanów, a od rozpoczęcia projektu 1,9 mln skanów akt ze swojego zasobu. W roku sprawozdawczym nastąpiło formalne zakończenie realizacji programu – uruchomiono portal *www.genealogiawarchiwach.pl*, na którym umieszczone zostały wykonane skany¹⁴. Jednocześnie – po raz pierwszy na szeroką skalę – skorzystano z potencjału tkwiącego w crowdsourcingu, co umożliwiło w ciągu niecałego roku od uruchomienia portalu pozyskanie ponad 270 000 wpisów indeksowych wykonanych przez użytkowników.

¹⁴ Zob. dział 5. Wykorzystanie zasobu archiwalnego.

Prowadzono także działania zmierzające do pozyskania na cele digitalizacji środków europejskich w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa nr 2 „E-administracja i otwarty rząd”, działanie 2.3 „Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego”, poddziałanie 2.3.2 „Cyfrowe udostępnienie zasobów kultury”. Przygotowywany projekt, pod nazwą *Archiwa Cyfrowe*, którego koszt szacowany jest na 60 mln zł, przewiduje wykonanie 35 mln cyfrowych kopii materiałów archiwalnych oraz ich otwarte i bezpłatne udostępnianie w Internecie. W swoich założeniach ma objąć także stworzenie infrastruktury teleinformatycznej służącej archiwizacji danych oraz ich udostępnianiu. W roku sprawozdawczym, w ramach przygotowań do złożenia wniosku, toczyły się prace związane z opracowaniem założeń projektu i studium wykonalności oraz prace nad porozumieniami o partnerstwie pomiędzy Naczelną Dyрекcją Archiwów Państwowych (liderem projektu) a 33 archiwami państwowymi – partnerami projektu.

Archiwa państwowe znacząco wzbogacały zbiory kopii cyfrowych (przede wszystkim użytkowych) także w wyniku współpracy z towarzystwami genealogicznymi. W ten sposób kopie cyfrowe materiałów archiwalnych w 2015 r. pozyskiwały m.in.:

- AP w Gdańsku (porozumienie z Pomorskim Towarzystwem Genealogicznym na wykonanie użytkowych kopii cyfrowych pomorskich akt USC);
- AP w Katowicach (porozumienie z Górnśląskim Towarzystwem Genealogicznym „Silius Radicum” z siedzibą w Piekarach Śląskich; pozyskano ponad 19 000 skanów);
- AP w Kielcach (współpraca ze Świętokrzyskim Towarzystwem Genealogicznym „Świętogen” w Kielcach; w roku sprawozdawczym pozyskano blisko 212 000 fotografii cyfrowych z akt stanu cywilnego z zasobu AP w Kielcach);
- AP w Łodzi (współpraca z Polskim Towarzystwem Genealogicznym; dzięki wsparciu wolontariuszki pozyskano prawie 302 000 użytkowych fotografii cyfrowych akt stanu cywilnego);
- AP w Warszawie (współpraca z Polskim Towarzystwem Genealogicznym związana z fotografowaniem akt stanu cywilnego);
- AP we Wrocławiu (współpraca ze Śląskim Towarzystwem Genealogicznym we Wrocławiu; w ramach wolontariatu przeprowadzono proces przygotowania do digitalizacji oraz skanowano materiały archiwalne z zespołu Państwowy Urząd Repatriacyjny we Wrocławiu).

Wśród archiwów, które pozyskały w 2015 r. kopie cyfrowe w ramach współpracy z innymi podmiotami wymienić należy:

- AAN (współpraca z Fundacją Źródła Pamięci, w ramach której ze środków pozyskanych z Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów

wykonano prawie 14 000 skanów z akt komend wojewódzkich i powiatowych Policji Państwowej);

- AP w Katowicach (porozumienie z Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo” z Lublina, w wyniku którego pozyskano ponad 29 000 skanów, a także porozumienia z Jewish Records Indexing z Kanady w sprawie wykonania kopii cyfrowych zespołu Akta miasta Oświęcimia oraz w sprawie digitalizowania akt metrykalnych osób wyznania mojżeszowego z zasobu Archiwum – w roku sprawozdawczym pozyskano ponad 6 000 skanów);
- AP w Łodzi (współpraca z Archiwum Archidiecezjalnym w Łodzi, w ramach której pozyskano ponad 53 000 skanów użytkowych z mikrofilmów akt metrykalnych z zasobu Archiwum Archidiecezjalnego w Łodzi);
- AP w Przemyślu (współpraca z Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo” z Lublina, w efekcie której wykonano ponad 900 000 skanów ze 120 zespołów archiwalnych m.in. akt c.k. notariuszy oraz akt szkół; spośród wykonanych skanów ponad 95 000 zostało w roku sprawozdawczym opracowanych i umieszczonych w Internecie);
- AP w Toruniu (współpraca z Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo”, w ramach której wykonano prawie 214 000 fotografii);
- AP w Warszawie (współpraca z Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo” w zakresie fotografowania akt stanu cywilnego i akt urzędów działających do 1916 r.).

4.3. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych

Archiwa państwowe gromadzą kopie cyfrowe materiałów z zasobu własnego, a także spoza państwowego zasobu archiwalnego. Według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r. wśród kopii cyfrowych materiałów z zasobu własnego znajdują się: 594 filmy, ponad 1,3 mln kopii fotografii oraz innych obiektów ikonograficznych, ponad 27 000 nagrań dźwiękowych oraz ponad 62,2 mln kopii tekstowych.

Natomiast zbiory kopii cyfrowych materiałów spoza państwowego zasobu archiwalnego obejmują: 25 filmów, ponad 10 000 fotografii i obiektów ikonograficznych, 540 nagrań dźwiękowych oraz ponad 3,1 mln stron dokumentów tekstowych.

Tabela nr 2. Zbiory kopii cyfrowych w archiwach państwowych w 2015 r. [na podstawie sprawozdań statystycznych KN-1 według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.]

typ kopii	z zasobu własnego		spoza zasobu	
	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB	oryginały: liczba stron/jednostek	rozmiar w GB
filmy	594	4 872,93	25	633,00

fotografie, ikonografia	1 307 229	57 387,57	10 603	397,07
nagrania dźwiękowe	27 421	9 085,25	540	623,30
tekstowe	62 264 201	1 423 047,27	3 175 838	10 173,36

Łącznie w latach 2012-2015 zbiory cyfrowych kopii materiałów z zasobu archiwów państwowych zwiększyły się o ponad 53 mln.

4.4. Digitalizacja i mikrofilmowanie w archiwach zagranicznych

Kontynuowano projekty mikrofilmowania i skanowania poloników na Wschodzie – pozyskano kolejną partię kopii mikrofilmowych z Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie (54 tys. klatek). Podpisano umowę między Centralnym Archiwum Historycznym w Mińsku a AGAD w Warszawie dotyczącą wymiany cyfrowych kopii z materiałów archiwalnych i na jej podstawie zamówiono kopie cyfrowe (37 tys. skanów) w Centralnym Archiwum Historycznym w Mińsku z zespołu: Archiwum Sobieskich z Oławy (ich wymiana planowana jest w 2016 r.). Dokonano wymiany mikrofilmowej z archiwami litewskimi (25 tys. klatek) pozyskując do zasobu AAN kolejną partię mikrofilmów z zespołu Urząd Komisarza Rządu na miasto Wilno. Stronie litewskiej przekazano mikrofilmy z akt rzymskokatolickich parafii z terenu guberni augustowskiej z zasobu AP w Suwałkach.

4.5. Mikrofilmowanie w roku sprawozdawczym

W 2015 r. archiwa państwowe kontynuowały działania w zakresie mikrofilmowania zasobu. Mikrofilmy materiałów archiwalnych wykonywały m.in.: AP w Katowicach, AP w Łodzi, AP w Piotrkowie Trybunalskim, AP w Przemyślu, AP w Szczecinie oraz AP we Wrocławiu. Łącznie w roku sprawozdawczym wykonano 521 727 klatek mikrofilmów zabezpieczających. Mikrofilmowaniem objęto m.in. akta miast, akta stanu cywilnego oraz akta notariuszy.

Obróbkę chemiczną mikrofilmów zabezpieczających i wykonanie pozytywów powierzano NAC. NAC sporządziło 5 472 m.b. mikrofilmów pozytywowych.

5. Wykorzystanie zasobu archiwalnego

5.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie wykorzystywania zasobu archiwalnego

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w obszarze wykorzystywania zasobu archiwalnego obejmowały przede wszystkim:

- działanie Naczelnego Dyrektora jako organu odwoławczego i skargowego w sprawach udostępniania materiałów archiwalnych i urzędowego potwierdzania treści tych materiałów;
- interpretowanie, zarówno na potrzeby osób prywatnych, jak i instytucji, przepisów dotyczących udostępniania zasobu archiwalnego;
- organizację szkolenia z zakresu udostępniania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych, z uwzględnieniem wybranych zagadnień wydawania zaświadczeń na podstawie tych materiałów. Tematyka szkolenia obejmowała m.in. przewidywane zmiany w przepisach regulujących udostępnianie materiałów archiwalnych, przeobrażenia uznawanych w tej dziedzinie standardów, skutki projektowanej ustawy o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego;
- udział w pracach nad projektem ustawy o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego, nowelizującej m.in. przepisy ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach w zakresie związanym z udostępnianiem zasobu.

5.2. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego

Wykorzystywanie materiałów archiwalnych przechowywanych przez archiwa państwowe obejmuje przede wszystkim: bezpośrednie i pośrednie udostępnianie zasobu, prezentację materiałów archiwalnych w ogólnie dostępnych rozległych sieciach informatycznych, wydawanie zaświadczeń, uwierzytelnionych odpisów, wyciągów i wypisów oraz uwierzytelnionych reprodukcji, a także dostarczanie materiałów archiwalnych dla potrzeb postępowania prowadzonego przez upoważnione organy oraz wypożyczenia materiałów archiwalnych, w szczególności do celów wystawienniczych.

W 2015 r. w zakresie bezpośredniego wykorzystania zasobu archiwalnego odnotowano:

- utrzymanie się liczby użytkowników zasobu na poziomie porównywalnym z rokiem ubiegłym przy jednoczesnym dalszym spadku liczby odwiedzin w czytelnich, związanym z wprowadzonymi w poprzednich latach ułatwieniami

w korzystaniu z zasobu, umożliwiającymi szybsze pozyskiwanie informacji, m.in. możliwością samodzielnego wykonywania przez użytkowników kopii udostępnianych archiwaliów, a także dostępem do większej ilości materiałów archiwalnych w postaci kopii cyfrowych, co pozwala uniknąć ograniczeń organizacyjnych występujących w przypadku udostępniania oryginałów akt;

- utrzymanie się tendencji spadkowej w zakresie ilości materiałów udostępnianych w czytelnich, wynikającej zarówno ze wzrostu liczby kopii prezentowanych w Internecie, jak również ze zwiększającego się udostępniania w pracowniach zamiast oryginałów akt ich cyfrowych kopii (na nośnikach elektronicznych niejednokrotnie znajduje się kilka sygnatur, co powoduje, że użytkownicy składając zamówienie na pojedynczą jednostkę, mogą korzystać z większej ilości materiałów bez konieczności złożenia kolejnego zamówienia; do dyspozycji użytkowników pozostają także serwery plików, na których dostępne są materiały, z których można korzystać bez wypisywania rewersów). Nie bez znaczenia pozostaje także opracowywanie coraz lepszych pomocy ewidencyjno-informacyjnych, pozwalających na dobre rozpoznanie zawartości poszczególnych jednostek archiwalnych;
- duże zainteresowanie możliwością dostępu on-line do materiałów archiwalnych zamieszczanych przez archiwa państwowe w Internecie – wzrastający ruch na stronach internetowych prezentujących cyfrowe kopie materiałów archiwalnych (m.in. *szukajwarchiwach.pl*, *genealogiawarchiwach.pl*), a także liczne zapytania dotyczące korzystania z cyfrowych kopii prezentowanych przez archiwa państwowe w Internecie;
- wzrost liczby wykonanych kwerend w porównaniu z rokiem ubiegłym, w tym zwiększenie się liczby kwerend kwalifikowanych do kategorii „inne”, co może być przejawem upowszechniania się w różnych środowiskach wiedzy o archiwach, zgromadzonym przez nie zasobie oraz o możliwościach jego wszechstronnego wykorzystania.

5.3. Użytkownicy zasobu archiwów państwowych oraz cele korzystania z materiałów archiwalnych

Archiwa państwowe udostępniają zbiory wszystkim zainteresowanym. Pełnią przy tym także funkcję urzędów wiary publicznej. Z tego tytułu są uprawnione do wydawania zaświadczeń, uwierzytelnionych kopii i odpisów z przechowywanych materiałów archiwalnych. Z dokumentów można korzystać samodzielnie w czytelnich oraz za pośrednictwem serwisów internetowych, m.in. *szukajwarchiwach.pl*, *genealogiawarchiwach.pl*, zawierających zdigitalizowaną część zasobu. Poszukiwania dokumentów można również zlecić archiwum (tzw. kwerenda).

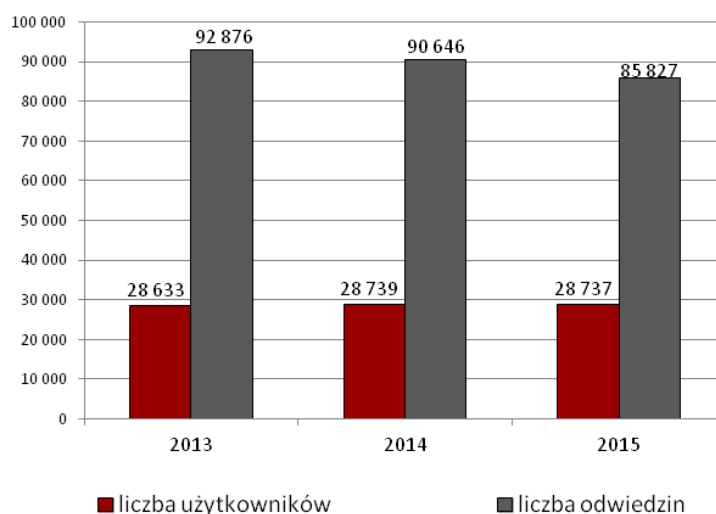
W 2015 r. prawie 29 000 osób prowadziło badania w czytelniach archiwów państwowych. Podczas blisko 86 000 wizyt skorzystano z ok. 823 000 jednostek¹⁵. Podobnie jak w latach ubiegłych, najczęściej korzystano z zasobu archiwów państwowych w celu naukowym i genealogicznym.

Archiwa państwowe zrealizowały także 67 000 kwerend, czyli przeprowadziły na zlecenie użytkowników poszukiwania wskazanych dokumentów lub informacji.

5.3.1 Udostępnianie materiałów archiwalnych w czytelniach

Pomimo tendencji rosnącego udostępniania zasobu on-line, będącej następstwem digitalizacji materiałów archiwalnych i systematycznego wzrostu liczby kopii cyfrowych prezentowanych w Internecie, liczba użytkowników korzystających z materiałów archiwalnych w czytelniach archiwów państwowych w 2015 r. nie uległa zmianie w porównaniu do roku poprzedniego. O 5,32% zmalała natomiast liczba odwiedzin.

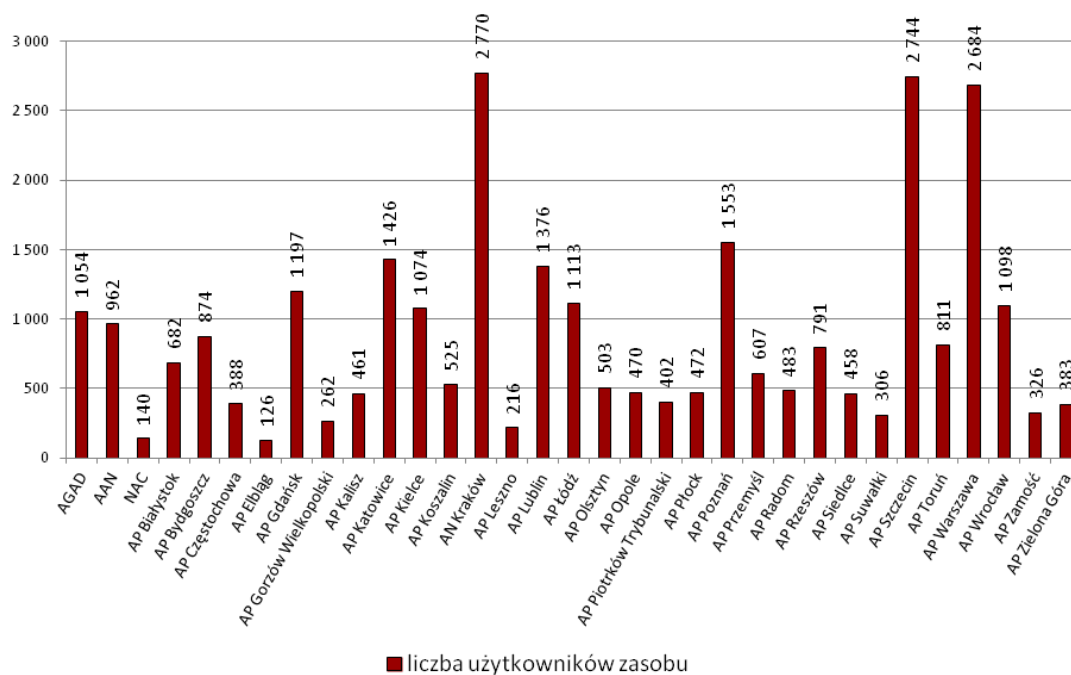
Wykres nr 11. Użytkownicy i odwiedziny archiwów państwowych w latach 2013-2015 [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych]

W 2015 r. najwięcej osób odwiedziło: Archiwum Narodowe w Krakowie (2 770 osób), AP w Szczecinie (2 744 osoby) oraz AP w Warszawie (2 684 osoby).

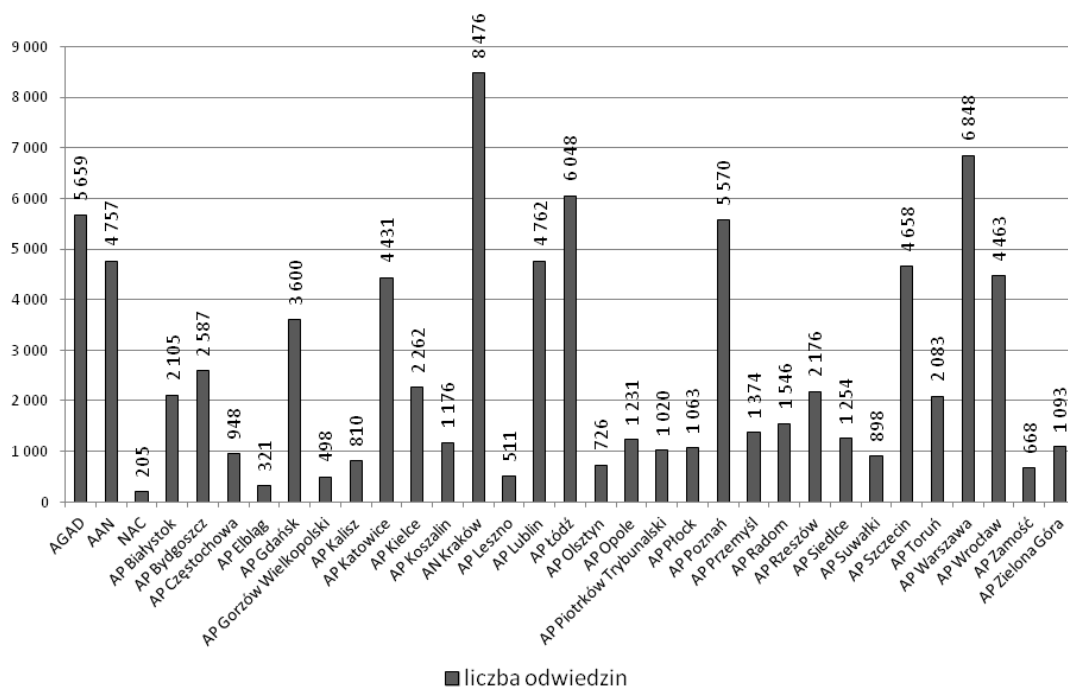
¹⁵ Podana wartość uwzględnia udostępnianie zasobu NAC wyrażone w j. inw. Uwzględniając dane NAC wyrażone w j.a., w skali całej sieci archiwalnej udostępniono prawie 1,47 mln jednostek. Różnica wynika ze specyfiki zasobu NAC, składającego się w przeważającej mierze z fotografii. W przypadku danych charakteryzujących udostępnianie w tym Archiwum wartość wyrażona w j.a. określa udostępnianie pojedynczych fotografii, natomiast wartość w j. inw. – liczbę tematów, mogących zawierać nawet kilkadziesiąt j.a.

Wykres nr 12. Użytkownicy zasobu w czytelnich archiwów państwowych w 2015 r. [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.]

Najczęściej odwiedzane były: Archiwum Narodowe w Krakowie (8 476 wizyt), AP w Warszawie (6 848 odwiedzin) oraz AP w Łodzi (6 048 wizyt).

Wykres nr 13. Odwiedziny w czytelnich archiwów państwowych w 2015 r. [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.]

W związku z faktem, że obowiązujące przepisy w zakresie udostępniania zasobu archiwalnego¹⁶ nie obligują użytkowników do podawania celu, do którego zamierzają korzystać z materiałów archiwalnych, nie jest możliwe dokonanie szczegółowych wyliczeń i analizy statystycznej w zakresie celów udostępniania w 2015 r.

Szacuje się, że w skali całej sieci archiwalnej największy odsetek użytkowników nadal stanowiły osoby prowadzące badania naukowe. Do grupy tej należeli przede wszystkim pracownicy naukowcy z różnych instytucji, nauczyciele akademicki i studenci, niejednokrotnie zaliczano do niej także regionalistów. Ww. cel korzystania z zasobu archiwalnego w znacznej mierze związany był z kształceniem się użytkowników i zdobywaniem stopni naukowych (badania na potrzeby przygotowywanych prac licencjackich, magisterskich, doktorskich), ale także typowymi badaniami naukowymi (np. kwerendy do przygotowywanych biogramów, monografii).

Drugą pod względem liczebności grupę użytkowników stanowili genealodzy. W części archiwów państwowych zaobserwowano tendencję spadkową w zakresie liczby użytkowników prowadzących poszukiwania o charakterze genealogicznym, wynikającą z coraz większej dostępności zdigitalizowanych materiałów w Internecie. Jednocześnie wśród tej kategorii użytkowników widoczna jest stale rosnąca grupa zaawansowanych badaczy, sięgających do źródeł innych niż prezentowane w sieci akta metrykalne i stanu cywilnego (np. akt notarialnych, sądowych, hipotecznych, ubezpieczeniowych, szpitalnych i szkolnych).

Znaczną grupę stanowiły także osoby, których celem odwiedzin było dokumentowanie spraw własnościowych. Użytkownicy ci zainteresowani byli m.in. dokumentami niezbędnymi do regulacji stanu prawnego gruntów i nieruchomości, poszukiwali wpisów w księgach wieczystych, arkuszy posiadłości gruntowej, aktów własności ziemi lub aktów notarialnych. Ta kategoria użytkowników, choć dość liczna, podobnie jak w poprzednich latach, korzystała z niezbyt dużej ilości materiałów archiwalnych.

Najrzadziej wykorzystywano materiały archiwalne w celach socjalnych, co wynika przede wszystkim z faktu, iż większość potrzeb obywateli w zakresie potwierdzania uprawnień emerytalno-rentowych zaspokajana jest poprzez realizację kwerend. Jednakże okresowo wzrasta liczba użytkowników prowadzących tego typu poszukiwania, archiwa państwowe funkcjonują bowiem w społecznej świadomości jako instytucje, gdzie można uzyskać informację o miejscach przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej.

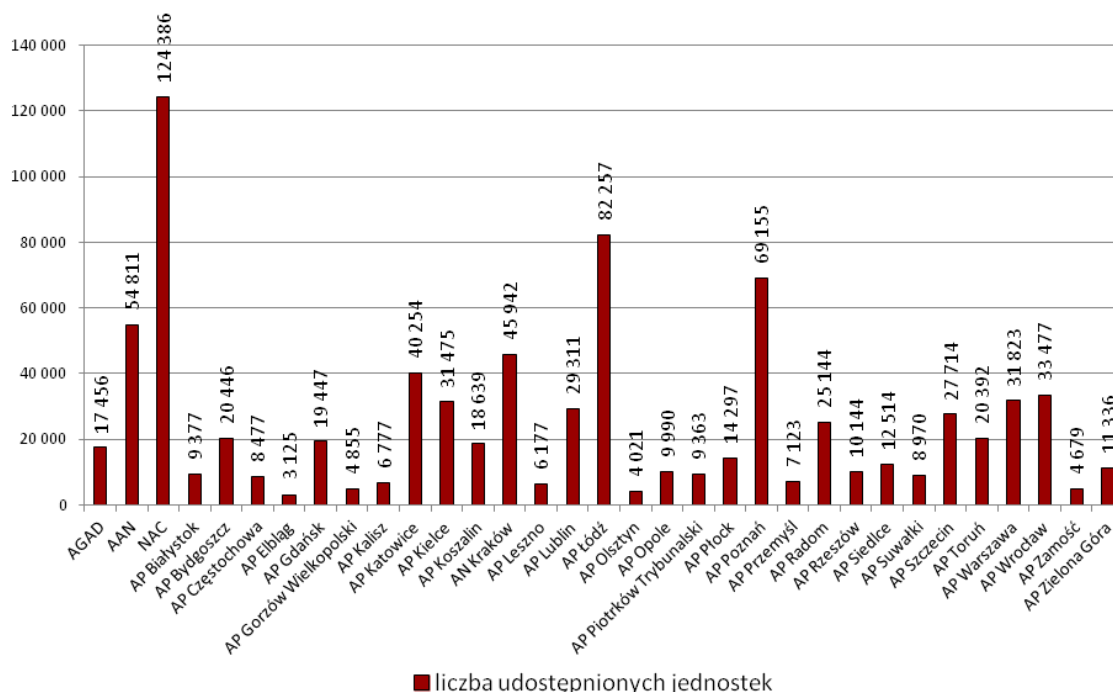
¹⁶ Zarządzenie Nr 4 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie organizacji udostępniania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych.

Część archiwów państwowych odnotowała w 2015 r. znaczny wzrost liczby użytkowników z Ukrainy i Rosji, prowadzących poszukiwania genealogiczne lub poszukiwania dotyczące dokumentów niezbędnych do ubiegania się o Kartę Polaka.

W skali całej sieci archiwalnej odnotowano znaczny spadek liczby udostępnionych jednostek, na co wpływ miało kilka czynników: wzrost liczby cyfrowych kopii materiałów archiwalnych dostępnych on-line, dostęp do serwerów z cyfrowymi kopiami w czytelnich archiwów państwowych, dostęp do pomocy ewidencyjno-informacyjnych (również w postaci baz danych) umożliwiających lepsze rozpoznanie zawartości poszczególnych jednostek archiwalnych, a także wskaźniki udostępniania fotografii z zasobu NAC.

W 2015 r. archiwa państwowe udostępniły łącznie 823 354 jednostki. Najwięcej jednostek (124 386 j. inw.) udostępniło NAC. Wśród pozostałych archiwów państwowych na pierwszym miejscu pod względem liczby udostępnionych jednostek znalazło się AP w Łodzi, gdzie udostępniono 82 257 jednostek, AP w Poznaniu, w którym użytkownicy skorzystali z 69 155 jednostek oraz AAN, które udostępniło 54 811 jednostek. Nie uwzględniając danych NAC, podlegających – ze względu na specyfikę zasobu tego Archiwum – znacznym wahaniom, liczba jednostek udostępnionych w czytelnich archiwów państwowych spadła o 7,98%.

Wykres nr 14. Udostępnianie w archiwach państwowych w 2015 r. w jednostkach [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.]

Struktura udostępniania materiałów archiwalnych w 2015 r. zasadniczo nie odbiegała od struktury udostępniania w latach poprzednich. Dominowały udostępnienia na potrzeby badań naukowych oraz poszukiwań genealogicznych.

Tabela nr 3. Struktura udostępniania w 2015 r.

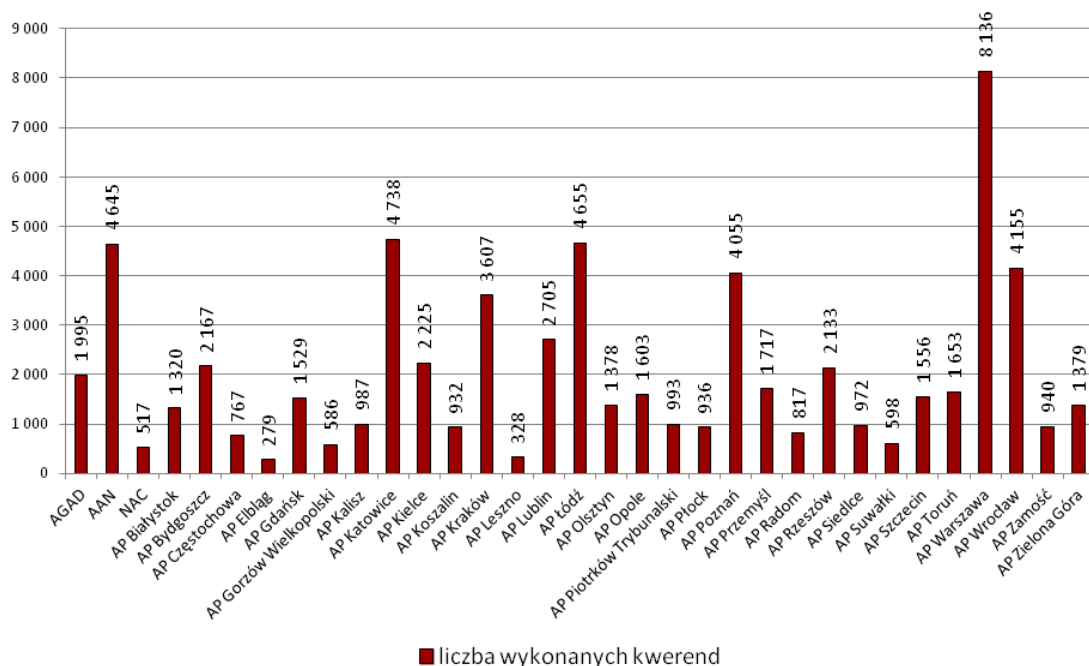
okres historyczny	rodzaje archiwaliów
do 1795 r.	akta miast; akta parafii; akta metrykalne; archiwa osób, rodzin i rodów; akta cechów, akta podworskie i majątków ziemskich, akta sądów
1795–1918	akta metrykalne i stanu cywilnego; akta miast i gmin; akta notarialne, hipoteczne, sądowe, akta administracji szkolnej i szkół; akta rejencji; akta starostw powiatowych; akta katastralne
1918–1939	akta miast i gmin; starostw powiatowych; akta notarialne; akta sądów; akta hipoteczne; akta administracji szkolnej i szkół; materiały wydziałów powiatowych; akta policji; akta urzędów wojewódzkich, akta urzędów katastralnych; kartografia
1939–1945	akta miast i gmin; akta starostw powiatowych; akta hipoteczne; akta sądowe; ikonografia i fotografia
po 1945	akta rad narodowych oraz ich prezydiów; akta komitetów PZPR; materiały starostw powiatowych; akta sądowe; akta urzędów wojewódzkich; akta państwowych urzędów repatriacyjnych; materiały przedsiębiorstw, akta administracji szkolnej i szkół

5.3.2. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe

Archiwa państwowe na zlecenie użytkowników prowadziły we własnym zasobie poszukiwania informacji dotyczących określonego zagadnienia lub konkretnych osób.

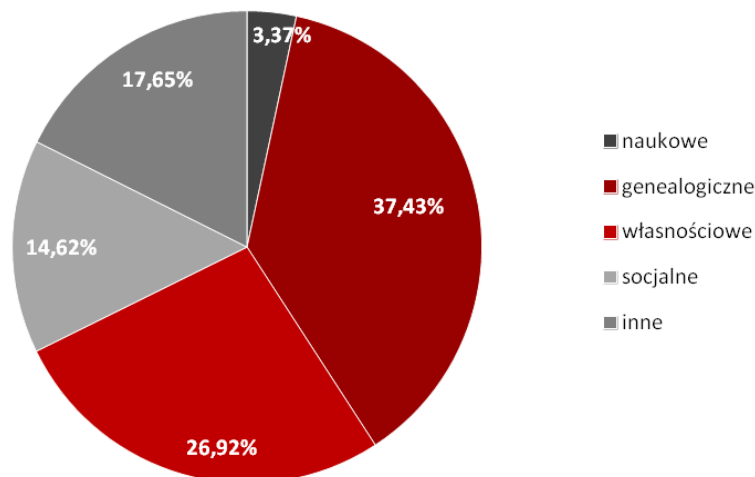
W 2015 r. archiwa państwowe zrealizowały 67 003 kwerendy na podstawie zasobu archiwalnego. W porównaniu z rokiem poprzednim, liczba wykonanych kwerend wzrosła o 2,65%. Największą liczbę kwerend zrealizowało AP w Warszawie (8 136), AP w Katowicach (4 738) oraz AP w Łodzi (4 655).

Wykres nr 15. Kwerendy zrealizowane na podstawie zasobu archiwalnego w 2015 r. [na podstawie sprawozdań statystycznych archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.]

Struktura tematyczna kwerend w 2015 r. nie uległa istotnym zmianom w stosunku do poprzedniego okresu sprawozdawczego.

Wykres nr 16. Struktura tematyczna kwerend w 2015 r. [na podstawie danych ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.]

Dominującym typem kwerend realizowanych w 2015 r. były poszukiwania genealogiczne (25 080 wniosków; 37,43%). Najwięcej tego typu badań przeprowadziło AP w Poznaniu (2 183), AP we Wrocławiu (1 919) oraz AP w Łodzi (1 794). Dotyczyły one przede wszystkim poszukiwania informacji o konkretnych osobach. Pojawiały się także ogólne zapytania o materiały dotyczące danej rodziny oraz prośby o ukierunkowanie poszukiwań. W roku sprawozdawczym część archiwów państwowych odnotowała wzrost liczby wniosków od obywateli z Ukrainy i Rosji poszukujących swoich przodków.

Znaczną grupę (18 039 wniosków; 26,92%) stanowiły poszukiwania o charakterze własnościowym. Tego typu kwerendy szczególnie często były zlecane AP w Warszawie (4 896), AP w Łodzi (2 029) oraz AAN (1 808). Do tej grupy realizowanych spraw zaliczano m.in. wnioski dotyczące potwierdzenia prawa własności oraz kompletowania dokumentacji związanej z ubieganiem się o rekompensatę za mienie pozostawione poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Oprócz osób prywatnych kwerendami własnościowymi zainteresowane były instytucje państwowe i samorządowe, a także biura poszukiwawcze oraz pełnomocnicy sądowi, zarówno z kraju, jak i z zagranicy.

Trzecią pod względem liczebności grupę kwerend stanowiły wnioski zakwalifikowane do kategorii „inne” (11 826; 17,65%). Najwięcej tego typu kwerend zrealizowały: AN w Krakowie (1 879), AP w Katowicach (1 556) oraz AP w Lublinie (1 006). Zapytania dotyczyły m.in. posiadania obywatelstwa polskiego, pochodzenia nazw miejscowości, sprostowania nazwisk, osób zaginionych w czasie wojny, dokumentów związanych z historią regionalną i dziejami miejscowych organizacji społecznych. Do tej grupy zaliczano również wnioski składane przez sądy, prokuraturę, IPN w związku z prowadzonymi postępowaniami lub wnioski urzędów dotyczące wydania kopii dokumentów niezbędnych do bieżącej działalności, a także kwerendy informacyjne dotyczące zasobu Archiwum, związane z popularyzacją zasobu oraz zamówienia na reprodukcje. Znaczną liczbę kwerend tej kategorii w roku sprawozdawczym stanowiły wnioski obywateli Ukrainy dotyczące odszukania dokumentów potrzebnych do uzyskania Karty Polaka lub polskiego obywatelstwa. Wnioskodawcy poszukiwali konkretnych akt metrykalnych oraz dokumentów stwierdzających narodowość polską członka rodziny, a następnie zamawiali uwierzytelnione kopie odnalezionych dokumentów.

Kwerend o charakterze socjalnym zrealizowano 9 797, co stanowi 14,62% ogólnej liczby kwerend. Najwięcej tego typu poszukiwań przeprowadziło AAN (1 455), AP we Wrocławiu (1 302) oraz AP w Katowicach (1 020).

Najrzadziej poszukiwano archiwaliów w celach naukowych (2 261; 3,37%), co wynika z faktu, że badacze zdecydowanie częściej wybierają możliwość bezpośredniego korzystania z materiałów archiwalnych w czytelniach archiwów państwowych.

W 2015 r. kwerendy wykonywano także w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Zrealizowano 914 kwerend czyli nastąpił wzrost o 13% w porównaniu do 2014 r. Kwerendy miały głównie charakter informacyjny. Większość zapytań dotyczyła poszukiwań informacji genealogicznych oraz dokumentów mogących potwierdzić polskie obywatelstwo. Wnioskodawców kierowano zazwyczaj do właściwych archiwów państwowych i innych instytucji w celu wykonania poszukiwań źródłowych.

W 2015 r. Naczelną Dyrekcję odwiedziło 56 klientów i użytkowników, którym udzielono informacji i udostępniano pomoce archiwalne. Udzielono też informacji telefonicznej 466 osobom. Większość pytań dotyczyła zagadnień potwierdzenia

zatrudnienia i ubezpieczenia społecznego, dużo było także pytań z zakresu poszukiwań genealogicznych.

5.4. Prezentacje materiałów archiwalnych w Internecie

Archiwa państwowe systematycznie zwiększają liczbę prezentowanych w Internecie kopii cyfrowych. Kopie materiałów archiwalnych z zasobu archiwów państwowych dostępne są m.in.: w serwisach *szukajwarchiwach.pl*, *genealogiawarchiwach.pl*, na stronach internetowych archiwów, w bibliotekach cyfrowych oraz serwisach innych instytucji współpracujących z archiwami, np. towarzystw genealogicznych czy Polskiego Towarzystwa Heraldycznego.

W administrowanym przez NAC obsługującym całą sieć archiwów państwowych serwisie *szukajwarchiwach.pl* na koniec 2015 r. prezentowano 17 886 575 cyfrowych kopii materiałów archiwalnych. W roku sprawozdawczym liczba dostępnych kopii powiększyła się o 3 866 891 skanów. Swoje zasoby w tym serwisie prezentuje 31 archiwów państwowych. Łącznie w latach 2012-2015 liczba prezentowanych w serwisie kopii cyfrowych zwiększyła się o prawie 14,8 mln.

W ramach realizowanego przez AP w Toruniu oraz AP w Bydgoszczy projektu *Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego*, w roku sprawozdawczym uruchomiono portal *www.genealogiawarchiwach.pl*, zapewniający dostęp on-line do ponad 3,2 mln stron zdigitalizowanych akt metrykalnych i ewidencji ludności z terenu województwa kujawsko-pomorskiego. Portal umożliwia wszystkim użytkownikom udział w indeksacji prezentowanych w nim materiałów, zgodnie z wytycznymi do sporządzania indeksu analitycznego do akt stanu cywilnego.

Dostęp do kopii cyfrowych materiałów archiwalnych na własnych stronach internetowych zapewniają m.in.:

- AGAD (m.in. akta Metryki Koronnej, akta metrykalne);
- AP w Koszalinie (m.in. akta miasta Koszalina, akta Sądu Obwodowego w Koszalinie, akta urzędów stanu cywilnego);
- AP w Olsztynie (m.in. akta stanu cywilnego i instytucji wyznaniowych oraz komitetów gminnych PZPR);
- AP w Przemyślu (m.in. akta stanu cywilnego, akta notariuszy);
- AP w Szczecinie (głównie akta stanu cywilnego, akta oddziałów powiatowych państwowych urzędów repatriacyjnych oraz sądów obwodowych);
- AP we Wrocławiu (m.in. akta stanu cywilnego i ikonografia);
- NAC (zbiory fotografii).

Regionalne biblioteki cyfrowe umożliwiają zapoznanie się z wybranymi materiałami z zasobu m.in. AP w Białymstoku (Podlaska Biblioteka Cyfrowa), AP

w Katowicach (Śląska Biblioteka Cyfrowa), AP w Poznaniu (Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa), AP w Szczecinie (Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa „Pomerania”).

Na stronach internetowych towarzystw genealogicznych dostępne są kopie cyfrowe materiałów archiwalnych, głównie akt stanu cywilnego, z zasobu m.in. AP w Gdańsku, AP w Łodzi, AP w Katowicach, AP w Warszawie.

Wśród innych inicjatyw związanych z prezentowaniem on-line skanów materiałów z zasobu archiwów państwowych wymienić należy:

- uczestnictwo w projekcie Monasterium.net, zarządzanym przez międzynarodowe konsorcjum ICARUS (International Centre for Archival Research), mającym na celu stworzenie wirtualnego archiwum dla kopii źródeł historycznych z okresu średniowiecza z terenu Europy oraz nieodpłatne ich udostępnianie on-line (w 2015 r. kolejne dokumenty do udostępnienia przygotowało AP w Lublinie);
- współpracę AGAD z Polskim Towarzystwem Heraldycznym, w wyniku której w serwisie internetowym Towarzystwa prezentowane są cyfrowe kopie zdigitalizowanych przez Towarzystwo wybranych tomów Metryki Koronnej;
- prezentację dokumentacji kartograficznej z zasobu AP w Katowicach na portalu Otwartego Regionalnego Systemu Informacji Przestrzennej;
- uruchomienie przez AP w Lublinie portalu Lubelskie Archiwum Cyfrowe, prezentującego wybrane materiały archiwalne z zasobu Archiwum;
- współpracę AP w Poznaniu ze Stowarzyszeniem Wikimedia Polska, w ramach której na portalu Wikimedia Commons w 2015 r. zamieszczono 660 skanów z 91 zespołów archiwalnych;
- nawiązanie przez AP w Siedlcach współpracy z Muzeum Ziemi Mińskiej, w ramach której zdigitalizowano i opublikowano na stronie internetowej MZM „Mińskie Archiwum Cyfrowe” wybrane materiały z zasobu Archiwum.

Oprócz prezentowania cyfrowych kopii dokumentów archiwa państwowe, w celu ułatwienia użytkownikom prowadzenia badań, systematycznie poszerzają bazę inwentarzy archiwalnych dostępnych on-line oraz udostępniają w Internecie coraz większą liczbę baz danych.

5.5. Reprografia dla użytkowników

W roku sprawozdawczym dla użytkowników wykonano ponad 254 000 kserokopii, ok. 146 000 skanów oraz ok. 10 000 fotografii cyfrowych. Sporządzano także wydruki fotografii cyfrowych i skanów oraz kopie nagrań.

W roku sprawozdawczym odnotowano spadek zamówień reprograficznych w porównaniu z rokiem poprzednim, wynikający z możliwości wykonywania przez

użytkowników kopii udostępnionych dokumentów własnym sprzętem, a także zapewniania w coraz większej liczbie czytelni dostępu do urządzeń umożliwiających samodzielne sporządzanie kopii.

Usługi reprodukcji w znacznej mierze wykonywane były dla zlecających je drogą korespondencyjną (m.in. dla użytkowników zagranicznych), a także w przypadkach, gdy zleceniodawcy zależało na uzyskaniu wysokiej jakości kopii, np. do celów wydawniczych.

5.6. Bazy danych w archiwach państwowych

Dane o zasobie archiwalnym oraz różnych funkcjach pełnionych przez archiwa gromadzone są w komputerowych bazach danych. Archiwa państwowe korzystają z baz danych przygotowanych przez NDAP oraz wykonanych lokalnie, a także ze Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej – ZoSIA.

W 2015 r. stosowano zestandaryzowane bazy danych:

- System Ewidencji Zasobu Archiwalnego – SEZAM,
- Zintegrowany System Informacji Archiwalnej – ZoSIA,
- Inwentarze Zespołów Archiwalnych – IZA,
- Program Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego PRADZIAD,
- Ewidencje Ludności w Archiwaliach – ELA,
- System Udostępniania Materiałów Archiwalnych – SUMA,
- Rejestr Archiwalnych Poszukiwań – RAP,
- MIKROFILM,
- SCRINIUM,
- AFISZ,
- TOPOGRAF,
- FILMIK,
- SKAN.

Archiwa używały również prowadzonej on-line bazy DOKUMENTACJA, w której prowadzona była ewidencja dokumentacji niearchiwalnej.

System SEZAM stosowany był w 21 archiwach państwowych oraz kilkudziesięciu innych instytucjach. Na koniec 2015 r. system ZoSIA był stosowany w 12 archiwach, przy czym w ciągu roku dokonano sześciu wdrożeń w archiwach. Baza danych IZA była wykorzystywana w archiwach stosujących system SEZAM oraz udostępniona kilkunastu innym instytucjom spoza sieci archiwów państwowych podlegających NDAP.

AP we Wrocławiu testowało analogicznie do lat poprzednich przygotowany przez Międzynarodową Radę Archiwów system Access to Memory – AtoM, do którego przygotowało polską wersję językową. System umożliwia opis zasobu archiwalnego zgodny z czterema standardami Międzynarodowej Rady Archiwów – ISAD(G), ISAAR(CPF), ISDIAH i ISDF.

W 2015 r., podobnie jak w poprzednich latach, udostępniane były na stronie www.archiwa.gov.pl dane z baz danych i systemów: SEZAM, ZoSIA, IZA, PRADZIAD i ELA.

Oprócz powyższych baz w archiwach stosowano różne lokalne bazy.

W lokalnych bazach danych gromadzono opisy zasobu archiwalnego (informatory, indeksy, wykazy, sumariusze) i używano ich do zarządzania zasobem. Zgromadzone tam informacje ułatwiają dostęp do informacji znajdujących się w zasobie zarówno archiwistom, jak i użytkownikom i przyspiesza wyszukiwanie, a to przyspiesza pracę, np. realizowanie kwerend.

Lokalne bazy danych wspomagają również funkcje archiwów (inwentarze topograficzne, skontrum, ewidencja wypożyczeń i udostępniania, kancelaria, archiwum zakładowe), a także służą do opisu zbiorów bibliotecznych (w tym profesjonalne systemy MAK i Libra 2000). Wielkość lokalnych baz danych jest bardzo zróżnicowana i zawierają one od kilku rekordów do kilkuset tysięcy rekordów.

Wyjątkowy charakter ma stosowana w NAC baza danych ZEUS, w której gromadzone są opisy dokumentacji fotograficznej i dźwiękowej. W końcu 2015 r. liczyła 180 849 rekordów – skanów fotografii wraz z opisami oraz 15 189 rekordów – opisów nagrań dźwiękowych. Dane z tej bazy prezentowane są w Internecie.

6. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje oraz zespoły międzyarchiwalne

6.1. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje i zespoły działające przy NDAP

W roku sprawozdawczym przy Naczelnym Dyrektorzem Archiwów Państwowych działały następujące grona:

- **Rada Archiwalna** – przewodniczącym w kadencji 2013-2015 był prof. Krzysztof Mikulski, w roku sprawozdawczym zorganizowano dwa – 9 czerwca i 9 grudnia - posiedzenia, w trakcie których podsumowano wyniki pracy archiwów państwowych w roku 2014 oraz omówiono zamierzenia dotyczące działalności prowadzonej w kolejnych latach w zakresie prac merytorycznych m.in. metodyki archiwalnej – narodowa norma opisu materiałów archiwalnych (NOMA) – oraz innych działań m.in. Wieloletniego Programu Inwestycyjnego. Członkowie Rady zapoznani zostali z nowelizacją ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach i jej konsekwencjami dla dalszej działalności archiwalnej. Wyrazili również opinie o projektach dwóch rozporządzeń ministra kultury i dziedzictwa narodowego regulujących sprawę z zakresu klasyfikowania i kwalifikowania dokumentacji, przekazywania materiałów archiwalnych także tworzących ewidencjonowany niepaństwowy zasób archiwalny oraz brakowania dokumentacji niearchiwalnej. Na grudniowym posiedzeniu przyjęte zostało stanowisko w sprawie usytuowania archiwów państwowych w strukturze administracji rządowej.
- **Centralna Komisja Metodyczna** – przewodniczącym komisji, w kadencji 2013-2017, jest Sławomir Filipowicz (AP w Suwałkach). W składzie komisji byli przedstawiciele NDAP oraz AGAD, AAN, NAC, AP w Katowicach, Lublinie, Płocku, Poznaniu, Przemyślu i Szczecinie. Komisja odbyła trzy posiedzenia. Głównym tematem posiedzeń i prac Komisji był projekt Wskazówek metodycznych dotyczących postępowania z kopiami materiałów archiwalnych oraz tłumaczenie na język polski Międzynarodowego standardu opisu instytucji z zasobem archiwalnym (ISDIAH).
- **Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji (CKAOD)** – przewodniczącą CKAOD kadencji 2012-2016 jest Iwona Fischer (AN w Krakowie). W roku sprawozdawczym CKAOD obradowała na dwóch posiedzeniach, w trakcie których zajmowano się m.in.: problemem współpracy z IPN, w związku z wprowadzeniem przez Instytut *Katalogu przepisów prawnych stanowiących podstawę do stosowania represji z motywów politycznych oraz stosowanych w sprawach przeciwko sprawcom przestępstw stanowiących zbrodnie nazistowskie, komunistyczne i zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne* oraz wartościowaniem dokumentacji medycznej.

- **zespół do wspierania archiwów państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych** – zajmuje się wspieraniem archiwów państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych (kadencja 2015-2017). Zespół nie spotykał się w 2015 r., konsultacje i prace odbywały się wyłącznie za pośrednictwem forum i drogą elektroniczną.
- **zespół naukowy do opracowania standardu opisu materiałów archiwalnych w archiwach państwowych** – przewodniczącą zespołu była Joanna Chojecka (AP w Koszalinie). W składzie zespołu byli przedstawiciele NDAP oraz AGAD, AAN, AP w Katowicach, Lublinie, Płocku, Warszawie i Wrocławiu. Zespół odbył sześć posiedzeń, w trakcie których opracowywał projekt normy opisu materiałów archiwalnych NOMA 0.1 – zakończony w grudniu roku sprawozdawczego.
- **zespół naukowy do opracowania wskazówek metodycznych dotyczących sporządzania indeksów** – przewodniczącą zespołu była Romualda Piotrkiewicz (AP w Olsztynie). W składzie zespołu byli przedstawiciele NDAP oraz AAN, NAC oraz AP w Poznaniu. Zespół nie odbył żadnego posiedzenia – w trybie korespondencyjnym omówił zakres zmian w przygotowanym w 2014 r. projekcie instrukcji w sprawie sporządzania indeksów do materiałów i pomocy archiwalnych i przedstawił Naczelnemu Dyrektorowi zmodyfikowany projekt instrukcji.
- **zespół naukowy do spraw przygotowania wskazówek metodycznych do opracowania materiałów sfragistycznych w zasobie archiwów państwowych** – ponownie powołany w 2015 r. Jego przewodniczącym był Dariusz Bednarek (AP we Wrocławiu), a w składzie byli przedstawiciele NDAP oraz AGAD, AP w Płocku, Szczecinie i Wrocławiu oraz Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i Ossolineum we Wrocławiu. Zespół odbył dwa posiedzenia, a następnie w trybie korespondencyjnym omówił zakres koniecznych modyfikacji przygotowanego wcześniej projektu wskazówek,
- **zespół naukowy do opracowania wskazówek metodycznych dotyczących zasad opracowania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych** – przewodniczącą zespołu była Kamila Follprecht (AN w Krakowie). W skład zespołu wchodził przedstawiciele NDAP oraz AGAD, AAN, AP w Katowicach, AP w Poznaniu, AP w Suwałkach, AP we Wrocławiu oraz Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Zespół zebrał się na jednym posiedzeniu, a następnie pracował w trybie korespondencyjnym nad projektem wskazówek.
- **zespół do spraw rozmieszczenia zasobu archiwalnego archiwów państwowych** – pracom zespołu przewodniczyła Katarzyna Kubicka (AP w Gdańsku), a w jego skład wchodził przedstawiciele NDAP, AN w Krakowie,

AP w Kaliszu, AP w Katowicach i AP w Poznaniu. Zespół odbył jedno posiedzenie, a następnie członkowie opracowywali wnioski przesłane przez archiwa.

- **Rada Redakcyjna czasopisma „Archeion”** – przewodniczącym był prof. Janusz Tandecki, na jednym posiedzeniu opiniowano artykuły proponowane do publikacji w tomie 117 czasopisma.
- **Rada Naukowa projektu badawczego „Losy rosyjskich jeńców wojennych w Polsce 1915-1924”** – powołana w lutym 2015 r., przewodniczącym był prof. dr hab. Zbigniew Karpus (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), w składzie byli przedstawiciele NDAP, UMK i Centralnego Archiwum Wojskowego. Rada odbyła trzy posiedzenia, na których ustalała zakres projektu, tryb pracy oraz opiniowała przygotowany portal internetowy.
- **Komisja Zakupu Archiwaliów przy Naczelnym Dyrektorsze Archiwów Państwowych** – komisji przewodniczył Andrzej Biernat – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, a członkami byli przedstawiciele AGAD, ANN, NAC oraz AP w Warszawie. Komisja odbyła 5 posiedzeń, na których rozpatrzono 12 wniosków o dofinansowanie zakupu materiałów archiwalnych.
- **Komisja do spraw oceny wniosków archiwów państwowych o dofinansowanie projektów naukowych** – powołana w 2015 r., przewodniczącym był Andrzej Biernat – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, a w składzie byli pracownicy NDAP, AGAD i AP w Olsztynie. Komisja odbyła jedno posiedzenie, ustalając kryteria oceny zgłaszanych projektów.
- **Komisja do spraw wyceny materiałów archiwalnych w związku z ich czasowym wywozem zagranicę** – przewodniczącym był Andrzej Biernat – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, a w składzie byli przedstawiciele AGAD, AAN i AP w Warszawie. Komisja rozpatrzyła sprawy 5 wypożyczeń materiałów archiwalnych do Turcji, Austrii, Niemiec, Hiszpanii i Węgier.
- **Komisja do spraw wyjazdów zagranicznych** – przewodniczącym był Andrzej Biernat – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, a w składzie byli przedstawiciele AGAD, AAN i AP w Warszawie. Komisja odbyła jedno posiedzenie we wrześniu 2014 r., w ramach którego rozpatrzyła wnioski wyjazdowe na 2015 r. oraz w październiku 2015 r., w czasie którego przydzielono wyjazdy w ramach wymiany bezdewizowej na 2016 r. Komisja pozytywnie zaopiniowała wyjazdy dla 17 osób do 11 krajów.
- **Komitet Sterujący pracami nad zintegrowanym systemem informacji archiwalnej w archiwach państwowych** – pracami Komitetu kierował Andrzej Biernat, Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, a w jego skład wchodził przedstawiciele NDAP, NAC i AP w Poznaniu. W swoich pracach Komitet zajmował się sprawami rozwoju oraz wdrażania

Zintegrowanego Systemu Informacji Ewidencji Archiwalnej ZoSIA w archiwach państwowych.

- **Zespół do spraw oceny wniosków w drugiej turze dofinansowania projektów edukacyjnych, wydawniczych i wystawienniczych realizowanych w archiwach państwowych w 2015 r.** – pracami zespołu kierował Ryszard Wojtkowski, Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Zespół przeprowadził merytoryczną ocenę 28 wniosków.
- **Zespół do spraw oceny wniosków o dofinansowanie projektów edukacyjnych, wydawniczych i wystawienniczych realizowanych w archiwach państwowych w 2016 r.** – pracami zespołu kierował Ryszard Wojtkowski, Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Zespół zebrał się na jednym posiedzeniu, podczas którego oceniono pod względem merytorycznym 64 wnioski spełniające kryteria formalne.
- **Rada Programowa ds. przygotowania obchodów 100. rocznicy wybuchu i wydarzeń I wojny światowej** – powołana przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2013 r. Jej przewodniczącym był Ryszard Wojtkowski, Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Do zadań Rady należy m.in. wyznaczanie założeń i kierunków działań archiwów państwowych związanych z rocznicą, a także nadzorowanie działań o charakterze ogólnopolskim.

6.2. Organy opiniodawcze i doradcze w archiwach państwowych

Do funkcjonujących w archiwach państwowych organów opiniodawczo-doradczych należą:

- **Rady naukowo-programowe**

W roku sprawozdawczym rady naukowo-programowe funkcjonowały w pięciu archiwach państwowych: w AAN, AGAD, AP w Kielcach, AP w Przemyśle i AP w Szczecinie. Zbierały się one w czterech archiwach państwowych. Przedmiotem posiedzenia Rady oraz Zespołu Redakcyjnego „Świętokrzyskich Studiów Archiwalno-Historycznych” w AP w Kielcach były materiały nadesłane do IV tomu periodyku oraz struktura tomu. Podczas zebrania wybrano także kandydatów na recenzentów. W AP w Szczecinie odbyły się dwa posiedzenia Rady, w trakcie których omówiono udział Archiwum w obchodach 70-lecia przejęcia przez Polskę Pomorza Zachodniego, a także plan działania na 2016 r. Posiedzenie Rady w AAN poświęcone było upamiętnieniu 40-lecia pracy zawodowej dr. Władysława Horsta, któremu dyrektor Archiwum dr Tadeusz Krawczak wręczył Księgę Pamiątkową „Vir Bonus”. Podczas inauguracyjnego posiedzenia Rady kadencji 2015-2019 w AGAD omówiono inicjatywy naukowe, wydawnicze

i popularyzatorskie zrealizowane przez Archiwum w roku sprawozdawczym, a także plany na 2016 r.

- **Komisje metodyczne**

W archiwach państwowych działały 24 komisje metodyczne, w których pracach uczestniczyli reprezentanci 33 archiwów. Komisje metodyczne zebrały się na 86 posiedzeniach, w trakcie których omawiano m.in. kwalifikację nowo przyjętych zespołów do odpowiedniej grupy opracowania (A1, A2, A3), zatwierdzano metody opracowania różnych rodzajów materiałów archiwalnych i omawiano problemy metodyczne związane z opracowaniem oraz interpretacją przepisów w tym zakresie, opiniowano poprawność opracowania zespołów (zbiorów) oraz sporządzonych do nich pomocy ewidencyjno-informacyjnych, zatwierdzano inwentarze książkowe zespołów oraz zmiany w ewidencji zasobu. Przedmiotem dyskusji był również projekt normy opisu materiałów archiwalnych (NOMA) przygotowany przez zespół naukowy do spraw opracowania standardu opisu materiałów archiwalnych, a także zmiany w projektach wskazówek metodycznych opracowania dokumentacji wizyjnej i fonicznej. W 2015 r. najczęściej zbierały się komisje metodyczne: AP w Olsztynie (8 posiedzeń), AP w Opolu, AP w Przemyślu i wspólne dla AP w Katowicach i Częstochowie, oraz dla AP w Szczecinie i Gorzowie Wielkopolskim – po 6 posiedzeń.

- **Komisje archiwalnej oceny dokumentacji**

Komisje archiwalnej oceny dokumentacji są stałymi organami kolegialnymi wspomagającymi działalność archiwów państwowych w sferze kształtowania zasobów archiwalnych. Działa ich w sumie 20. Komisje archiwalnej oceny dokumentacji obradowały na 68 posiedzeniach, w trakcie których omawiano takie zagadnienia jak: prawidłowość wartościowania dokumentacji w toku jej brakowania, ocena działalności podmiotów pod kątem możliwości ustalenia ich jako wytwórców materiałów archiwalnych, zasadność przejmowania danej dokumentacji jako materiałów archiwalnych do archiwum państwowego, czy też opiniowanie planów kontroli archiwalnych oraz wykazu podmiotów, których materiały archiwalne wchodziły w skład ewidencjonowanego niepaństwowego zasobu archiwalnego. Prace tych komisji były monitorowane przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych, która podejmowała korespondencję z archiwami państwowymi prosząc o wyjaśnienia lub uzupełnienia podjętych uchwał.

- **Zespoły zakupu archiwaliów**

Zespoły zakupu archiwaliów, obradujące w 24 archiwach, zebrały się na 131 posiedzeniach, podczas których omawiano oferty zakupu materiałów archiwalnych – najczęściej dokumentów, korespondencji, spuścizn, fotografii i materiałów ulotnych (głównie kart pocztowych), kartograficznych, a także

podejmowano decyzje o ich nabyciu. Łącznie dokonano prawie 40 zakupów za łączną kwotę ok. 200 000 zł. Na posiedzeniach zespołów zapoznawano się również z katalogami aukcyjnymi, omawiano monitorowanie stron internetowych oferujących sprzedaż archiwaliów oraz dokonywano wycen archiwaliów przeznaczonych do wypożyczenia na wystawy organizowane poza archiwami. Najczęściej zespół zakupu archiwaliów zbierał się w AP w Bydgoszczy.

7. Działalność naukowa prowadzona przez archiwa państwowe

7.1. Zebrania naukowe

W 2015 r. zebrania naukowe zorganizowano w 28 archiwach. Łącznie odbyło się 79 zebrań, podczas których wygłoszono 119 referatów i komunikatów. Najwięcej zebrań miało miejsce w AP w Warszawie (8), następnie AAN (7), AGAD (6) oraz w AN w Krakowie, AP w Lublinie, Łodzi, Poznaniu i w Szczecinie (po 5). Prezentowane na spotkaniach referaty dotyczyły najczęściej materiałów źródłowych przechowywanych w zasobie archiwalnym, prawa archiwalnego, historii regionalnej i dziejów archiwów, jak również popularyzacji wiedzy historycznej. Podejmowano również zagadnienia z zakresu metodyki archiwalnej, udostępniania i zabezpieczania zasobu archiwalnego, w tym również konserwacji oraz digitalizacji archiwaliów. Na zebraniach naukowych przedstawiane były również sprawozdania z konferencji, seminariów i szkoleń, w których uczestniczyli pracownicy archiwów, jak również z pobytu w instytucjach polonijnych. Wybrane z prezentowanych na zebraniach referaty były następnie przygotowane do publikacji w wydawnictwach tradycyjnych oraz w Internecie.

7.2. Udział w konferencjach naukowych

Archiwiści uczestniczyli w 363 krajowych konferencjach naukowych, w trakcie których wygłosili 337 referatów dotyczących zagadnień historii oraz archiwistyki. Wiele tych konferencji organizowały lub współorganizowały archiwa państwowe oraz Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, we współpracy np. z Instytutem Pamięci Narodowej (Colloquia Jerzy Skowronek Dedicata „Archiwa w otoczeniu społecznym w XXI wieku”), z Polską Akademią Nauk Archiwum („Warszawska Jesień Archiwalna. Warszawa ma wiele twarzy”), z uczelniami, np. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (V Toruńskie Konfrontacje Archiwalne pod hasłem „Archiwistyka uniwersalna, archiwistyka lokalna”), Uniwersytet Warmińsko-Mazurski (Symposium naukowe „Standaryzacja archiwalnego opisu informacyjnego”), Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Warszawski („Warszawska Jesień Archiwalna. Archiwa Polski i Europy: wspólne dziedzictwo – różne doświadczenia”), towarzystwami i stowarzyszeniami, np. Stowarzyszenie Archiwistów Polskich, Stowarzyszenie Archiwistów Kościelnych, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Przemyślu i Towarzystwo Przyjaciół Przemyśla i Regionu (konferencja „Polacy w Królestwie Węgier 1939-1945” w Przemyślu), Stowarzyszenie Opolscy Genealodzy („II Ogólnopolska Konferencja Genealogiczna” w Brzegu), samorządami.

Pracownicy archiwów brali udział m. in. w konferencjach objętych patronatem Prezydenta RP (V ogólnopolskie seminarium w ramach projektu „Archiwa Przełomu 1989-1991”), a także Marszałka Województwa Kaliskiego i Prezydenta Miasta Kalisza

(„Calisiana rozproszone w archiwach polskich 1945-1989”). Przedstawiciele archiwów uczestniczyli także w XI Ogólnopolskim Seminarium Archiwalnym – konferencji szkoleniowej „Postępowanie z dokumentacją osobową – przepisy prawa, praktyka, postulaty”, konferencji naukowej „Zabezpieczanie i udostępnianie zasobów archiwalnych archiwów kościelnych”, zorganizowanej w Warszawie-Falentach w dniach 19-21 października 2015 r. przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych we współpracy z Radą ds. Kultury i Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Konferencji Episkopatu Polski, Stowarzyszeniem Archiwistów Kościelnych i Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Pracownicy NDAP wzięli także udział w konferencji pt. „Rola dokumentu w muzeach” zorganizowanej przez PAN w Warszawie oraz konferencji „Zachowanie Cyfrowego Dziedzictwa Kulturowego” w Toruniu.

W dniu 22 września 2015 r. w NDAP zorganizowano zebranie naukowe poświęcone zagadnieniu opracowania spuścizn w archiwach państwowych. Udział w spotkaniu wzięli pracownicy archiwów państwowych, Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych oraz zaproszeni goście reprezentujący Polską Akademię Nauk Archiwum w Warszawie, Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie oraz Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego. W trakcie wystąpień oraz w dyskusji poruszano problematykę terminologii archiwalnej w odniesieniu do spuścizn oraz zagadnienie konstrukcji nazw zespołów proveniencji prywatnej. Szczególną uwagę zwracano jednak na kwestię gromadzenia archiwów osobistych, przede wszystkim selekcję twórców oraz przekazywanej przez osoby prywatne dokumentacji, także w postaci elektronicznej. Uczestnicy spotkania wskazywali również na konieczność przygotowania jednolitych wytycznych opracowania spuścizn dla archiwów państwowych, bądź też uaktualnienia *Wytycznych Archiwum Polskiej Akademii Nauk z 1990 r. opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych*, z których korzysta szereg instytucji gromadzących archiwa prywatne.

28 września 2015 r., w ramach obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa, AP w Poznaniu wspólnie z Polską Akademią Nauk Biblioteką Kórnicką zorganizowało XI Forum Wielkopolskich Konserwatorów Papieru i Skóry, którego tematem była „Ochrona XIX i XX-wiecznych zbiorów bibliotecznych i archiwalnych (nigdy dość)”. Podczas obrad poruszono m.in. kwestie problemów konserwacji druków z początków XX wieku, rozmawiano także na temat skuteczności wybranych środków stabilizujących w konserwacji XIX-wiecznych skór.

W dniach 29-30 października 2015 r. w siedzibie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych zorganizowana została II konferencja metodyczna pt. „Komisje metodyczne archiwów państwowych – współczesna praktyka, zadania, potrzeby”, której celem była dyskusja nad współczesną praktyką funkcjonowania komisji metodycznych w archiwach państwowych, stanowiących instytucję prawa archiwalnego powołaną do kształtowania naukowych metod pracy oraz metodyki opracowania zasobu. W konferencji wzięli udział: pracownicy NDAP, przewodniczący

i członkowie komisji metodycznych AP, którzy przedstawili zagadnienie praktycznej realizacji założeń i tendencje opracowania zasobu.

W dniu 4 listopada 2015 r., także w siedzibie NDAP, odbyła się konferencja pt. „Działalność naukowa archiwów państwowych – zadania i praktyka w świetle potrzeb badawczych i zmian prawnych”, podczas której dyskutowano nad działalnością naukową, jako przedmiotem aktywności archiwum państwowego w świetle nowelizacji ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, organizacją działalności naukowej, w szczególności obszarami badawczymi, miejscem rad naukowo-programowych, kompetencjami pracowników archiwów państwowych i potrzebami ich rozwoju. Przedmiotem obrad była również współpraca ze środowiskiem naukowym szkół wyższych, wspólnymi i odmiennymi obszarami aktywności i możliwościami realizacji prac badawczych.

W 2015 r. archiwiści uczestniczyli w 52 konferencjach międzynarodowych, wygłaszając 47 referatów. Pracownicy AN w Krakowie i AP w Koszalinie oraz AP w Kielcach wystąpili w charakterze referentów m.in. w Krakowie podczas III Międzynarodowej Konferencji Naukowej z cyklu „Historia-Pamięć-Tożsamość” pt. „Archiwum jako *Strażnik Pamięci*”, pracownik AP w Szczecinie wygłosił referat na konferencji pt. „Społeczeństwo i Kościół na Pomorzu podczas I wojny światowej” w Szczecinie, jak również w VI Międzynarodowym Sympozjum Dziejów Biurokracji w Lublinie.

W roku sprawozdawczym odbyły się także dwa spotkania Forum Edukatorów Archiwalnych (24-25 kwietnia i 4-5 grudnia), w których – oprócz przedstawicieli środowiska naukowego – wzięli udział przedstawiciele AP w Elblągu z siedzibą w Malborku, AP w Kielcach, AP w Opolu, AP w Płocku, AP w Poznaniu i AP w Warszawie. Spotkania Forum stanowiły nie tylko okazję do wymiany refleksji i doświadczeń w zakresie szeroko rozumianej edukacji archiwalnej. Według założeń inicjatorów Forum – Huberta Mazura (AP w Kielcach) i dr Agnieszki Rosy (UMK w Toruniu) – głównym celem spotkań ma być upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie edukacji w archiwach państwowych oraz rozwój współpracy w zakresie realizacji projektów edukacyjnych i wspieranie rozwoju zawodowego edukatorów archiwalnych poprzez organizację konferencji, szkoleń, warsztatów.

7.3. Udział w projektach (projekty samodzielne i realizowane we współpracy)

Archiwa państwowe brały udział, także we współpracy z innymi krajowymi oraz zagranicznymi instytucjami, w realizacji różnych programów i projektów badawczych. W 2015 r. pracownicy archiwów państwowych uczestniczyli m.in. w:

- projekcie stypendialnym MKiDN „Laquearia subter”, Dekoracja malarska pałacu króla Jana III Sobieskiego w Żółkwi i jej europejskie źródła: pracownik AAN uczestniczył w analizie odkrytej w trakcie prowadzonych w pałacu

w Żółkwi prac konserwatorskich dekoracji malarskiej pochodzącej z początku XVII wieku;

- projekcie „Kresy Północno-Wschodnie. Wspólne dziedzictwo historyczne”, realizowanym przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych: przedstawicielka AAN prowadziła kwerendę w praskich archiwach;
- projekcie „Archiwalne źródła tożsamości”, rozpoczętym przez AP w Opolu, koordynowanym przez międzynarodowy komitet naukowy, mającym na celu rozwijanie współpracy archiwów państwowych z Polonią.

AP w Łodzi nadal uczestniczyło w projekcie obchodów I wojny światowej w województwie łódzkim i Bitwy Łódzkiej 1914 r. Było również partnerem w projektach „71. Rocznicy Likwidacji Litzmannstadt Getto”, „Makiecie Litzmannstadt Getto” oraz „Dzieci Bałut – murale pamięci”.

Przedsięwzięcia podejmowane w roku sprawozdawczym miały także często charakter badań nad historią regionalną. Ich inicjatorem były archiwa, bądź stanowiły one wynik współpracy z przedstawicielami środowisk lokalnych – jednostkami administracji samorządowej, związkami zawodowymi i instytucjami kultury. Wśród przedsięwzięć własnych archiwów wymienić można następujące projekty:

- kontynuowany przez AGAD projekt „Studia nad Kancelarią książąt mazowieckich w latach 1381-1526”, obejmujący prace nad formularzem dokumentów, Metryką mazowiecką, biogramami pracowników kancelarii, itinerarium Janusza II, księcia mazowieckiego (1471-1495) oraz nad spisami urzędników ziemskich, administracyjnych i dworu książąt mazowieckich (1381-1526);
- zrealizowany przez AP w Warszawie projekt „Warszawski trudny czas, czyli stolica i jej mieszkańcy w świetle archiwaliów”, obejmujący m.in. cykl zajęć dla nauczycieli, przygotowanie materiałów źródłowych do celu edukacyjnych, wydanie publikacji zawierającej scenariusze przygotowane przez uczestników zajęć oraz organizację konferencji,
- kontynuowanie przez AP w Kielcach współpracy z Zarządem Regionu NSZZ „Solidarność” Ziemia Sandomierska oraz z Oddziałem w Rzeszowie Instytutu Pamięci Narodowej w ramach projektu badawczego „Historia Solidarności Region Ziemia Sandomierska w latach 1980 – 1990”;
- kontynuowanie przez AP we Wrocławiu wdrażania i rozbudowy systemu ICA AtoM, a także opracowanie bazy Sfragis na potrzeby inwentaryzacji materiałów sfragistycznych.

Archiwa brały także udział w przedsięwzięciach badawczych realizowanych przez środowiska naukowe:

- pracownicy AGAD oraz AP w Kielcach nadal uczestniczyli w projekcie „Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska w XVIII i XIX w.”, realizowanym przez Uniwersytet Wrocławski,
- AP w Częstochowie uczestniczyło w pracach nad przygotowaniem projektu naukowo-badawczego „Słownik biograficzny Żydów Częstochowskich 1918-1939”, przy współpracy Towarzystwa Naukowego Dziedzictwa Emigracji; a także „Częstochowa w okresie okupacji hitlerowskiej (1939-1945) – życie kulturalno-społeczne”, przy współpracy Wydziału Filologiczno-Historycznego Instytutu Filologii Obcych oraz Wydziału Sztuki Instytutu Sztuk Pięknych Akademii im. Jana Długosza,
- AP w Zielonej Górze wzięło udział w projekcie badawczym „Dolne Łużyce i południowa część województwa lubuskiego - krajobraz kulturowy w centrum Europy”, realizowanym wspólnie z Uniwersytetem Zielonogórskim i Brandenburgische Technische Universität Cottbus-Senftenberg,
- pracownicy AP w Katowicach uczestniczyli w projektach: „Encyklopedia Województwa Śląskiego”, organizowanym przez Instytut Badań Regionalnych przy Bibliotece Śląskiej w Katowicach, oraz „Dziedzictwo kulturowe Ziemi Pszczyńskiej” i „Tyski Słownik Biograficzny”, organizowanych przez Muzeum Miejskie w Tychach.

7.4. Współpraca w zakresie archiwistyki

Archiwa państwowe, obok uczestnictwa w konferencjach (pkt 8.2) i projektach naukowych (pkt 8.3), kontynuowały współpracę w zakresie archiwistyki z placówkami naukowymi i uczelniami w innych formach – przede wszystkim w trakcie organizowanych praktyk studenckich i zajęć warsztatowych. AAN współpracowało z Uniwersytetem Muzycznym im. F. Chopina w Warszawie, Politechniką Warszawską oraz Uniwersytetem Warszawskim, zaś NAC z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu. AP w Białymstoku prowadziło współpracę z Uniwersytetem w Białymstoku, AP w Katowicach z Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, AP w Koszalinie z Uniwersytetem Gdańskim, AP w Lublinie z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, AP w Opolu z Uniwersytetem Opolskim, AP w Poznaniu z Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu, AP w Przemyślu z Uniwersytetem Rzeszowskim, AP Szczecinie z Uniwersytetem Szczecińskim, Pomorskim Uniwersytetem Medycznym oraz Zachodniopomorskim Uniwersytetem Technologicznym, AP w Toruniu i AP we Wrocławiu z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, AP w Warszawie z Uniwersytetem Warszawskim i Akademią Humanistyczną im. A. Gieyszтора w Pułtusku, natomiast AP w Zielonej Górze z Uniwersytetem Zielonogórskim.

Archiwa zorganizowały praktyki łącznie dla 223 praktykantów – najwięcej AN w Krakowie (dla 62 praktykantów), AP we Wrocławiu (dla 25 praktykantów),

AP w Lublinie (dla 15 praktykantów), AP w Kielcach (dla 12 praktykantów) i AP w Białymstoku (dla 11 praktykantów). W pracach archiwów państwowych uczestniczyło również 87 wolontariuszy, z czego część stanowili studenci. Przygotowanie tego rodzaju zajęć stanowiło istotny wkład na rzecz edukacji w zawodzie archiwisty.

W większości przypadków pracownicy archiwów państwowych, podobnie jak w roku ubiegłym, prowadzili także na tych uczelniach zajęcia dla studentów, w szczególności w zakresie metodyki archiwalnej, informacji naukowej oraz zarządzania dokumentacją. Na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu zajęcia prowadzili Beata Herdzin i Hadrian Ciechanowski z AP w Toruniu, na Uniwersytecie Warszawskim wykładał dr Krzysztof Smolana z AAN, natomiast na Uniwersytecie Zielonogórskim Martyna Znamiorska, Anna Grzybowska oraz dr Tadeusz Dzwonkowski z AP w Zielonej Górze. Dr hab. Krzysztof Strykowski z AP w Poznaniu wykładał na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, dr hab. Wojciech Krawczuk z AN w Krakowie prowadził zajęcia na Uniwersytecie Jagiellońskim, Magdalena Marosz z tegoż archiwum na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie, prof. Norbert Kasperek z AP w Olsztynie wykładał na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, zaś dr Hubert Wajs z AGAD na Uniwersytecie Warszawskim, prof. Jerzy Gaul z AGAD na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Archiwa uczestniczyły też w organizacji kursów kancelaryjno-archiwalnych i warsztatów praktycznych.

Podjęmowano również wspólne działania w zakresie prac wydawniczych. AP w Przemysłu nawiązało współpracę wydawniczą z Zakładem Kulturoznawstwa Uniwersytetu Rzeszowskiego. W ramach szeregu przedsięwzięć badawczych, popularyzatorskich i wydawniczych, archiwa państwowe współdziałały także z regionalnymi towarzystwami naukowymi, muzeami, archiwami kościelnymi i wyodrębnionymi, samorządowymi.

7.5. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych

Przedstawiciele 29 archiwów zasiadali w organach instytucji naukowych i kulturalnych, takich jak:

- instytucje naukowe
 - Elżbieta Surma-Jończyk z AP w Częstochowie pełniła funkcje członka Rady Ekspertów Zewnętrznych przy Wydziale Filologiczno-Historycznym oraz Rady Ekspertów ds. Jakości Kształcenia na kierunku Administracja przy Wydziale Nauk Społecznych Akademii Jana Długosza w Częstochowie,
 - Andrzej Jabłoński z AP w Szczecinie pełnił funkcję członka Rady Archiwalnej Archiwum Uniwersyteckiego w Szczecinie,
 - Wojciech Woźniak z NAC pełnił funkcję członka Rady Programowo-Naukowej Filmoteki Narodowej,

- Piotr Greiner z AP w Katowicach pełnił funkcję członka Komisji Geografii Historycznej i Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk,
- Dariusz Magier z AP w Lublinie pełnił funkcję członka Rady Wydziału Nauk Ekonomicznych i Technicznych Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej,
- Norbert Kasperek z AP w Olsztynie pełnił funkcję członka Komitetu Nauk Historycznych przy Wydziale Nauk Humanistycznych i Społecznych Polskiej Akademii Nauk,
- Mirosław Lenart z AP w Opolu pełnił funkcję rektora Accademia dei Rampanti;
- kapituły
 - Tadeusz Krawczak z AAN pełnił funkcję członka Kapituły Nagrody IPN Kustosza Pamięci Narodowej,
 - Piotr Greiner z AP w Katowicach pełnił funkcję członka Kapituły Nagrody im. Ks. Augustina Weltzla „Górnośląski Tacyt”;
- muzea
 - Joanna Chojecka z AP w Koszalinie pełniła funkcję członka Rady Muzealnej przy Muzeum w Koszalinie;
 - Kazimierz Jaroszek z AP w Radomiu pełnił funkcję członka Rady Muzeum Regionalnego w Koźlenicach i Muzeum Okręgowego w Radomiu,
 - Tomasz Matuszak z AP w Piotrkowie Trybunalskim pełnił funkcję członka Rady Muzeum im. Antoniego hr. Ostrowskiego w Tomaszowie Mazowieckim,
 - Beata Herdzin z AP w Toruniu pełniła funkcję członka Rady Programowej Muzeum Okręgowego w Toruniu,
 - Tomasz Dziki z AP w Toruniu pełnił funkcję członka Rady Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku,
 - Lidia Wakuluk z AP w Bydgoszczy pełniła funkcję członkini Rady Muzeum im. J. Kasprowicza w Inowrocławiu,
 - Dariusz Rymar z AP w Gorzowie Wielkopolskim pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Rady Muzeum Lubuskiego im. Jana Dekerta w Gorzowie,
 - Jan Chmura z AN w Krakowie pełnił funkcję członka Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Wincentego Witosa w Wierzchosławicach,
 - Marek Kietliński z AP w Białymstoku pełnił funkcję członka Rady Naukowo-Programowej Muzeum Podlaskiego i Muzeum Wojska w Białymstoku,

- Tadeusz Krawczak z AAN pełnił funkcję sekretarza naukowego Rady Naukowej Muzeum Kolekcji Jana Pawła II i członka Rady Naukowej Muzeum Marszałka Józefa Piłsudskiego w Sulejówku,
- Norbert Kasperek z AP w Olsztynie pełnił funkcję przewodniczącego Rady Naukowej Ośrodka Badań Historii Wojskowej przy Muzeum Wojska Polskiego w Białymstoku,
- Barbara Grzybek z AP we Wrocławiu pełniła funkcję członka Rady Muzeum Regionalnego w Lubaniu,
- Ryszard Wojtkowski – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pełnił funkcję członka Rady Muzeum Warszawy i Muzeum Mazowsza Zachodniego;
- stowarzyszenia archiwistów i stowarzyszenia przyjaciół archiwów
 - Dorota Czech z AP w Częstochowie pełniła funkcję prezesa Oddziału w Częstochowie Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
 - Agnieszka Bobowska-Hryniewicz z AP w Przemyślu pełniła funkcję prezesa Oddziału w Przemyślu Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
 - Grzegorz Łanocha z AP w Przemyślu pełnił funkcję prezesa Przemyskiego Towarzystwa Archiwistycznego „Archiwariusz” w Przemyślu,
 - Kazimierz Jaroszek z AP w Radomiu pełnił funkcję prezesa Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
 - Anna Jankowska z AP Radomiu pełniła funkcję prezesa Oddziału w Radomiu Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
 - Andrzej Jabłoński z AP w Szczecinie pełnił funkcję prezesa Oddziału Szczecińskiego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
 - Jan Macholak z AP w Szczecinie pełnił funkcję wiceprezesa Oddziału Szczecińskiego,
 - Sławomir Pułkownik z AP w Toruniu pełnił funkcję prezesa Oddziału w Toruniu Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
 - Eugeniusz Borodij z AP w Bydgoszczy pełnił funkcję członka Prezydium Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
 - Dariusz Rymar z AP w Gorzowie Wielkopolskim pełnił funkcję wiceprezesa Oddziału w Gorzowie Stowarzyszenia Archiwistów Polskich i wiceprezesa Towarzystwa Przyjaciół Archiwum i Pamiątek Przeszłości,
 - Włodzimierz Janowski z AAN pełnił funkcję wiceprezesa Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,

- Monika Płuciennik z AP w Gdańsku pełniła funkcję prezesa Oddziału Gdańskiego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
- Karol Andrzejewski z AP w Kaliszu pełnił funkcję prezesa Oddziału Kaliskiego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
- Paweł Hudzik z AP w Katowicach pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Archiwum,
- Grażyna Przesmycka z AP w Katowicach pełniła funkcję przewodniczącej Oddziału Katowickiego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
- Piotr Zawilski z AP w Łodzi pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
- Krzysztof Strykowski z AP w Poznaniu pełnił funkcję wiceprezesa ds. naukowych Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
- Jolanta Niezborala z AP w Poznaniu pełniła funkcję wiceprezesa Oddziału Poznańskiego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich,
- Stefan Olejniczak z AP w Poznaniu pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Stowarzyszenia „Societas Archivi Posnaniensis”;
- stowarzyszenia oraz instytucje regionalne
 - Joanna Chojecka z AP w Koszalinie pełniła funkcję członka Rady Kultury przy Prezydencie Miasta Koszalina, członka Zespołu ds. Nazewnictwa Placów i Ulic przy Prezydencie Miasta Koszalina, członka Rady Społeczno-Naukowej Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Środkowopomorskie” przy Dyrektora Generalnym Lasów Państwowych, członka Zespołu Ekspertów „Źródła wspólnej duchowości” działającego w ramach Synodu Metropolii Szczecińsko-Kamieńskiej, a także wiceprzewodniczącej Komitetu Redakcyjnego ds. monografii historycznej Koszalina powołanego przez Prezydenta Miasta Koszalina;
 - Krystyna Bańka z AP w Płocku pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Rady ds. kombatanów oraz ochrony pamięci walk i męczeństwa przy Prezydencie Miasta Płocka;
 - Ewa Grin-Piszczek z AP w Przemyślu pełniła funkcję wiceprezesa Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu,
 - Kazimierz Kozłowski z AP w Szczecinie pełnił funkcję sekretarza generalnego Szczecińskiego Towarzystwa Naukowego i wiceprezesa Szczecińskiego Towarzystwa Kulturalnego „Pogranicze”,
 - Piotr Pawłowski z AP w Kielcach pełnił funkcję prezesa Sandomierskiego Stowarzyszenia Pamięć i Solidarność,

- Marek Romaniuk z AP w Bydgoszczy pełnił funkcję wiceprezesa Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy,
- Adam Dąbrowski z AAN pełnił funkcję członka Zarządu Międzynarodowego Towarzystwa Miłośników Muzyki Polskiej im. J.I. Paderewskiego,
- Maciej Dudek z AN w Krakowie pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Komisji Rewizyjnej Towarzystwa „Zamek Tarnowski”,
- Tomasz Rodziewicz z AP w Lublinie pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Grodna i Wilna Oddział w Lublinie,
- Dariusz Magier z AP w Lublinie pełnił funkcję wiceprezesa Radzyńskiego Stowarzyszenia Inicjatyw Lokalnych,
- Adrianna Bryk z AP w Łodzi pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Zarządu Klubu Historycznego im. Gen. Stefana Roweckiego „Grota” w Zduńskiej Woli,
- Piotr Rybczyński z AP w Poznaniu pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Konina i Koła Przyjaciół Miejskiej Biblioteki Publicznej w Koninie,
- Sławomir Filipowicz z AP w Suwałkach pełnił funkcję wiceprezesa Stowarzyszenia Przyjaciół Suwalszczyzny,
- Ivo Łaborewicz z AP we Wrocławiu pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Jeleniej Góry;
- towarzystwa historyczne
 - Anna Nowak z AP w Przemyślu pełniła funkcję wiceprezesa Oddziału w Przemyślu Polskiego Towarzystwa Historycznego,
 - Paweł Gut z AP w Szczecinie był członkiem komisji Historische Kommission für Pommern,
 - Tomasz Dziki z AP w Toruniu pełnił funkcję prezesa Oddziału we Włocławku Polskiego Towarzystwa Historycznego,
 - Tadeusz Dzwonkowski z AP w Zielonej Górze pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego,
 - Zbigniew Bujkiewicz z AP w Zielonej Górze pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Rewizyjnej Oddziału w Zielonej Górze Polskiego Towarzystwa Historycznego;
 - Wiesława Rutkowska z AP w Kielcach pełniła funkcję wiceprezesa Oddziału w Starachowicach Polskiego Towarzystwa Historycznego;

- Tomasz Matuszak z AP w Piotrkowie Trybunalskim pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Koła w Piotrkowie Trybunalskim Polskiego Towarzystwa Historycznego,
 - Andrzej Wróbel z AP w Piotrkowie Trybunalskim pełnił funkcję przewodniczącego Koła w Tomaszowie Mazowieckim Polskiego Towarzystwa Historycznego,
 - Lidia Wakuluk z AP w Bydgoszczy pełniła funkcje przewodniczącej Komisji Rewizyjnej Oddziału w Inowrocławiu Polskiego Towarzystwa Historycznego,
 - Sławomir Iwaniuk z AP w Białymstoku pełnił funkcję wiceprezesa Białoruskiego Towarzystwa Historycznego,
 - Piotr Zawilski z AP w Łodzi pełnił funkcję członka Zarządu Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego,
 - Norbert Kasparek z AP w Olsztynie pełnił funkcję członka Zarządu Głównego i Zarządu Oddziału w Olsztynie Polskiego Towarzystwa Historycznego,
 - Magdalena Kuranc-Szymczak i Jakub Żygawski z AP w Zamościu pełnili funkcję wiceprezesa Oddziału w Zamościu Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego;
- wydawnictwa
 - Joanna Chojecka z AP w Koszalinie pełniła funkcję członka Kolegium Redakcyjnego „Rocznika Koszalińskiego” oraz rocznika „Almanach kultury koszalińskiej”,
 - Kazimierz Kozłowski z AP w Szczecinie pełnił funkcje członka rady naukowej Kolegium redakcyjnego Przeglądu Zachodniopomorskiego,
 - Wiesława Rutkowska z AP w Kielcach pełniła funkcję członka Rady Naukowej wydawnictwa „Biblioteka Archiwum Diecezjalnego w Kielcach”,
 - Ryszard Wojtkowski – Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pełnił funkcję redaktora naczelnego Kroniki Warszawy.

Dr Paweł Pietrzyk – dyrektor Departamentu Kształtowania Narodowego Zasobu Archiwalnego NDAP zasiadał w Radzie do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego działającej przy Dyrektorze Biblioteki Narodowej w Warszawie.

8. Działalność popularyzacyjna i wydawnicza oraz w zakresie komunikacji społecznej

8.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie działalności popularyzacyjnej i wydawniczej

Działania nadzorcze i koordynacyjne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie działalności popularyzacyjnej i wydawniczej w roku sprawozdawczym:

- udział i współorganizacja stacjonarnych i internetowych przedsięwzięć wystawienniczych (wykaz: zał. nr 1);
- wsparcie finansowe projektów edukacyjnych, wydawniczych i wystawienniczych AP, łącznie dofinansowano 54 projekty z 26 archiwów państwowych na kwotę 506 428,85 zł:
 - na podstawie Decyzji Nr 50 Naczelnego Dyrektora AP z 27 sierpnia 2014 r. (I tura) dofinansowanie uzyskało łącznie 28 projektów edukacyjnych, wydawniczych i wystawienniczych realizowanych przez 13 archiwów państwowych w 2015 r. (w odpowiedzi na decyzję wpłynęło 96 wniosków o dofinansowanie z 31 archiwów);
 - na podstawie Decyzji Nr 60 Naczelnego Dyrektora AP z 23 grudnia 2014 r. (II tura) dofinansowanie uzyskało łącznie 26 projektów edukacyjnych, wydawniczych i wystawienniczych realizowanych przez 16 archiwów państwowych w 2015 r. (w odpowiedzi na decyzję wpłynęło 47 wniosków o dofinansowanie z 22 archiwów).
- informowanie o działalności edukacyjnej Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych oraz archiwów państwowych w Internecie:
 - prowadzenie strony internetowej NDAP, w tym zamieszczanie informacji o projektach edukacyjnych prowadzonych przez archiwa państwowe, a także udostępnianie elektronicznych wersji publikacji (m.in. *Archeionu*, *Funkcji edukacyjnej archiwów*, *Raportu NDAP 2014*, I tomu z serii wydawniczej NDAP *„Wielka Wojna – codzienność niecodzienności (...)*);
 - przeprowadzenie I etapu prac nad dostosowaniem strony do Krajowych Ram Interoperacyjności;
 - prowadzenie oraz merytoryczne wzbogacanie zawartości Strefy Edukacyjnej;
 - prowadzenie profilu „Archiwa państwowe” w portalu społecznościowym Facebook, na którym publikowane były informacje dotyczące projektów edukacyjnych, wydawniczych, wystawienniczych i naukowych NDAP i archiwów państwowych;

- podpisanie „Porozumienia o współpracy” z Muzeum J. Piłsudskiego w Sulejówku w związku z przypadającymi w najbliższych latach ważnymi rocznicami historycznymi, tj. 150. rocznicą urodzin Józefa Piłsudskiego i 100. rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości.

W związku z realizacją działań wydawniczych w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w 2015 r.:

- przygotowano i wydano 12 publikacji dotyczących zarówno problematyki archiwistycznej (np. „Ku przeszłości otwartej. Dostępność archiwów państwowych w Polsce w latach 1918-2014”, „Archiwa organizacji pozarządowych w Polsce”), jak i historycznej (np. „Pracownicy Radia Wolna Europa. Biografie zwykłe i niezwykle”, publikacje z serii „Wielka Wojna – codzienność niecodzienności”). Wykaz publikacji wydanych przez NDAP w roku 2015 w zał. nr 2;
- prowadzono dystrybucję egzemplarzy obowiązkowych, dystrybucję egzemplarzy bezpłatnych oraz wymianę publikacji między NDAP a innymi instytucjami w Polsce i za granicą;
- organizowano przedsięwzięcia popularyzacyjne i informacyjne m.in. przygotowywanie spotkań promocyjnych, zgłaszanie wydanych publikacji do konkursów (np. Nagród Historycznych Polityki).

8.2. Ważniejsze wydawnictwa oraz projekty popularyzatorskie realizowane przez archiwa państwowe

Mając na względzie utrzymanie wysokiego poziomu merytorycznego czasopism naukowych o tematyce archiwalnej Naczelny Dyrektor przyznał w 2015 r. dofinansowanie na przygotowanie kolejnych tomów wydawanych przez archiwa państwowe tytułów (wykaz: zał. nr 3).

Ponadto w roku 2015 Naczelny Dyrektor w ramach nadzoru i koordynacji działalności wydawniczej w sieci archiwów państwowych wsparł przygotowanie publikacji (wykaz: zał. nr 3).

Archiwa państwowe w 2015 r. włączyły się w:

- przygotowanie stacjonarnych i internetowych wystaw materiałów archiwalnych dotyczących rocznic ważnych wydarzeń historycznych i popularyzujących zasób archiwów (wykaz: zał. nr 4 (wybór));
- organizację i współorganizację konferencji naukowych (*AGAD Polska – Iran. Wczoraj i dziś*, AP w Przemyśle *Polacy w Królestwie Węgier 1939-1945*, AP w Kaliszu *Calisiana rozproszona w archiwach polskich (1945-1989)*, AP w Kielcach *Spotkania ze źródłem archiwalnym*);

- prowadzenie punktów konsultacyjnych i warsztatów poświęconych problematyce gromadzenia i zabezpieczania rodzinnych archiwaliów w ramach akcji „Archiwa rodzinne”, zainicjowanej przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2013 r. (np. AP w Warszawie spotkania z cyklu *Domowa szuflada*, AP w Lublinie *Archiwa Rodzinne*; AP we Wrocławiu *Kolekcje archiwalne w muzeach domowych*);
- z okazji Nocy Muzeów i Międzynarodowego Dnia Archiwów w archiwach państwowych i ich oddziałach zorganizowano Dni Otwarte. Uczestnicy mogli wziąć udział m.in. w warsztatach z czytania źródeł historycznych i konserwacji dokumentów, konsultacjach dotyczących dbania o rodzinne archiwa i prowadzenia badań nad historią rodzin, spotkaniach, projekcjach filmowych, konkursach oraz prezentacjach wystaw i publikacji;
- w roku sprawozdawczym archiwa państwowe przeprowadziły i współorganizowały szereg konkursów promujących zasób archiwów (AP w Rzeszowie *Moja rodzina, moje korzenie*, AP w Siedlcach *Drzewo genealogiczne mojej rodziny*, AP w Poznaniu *Archiwa rodzinne – konkursy poznańskiego archiwum*);
- prowadzenie lekcji archiwalnych dla dzieci i młodzieży (AP w Szczecinie *Czym jest archiwum i komu służy?*) oraz warsztaty metodyczne dla nauczycieli (AP w Warszawie wspólnie z Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Warszawie *Warszawski trudny czas czyli stolica i jej mieszkańcy w świetle archiwaliów*);
- uruchomienie i aktualizacja edukacyjnych portali internetowych archiwów państwowych (*Lubelskie archiwum cyfrowe* – AP w Lublinie, *Dawne Pismo* – AN w Krakowie);
- kontynuowanie współpracy archiwów z uczelniami wyższymi, uniwersytetami trzeciego wieku, muzeami, bibliotekami, stowarzyszeniami oraz innymi instytucjami oświaty, nauki i kultury w zakresie m.in. organizacji wystaw, konferencji, seminariów, spotkań ze studentami (AP w Łodzi wspólnie z Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie zorganizowało wystawę fotografii pn. *Twarz getta*, AP w Katowicach wspólnie z Instytutem Badań Regionalnych i Stowarzyszeniem Humanistycznym Europa, Śląsk, Świat przygotowało konferencję naukową *Oni tworzyli obraz Górnego Śląska w XX w.*, AP w Koszalinie wraz z Zrzeszeniem Kaszubsko-Pomorskim przeprowadziło spotkanie i prelekcję *Jak długo w Koszalinie i okolicy mówiono po kaszubsku?*);
- prowadzenie działalności informacyjno-popularyzacyjnej na stronach internetowych archiwów państwowych oraz w mediach społecznościowych, jak również w lokalnej i ogólnopolskiej prasie, radiu i telewizji.

Łącznie w 2015 r. archiwa państwowe zorganizowały lub współorganizowały 419 wystaw tradycyjnych. Przygotowano także ponad 300 wystaw i prezentacji wirtualnych. Liczba zrealizowanych projektów edukacyjnych, z których znaczną część

stanowiły lekcje archiwalne, przekroczyła 1200 (wzrost o $\frac{1}{3}$). Ponadto z udziałem archiwów państwowych lub ich pracowników wydano ponad 470 publikacji (również multimedialnych i wirtualnych)¹⁷.

O jakości działań popularyzacyjnych i wydawniczych archiwów państwowych świadczą przyznane wyróżnienia:

- publikacja „Trochę się zazdrości tym, co nie dożyli tych czasów... Dziennik Ludwiki Ostrowskiej z Maluszyna”, będąca I tomem serii wydawniczej pt. „Wielka Wojna – codzienność niecodzienności” zainicjowanej przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w ramach obchodów 100. rocznicy wybuchu i wydarzeń I wojny, została nominowana do Nagród Historycznych POLITYKI 2015 w kategorii "Pamiętniki, relacje, wspomnienia";
- książka „Archiwa rodzinne”, wydana nakładem Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, została wyróżniona przez Jury Nagrody im. prof. Jerzego Skowronka;
- książka prof. Jerzego Gaula (AGAD) pt. „Polonika w Archiwum Parlamentu w Wiedniu. Archiwum Izby Posłów Rady Państwa 1861–1918. Polonica im Parlamentsarchiv Wien. Archiv des Abgeordnetenhaus des Reichsrats 1861–1918” otrzymała Nagrodę „Przeglądu Wschodniego” za najlepszą książkę historyczną w kategorii Edycja źródeł;
- książka pt. „Encyklopedia getta. Niedokończony projekt archiwistów z getta łódzkiego”, przygotowana przez pracowników Centrum Badań Żydowskich Uniwersytetu Łódzkiego we współpracy z AP w Łodzi i Żydowskim Instytutem Historycznym otrzymała Nagrodę Historyczną KLIO 2015 w kategorii edytorskiej;
- AP w Koszalinie otrzymało wyróżnienie MADE IN KOSZALIN w kategorii Kultura i Design dla Nocy Muzeów w koszalińskim Archiwum, a także nagrodę Prezydenta Miasta Koszalina za zorganizowaną w ramach Nocy Muzeów akcję edukacyjną pn. „Plon niesiemy plon, czyli dożynekowych wspomnień czar”, która uznana została za wydarzenie kulturalne 2015 r.¹⁸.

8.3. Komunikacja społeczna, współpraca z mediami

Dla instytucji, które tak jak dziś archiwa państwowe, zmieniają swój wizerunek, kwestie związane z komunikacją społeczną, w tym współpraca z mediami, stanowią przedmiot szczególnej uwagi. U progu XXI wieku, po latach ograniczania dostępu do dokumentacji historycznej, archiwa funkcjonowały w świadomości społecznej jako instytucje zamknięte a ich zbiory jako mało użyteczne.

¹⁷ Dane ze sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.

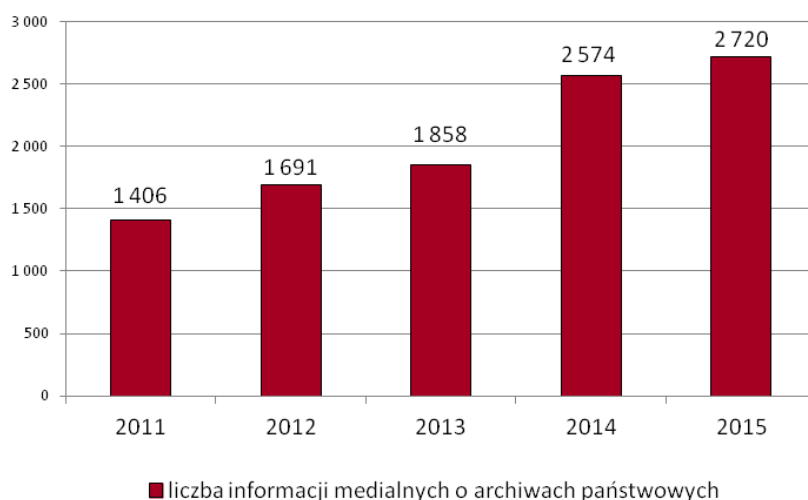
¹⁸ Wręczenie nagrody odbyło się 31 marca 2016 r.

Archiwom w znacznym już stopniu udało się zmienić swój wizerunek. Pokazują to m.in. wyniki ankiety przeprowadzonej przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych w 2015 r. podsumowującej 2-letni okres kampanii społecznej „Zostań rodzinnym archiwistą!”. Uczestnicy wydarzeń, z których znaczna część po raz pierwszy zetknęła się z archiwami, określiła je jako instytucje otwarte, przyjazne i potrzebne. Osoby bardziej zaznajomione z działalnością archiwów wskazywały m.in. że „archiwa wreszcie dostrzegły człowieka”.

W 2015 r. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych przeprowadziła także ankietę dotyczącą projektu „Archiwa Cyfrowe”. Badanie wykonane we współpracy z ogólnopolskim serwisem internetowym wykazało, że choć korzystanie z archiwów państwowych bezpośrednio i za pośrednictwem Internetu nie jest jeszcze powszechne (14% respondentów wskazało, że korzystało z archiwów), tak 91% respondentów zadeklarowało chęć korzystania ze zbiorów archiwów pod warunkiem ich lepszej dostępności i sposobu prezentacji w sieci. Zwiększona świadomość społeczna na temat historii oraz polityka otwartego dostępu do źródeł historycznych prowadzona przez archiwa państwowe przyczyniły się do powstania nowych grupy odbiorców, do których działalność archiwów jest adresowana.

Archiwa państwowe notują stały wzrost publiczności oraz zainteresowania mediów. W 2015 r. działalność archiwów państwowych była przedmiotem ponad 2,7 tys. przekazów medialnych o charakterze lokalnym, regionalnymi i ogólnopolskim.

Wykres nr 17. Obecność archiwów państwowych w mediach [na podstawie sprawozdań statystycznych archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.]

Jeśli najważniejszych przyczyn wzrostu zainteresowania zbiorami archiwów państwowych można dopatrywać się w zmianach ustrojowych z przełomu lat 80. i 90. XX w., kiedy nastąpiło m.in. zniesie cenzury i ograniczeń w dostępie do zasobów archiwalnych oraz wzrost zainteresowania historią, tak rosnąca liczba przekazów

medialnych o charakterze neutralnym i pozytywnym, może świadczyć m.in. o lepszym rozeznaniu przez archiwa potrzeb i zainteresowań społecznych, polepszaniu jakości, atrakcyjności oraz dostępności oferty oraz o intensyfikacji działań promocyjnych (w 2013 r. w archiwach państwowych zostały powołane osoby do kontaktów z mediami).

W 2015 r. archiwa państwowe odnotowały 12,6 mln wejść na swoje strony internetowe, to jest prawie dwukrotnie więcej niż rok temu. W sierpniu 2015 r. liczba odwiedzin strony internetowej Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych przekroczyła 15 mln.

Stopniowo wzrasta również aktywność archiwów w serwisach społecznościowych. W 2015 r. prawie wszystkie archiwa posiadały profile na Facebooku. Stały się one platformą dla popularyzacji działalności i zbiorów archiwów oraz swobodnej wymiany informacji i opinii. Szczególnie dużym powodzeniem cieszą się profile prezentujące dokumenty np. fotografie nawiązujące do aktualnych wydarzeń (np. Dnia Kobiet, rocznic). W 2015 r. profil NAC na Facebooku odnotował 70 tys. fanów. Także redakcje serwisów internetowych poświęconych kulturze, historii i archiwistyce należą do jednych z najważniejszych adresatów informacji kierowanych przez archiwa państwowych.

W 2015 r. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych zawarła porozumienie z Narodowym Centrum Kultury na rzecz rozwoju portalu kulturadostepna.pl, w którym prezentowane są wydarzenia kulturalne oraz dostępne on-line repozytoria filmów, fotografii, książek i dokumentów historycznych.

Podobnie jak w latach poprzednich tak w 2015 r. działania informacyjne i promocyjne archiwów państwowych dotyczyły m.in. serwisów internetowych prezentujących ich zbiory on-line (m.in. szukajwarchiwach.pl oraz otwartych w 2015 r. serwisów genealogiawarchiwach.pl i „Lubelskie archiwum cyfrowe”). Według badań przeprowadzonych przez Fundację Warsztat Innowacji Społecznych, opublikowanych w raporcie „Świadomość i potrzeby polskich internautów w kontekście digitalizacji kultury”, serwis szukajwarchiwach.pl jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych serwisów oferujących zdigitalizowane zbiory.

Coraz częściej projekty archiwów państwowych są także wskazane jako przykłady działań przyczyniających się do poprawy obsługi obywateli przez administrację publiczną. W 2015 r. serwis szukajwarchiwach.pl, prowadzony przez NAC, otrzymał nagrodę Skrzydła IT w Administracji w kategorii Narzędzia do komunikacji z obywatelami. W 2015 r. serwis internetowy "Galeria Jezuicka 13" AP w Lublinie został zaprezentowany na konferencji „Służba Cywilna – zaufanie i komunikacja” zorganizowanej w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Natomiast unijny projekt prowadzony przez archiwa państwowe w Bydgoszczy i Toruniu pt. „Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego” był

prezentowany podczas spotkania zorganizowanego w Kujawsko-Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim pt. „Służba Cywilna przyjazna obywatelowi”.

W 2015 r. najszerzej relacjonowane były wydarzenia związane z wyróżnieniami przyznanymi obiektom polskiego dziedzictwa narodowego przez gremia międzynarodowe m.in. otrzymaniem przez Konstytucję 3 maja Znak Dziedzictwa Europejskiego oraz [polskimi wpisami na Światową Listę Programu UNESCO Pamięć Świata](#), w których istotną rolę odegrał Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych sprawujący funkcję przewodniczącego Polskiego Komitetu Programu UNESCO "Pamięć Świata". Pośród wydarzeń organizowanych przez archiwa państwowe w 2015 r. zainteresowanie wzbudziły także wystawy i konferencje związane z 70. rocznicą zakończenia II wojny światowej i ustanowienia polskiej administracji na Ziemiach Odzyskanych, a także wystawy AGAD prezentujące stosunki polsko-tureckie i polsko-irańskie. W skali ogólnopolskiej i przede wszystkim regionalnej relacjonowane były wydarzenia zorganizowane w ramach Międzynarodowego Dnia Archiwów oraz kampanii społecznej „Zostań rodzinnym archiwistą!”, która zwraca uwagę na znaczenie i konieczność ochrony archiwów domowych.

W 2015 r. na łamach prasy pojawiały się również relacje z uroczystości przekazania do państwowego zasobu archiwalnego nowych dokumentów lub zbiorów dokumentacji. Szczególnie duże zainteresowanie towarzyszyło przekazaniu przez amerykańską Fundację Rodziny Blochów tzw. "Noty Wilsona" – dokumentu ilustrującego starania prezydenta Stanów Zjednoczonych Woodrowa Wilsona o odrodzenie Polski po I wojnie światowej. Szeroko relacjonowana była także, zorganizowana w siedzibie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, uroczystość przekazania do zasobu NAC spuścizny audiowizualnej poety i pisarza Jerzego Ficowskiego, a także przekazania w formie depozytu do AP we Wrocławiu kolekcji fotografii Milтона H. Greene'a, przedstawiających gwiazdy amerykańskiego kina, w tym aktorkę Marilyn Monroe.

W 2015 r. zainteresowanie mediów obejmowało również kwestie związane z nowelizacją ustawy archiwalnej, wprowadzającej m.in. udogodnienia dla rozwoju e-usług oraz dającej archiwom państwowym możliwość wsparcia organizacji pozarządowych gromadzących materiały archiwalne. Działalność archiwów państwowych była również przedmiotem zainteresowania w kontekście dostępności dokumentacji pracowniczej. Szerokim echem odbiły się także prace prowadzone przez Fundację Batorego na podstawie dokumentacji z wyborów samorządowych z 2014 r. przejętej przez archiwa państwowe.

W 2015 r. nakładem Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych ukazała się ilustrowana publikacja pt. „Raport Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych 2014” oraz kalendarz na 2016 r., popularyzujące działalność i zbiory archiwów państwowych.

9. Współpraca międzynarodowa

9.1. Współpraca bilateralna i w ramach gremiów międzynarodowych

Podstawą archiwalnej współpracy dwustronnej w 2015 r. – analogicznie do lat ubiegłych – były porozumienia bilateralne z zarządami archiwów z 29 państw europejskich i azjatyckich.

W 2015 r. podpisano 3 nowe porozumienia bilateralne o współpracy archiwalnej z Iranem, Chinami, oraz Armenią. Prowadzono konsultacje w sprawie zawarcia porozumień dwustronnych z 5 kolejnymi krajami: z Brazylią, Bułgarią, Chorwacją, Indiami oraz Portugalią.

Kontynuowano realizację zobowiązań wobec partnerów zagranicznych, wynikających z podpisanych porozumień.

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych przyjął wizyty: szefa Archiwów Tureckich (styczeń 2015 r.), z którym omawiano dalsze kierunki współpracy, delegację irańską (luty 2015 r.) i delegację archiwów chińskich (wrzesień 2015 r.), z którymi podjęto temat wzajemnych relacji. Wizytom towarzyszyło otwarcie wystaw archiwalnych poświęconych dwustronnym kontaktom, prezentacja publikacji i filmów. Ze stroną irańską zorganizowano seminarium naukowe z udziałem przedstawicieli polskiego i irańskiego ministerstwa spraw zagranicznych, w trakcie którego wygłoszono referaty na temat relacji dyplomatycznych, gospodarczych i kulturalnych na przestrzeni kilku stuleci. We wrześniu 2015 r. wizytę w NDAP oraz w pięciu archiwach państwowych złożyła szefowa Państwowej Służby Archiwalnej Ukrainy, która zapoznała się z organizacją i metodami pracy archiwalnej.

W marcu 2015 r. Naczelny Dyrektor odbył rewizytę w Archiwum Narodowym w Stambule oraz wziął udział w międzynarodowej konferencji naukowej poświęconej I wojnie światowej. W trakcie obrad zaprezentowane zostały najcenniejsze zasoby polskich archiwów państwowych do tego zagadnienia. W II połowie roku Naczelny Dyrektor uczestniczył w międzynarodowej konferencji archiwalnej w Reykjavíku (Islandia), zorganizowanej pod patronatem Międzynarodowej Rady Archiwów oraz w spotkaniu 38 Konferencji Generalnej UNSCO w Paryżu i posiedzeniu Komitetu Doradczego UNESCO Pamięć Świata w Abu Dhabi (Zjednoczone Emiraty Arabskie). Celem spotkania paryskiego było przyjęcie rekomendacji poświęconej problemom ochrony i dostępności dziedzictwa dokumentacyjnego, w której przygotowaniu aktywnie uczestniczył Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych. Na spotkaniu w Abu Dabi zostały przyjęte kolejne wpisy polskie na listę światowego dziedzictwa programu UNESCO „Pamięć Świata”.

Naczelny Dyrektor i jego przedstawiciele uczestniczyli w pracach i spotkaniach gremiów międzynarodowych: EAG, EBNA oraz DLM-Forum w ramach prezydencji w UE. Posiedzenia odbyły się w czerwcu br. w Rydze oraz w październiku 2015 r.

w Luxemburgu. Spotkania poświęcone były takim zagadnieniom jak: agenda cyfrowa dla Europy, prawo autorskie, kwestia ponownego wykorzystania informacji sektora publicznego (re-use) oraz sprawy związane z podpisem elektronicznym.

Realizowano program wymiany bezdewizowej archiwistów z 6 państwami. Strona polska przyjęła łącznie 8 osób z archiwów w Austrii, Białorusi, Czechach, Litwie, Łotwie, Niemczech. Z kolei z polskich archiwów państwowych wyjechało do wymienionych krajów 9 archiwistów. Wymieniano doświadczenia głównie z zakresu metod konserwacji zasobu archiwalnego, digitalizacji materiałów archiwalnych oraz dokumentacji elektronicznej.

W listopadzie 2015 r. w ramach współpracy bilateralnej zorganizowano w centralnych archiwach warszawskich staże szkoleniowe z zakresu konserwacji zasobów archiwalnych dla przedstawicieli Archiwum Narodowego Gruzji oraz Centralnego Archiwum Państwowego w Wilnie.

Opracowywano opinie i informacje dla MSZ i MKiDN w sprawie stanu współpracy archiwalnej z ponad 30 państwami (m. in. Albania, Bułgaria, Brazylia, Estonia, Etiopia, Indie, Iran, Izrael, Gruzja, Hiszpania, Chorwacja, Kazachstan, Korea, Norwegia, Liban, Litwa, Łotwa, Macedonia, Meksyk, Mołdowa, Portugalia, Rosja, Rumunia, Słowacja, Turcja, Turkmenistan, Ukraina, USA, Wielka Brytania).

9.2. Realizacja projektów międzynarodowych

Kontynuowano realizację wieloletnich programów międzynarodowych, w tym:

- *Memory of the World* – rozpoczęto przygotowania do II edycji listy krajowej programu, pozyskano do zasobu AAN notę prezydenta W. Wilsona, która ma stanowić uzupełnienie do wpisu na listę krajową programu Pamięć Świata memoriału Jana Paderewskiego dotyczącego niepodległej Polski). Doprowadzono do jednomyślnego przyjęcia podczas 38 sesji Konferencji Generalnej UNESCO (Paryż, 3-18 listopada 2015 r.) międzynarodowego Zalecenia w sprawie zachowania i dostępu do dziedzictwa dokumentacyjnego, w tym dziedzictwa cyfrowego (Recommendation concerning the preservation of, and access to, documentary heritage including in digital form). Stanowi ono pierwszy i jedyny obecnie instrument prawny na poziomie globalnym, poświęcony dziedzictwu dokumentacyjnemu, analogowemu i cyfrowemu, co wypełnia istotną lukę, jaka dotąd występowała w prawie międzynarodowym.
- *Reconstitution of the memory of Poland* – zorganizowano kwerendy badawcze w Archiwum Państwowym Obwodu Tarnopolskiego w Tarnopolu oraz w Archiwum Państwowym Obwodu Lwowskiego. Ich wyniki wprowadzono do komputerowej bazy danych;
- Projekt europejski APEX – w 2015 r. zakończono realizację 3-letniego projektu europejskiego APEX, przygotowano roczny raport merytoryczny i finansowy

z działań w projekcie, przedłożono liderowi projektu sprawozdanie z realizacji prac podczas spotkania w Rydze w dniu 19 czerwca 2015 r. oraz w Budapeszcie w dniu 9 września 2015 r. Zakończono prace nad polskim wkładem do Europejskiego Portalu Archiwalnego – stanowi go 3 mln danych opisowych i ponad 1 mln 400 tys. skanów, pochodzących z 18 archiwów państwowych. Dokonano podsumowania udziału w projekcie w trakcie konferencji międzynarodowej w Budapeszcie w dniach 7-10.09.2015 r., przygotowano końcowy raport merytoryczny i sprawozdanie finansowe;

- Projekt *Polska-Białoruś. Wspólne dziedzictwo historyczne* - wydano drugi tom przewodnika po materiałach polskich z okresu II Rzeczypospolitej, który zawierał wyniki kwerendy przeprowadzonej w Rejonowym Archiwum Państwowym w Mołodecznie, Archiwum Narodowym Republiki Białoruś, Białoruskim Państwowym Archiwum-Muzeum Literatury i Sztuki oraz w Centralnej Bibliotece Naukowej im. Jakuba Kołasa Narodowej Akademii Nauk Białorusi (wybrane spuścizny). W 2015 r. w ramach projektu przeprowadzono także w Centralnej Bibliotece Naukowej im. Jakuba Kołasa Narodowej Akademii Nauk Białorusi warsztaty konserwatorskie, których tematem były następujące zagadnienia: przyczyny zniszczeń i zagrożenia archiwaliów, sposoby ochrony materiałów archiwalnych oraz problemy konserwatorskie w procesie digitalizacji archiwaliów.
- Projekt jeńcy rosyjscy i bolszewicy przebywający w obozach jenieckich i zmarli w Polsce – prowadzono prace nad zebraniem informacji z materiałów archiwalnych w archiwach polskich, białoruskich i ukraińskich oraz nad utworzeniem bazy danych i prezentacją danych online.

9.3. Konferencje międzynarodowe

W dniach 21-22 maja 2015 r. zorganizowano XIV Międzynarodową Konferencję z cyklu *Colloquia Jerzy Skowronek dedicata*, poświęconą zagadnieniu: *Archiwa w otoczeniu społecznym w XXI wieku*. W obradach uczestniczyło ponad 100 przedstawicieli polskiego i międzynarodowego środowiska archiwistów z 20 państw, w tym z Białorusi, Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Estonii, Finlandii, Holandii, Litwy, Łotwy, Niemiec, Polski, Rosji, Rumunii, Słowacji, Słowenii, Węgier.

W drugim półroczu 2015 r. przedstawiciel NDAP uczestniczył w pracach komitetu organizacyjnego międzynarodowej konferencji pt. *Polonica w instytucjach zagranicznych. Badanie dziejów polskiej emigracji politycznej 1939-1990*. Przygotowano wspólnie z IPN program wydarzenia, listę gości i referentów. Udział w konferencji jako referenci wzięli przedstawiciele NDAP i archiwów państwowych (4 osoby).

Ponadto, pracownik AP w Gorzowie Wielkopolskim wygłosił referat na konferencji „Archivbenutzung im digitalen Zeitalter” w ramach 18 Brandenburgischer Archivtag 2015 w Schwedt nad Odrą, zorganizowanej przez Brandenburgisches

Landeshauptarchiv w Poczdamie. Polscy archiwiści brali także udział w konferencjach „Unlocking Sound and Image Heritage” w Brukseli oraz “Digital Heritage” w Grenadzie.

9.4. Wsparcie dla Polonii

W ramach kontynuowanego programu pomocy instytucjom polonijnym wsparciem objęto 18 ośrodków polskich poza krajem. Z MKiDN pozyskano środki na delegowanie archiwistów (łącznie 28 osób) w celu przeprowadzenia prac ewidencyjno-porządkowych, organizację staży archiwalnych w polskich archiwach państwowych (5 osób), wykonanie ekspertyzy konserwatorskiej w 2 ośrodkach oraz digitalizację zbiorów i zakup opakowań archiwalnych w celu zabezpieczenia zbiorów. Wśród beneficjentów pomocy znalazły się w głównej mierze instytucje stowarzyszone w Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie: Biblioteka Polska im. Ignacego Domeyki w Argentynie, Biblioteka Polska w Paryżu, Biblioteka Polska POSK w Londynie, Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie, Studium Polski Podziemnej w Londynie, Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie, Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II, Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Polski Instytut Naukowy w Ameryce, Muzeum Polskie w Ameryce, Misja Polska w Orchard Lake oraz Polish Music Center w Los Angeles, Fundacja Archivum Helveto-Polonicum z siedzibą we Fryburgu (Szwajcaria) i Polska Misja Katolicka w Szwajcarii.

W wyniku przeprowadzonych działań archiwalnych uporządkowano, zewidencjonowano i zabezpieczono kilkadziesiąt zbiorów, zespołów i kolekcji archiwalnych. Wyniki prac zostały wprowadzone do baz danych SEZAM i IZA lub też baz własnych prowadzonych w danych instytucjach. Częściowo udostępniono je w serwisie internetowym www.archiwa.gov.pl oraz na stronach internetowych instytucji polonijnych.

Zakończono realizację wieloletniego projektu opracowania Archiwum Instytutu Literackiego „Kultura” w Maison Laffitte, prowadzonego we współpracy z Biblioteką Narodową od 2009 r. Przedstawiciele archiwów państwowych brali udział we wszystkich etapach realizacji projektu, wspólnie z reprezentantami Biblioteki Narodowej. Główne zadania koncentrowały się na uporządkowaniu zgromadzonych materiałów archiwalnych według podziału na grupy rzeczowe oraz wprowadzeniu do bazy danych poszczególnych opisów (rekordów). Archiwiści przepracowali łącznie około 40 osobo-miesiący. Koszty finansowe (obejmujące tylko zespół archiwalny), na które składały się wydatki na podróże, noclegi i pobyt poszczególnych osób wyniosły w latach 2009-2015 ponad 900 tys. zł. Efektem końcowym projektu ma być publikacja inwentarza archiwalnego, planowana w 2016 r.

Kontynuowano program prac integrujących działania instytucji krajowych na rzecz Polonii, zainicjowany przez MSZ. NDAP przygotowała bazę danych, umożliwiającą rejestrację grantów pomocowych, realizowanych przez różne instytucje krajowe. Po przetestowaniu narzędzia informatycznego w NDAP ma ono być dostępne *online* dla wszystkich instytucji, uczestniczących w projektach wspierających organizacje polonijne.

9.5. Współpraca przygraniczna

Niektóre archiwa państwowe, za zgodą Naczelnego Dyrektora, prowadziły współpracę transgraniczną, polegającą na organizowaniu wspólnych wystaw archiwalnych, konferencji naukowych, wydarzeń rocznicowych, pozyskiwaniu skanów dokumentów do zasobu swoich archiwów. Wspólne przedsięwzięcia popularyzatorskie prowadzone były z instytucjami archiwalnymi na Białorusi, w Czechach, na Islandii, Łotwie, w Niemczech, na Słowacji, w Szwajcarii, Szwecji, na Ukrainie, a także w Turcji.

Projekty w ramach współpracy przygranicznej prowadziły między innymi: AP w Szczecinie z Archiwum Miejskim oraz Archiwum Krajowym w Greifswaldzie, AP we Wrocławiu – Oddział w Jeleniej Górze kontynuował współpracę z dwoma archiwami czeskimi: Powiatowym Archiwum Państwowym w Semily (Státní okresní archiv Semily) oraz Powiatowym Archiwum Państwowym w Trutnovie (Státní okresní archiv Trutnov), AP w Katowicach z Archiwum Krajowym w Opawie i jego oddziałem w Karwinie, AP w Przemyślu z Archiwum Państwowym Obwodu Tarnopolskiego oraz Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie.

Część archiwów prowadziła ponadto inne formy współpracy dwustronnej z partnerami zagranicznymi. AP w Szczecinie kontynuowało współpracę z archiwami niemieckimi w Greifswaldzie i Berlinie, prowadzono rozmowy dotyczące wspólnej bazy danych zawierającej informacje o księgach USC. AP w Lublinie wspólnie z Rosyjskim Państwowym Uniwersytetem Humanistycznym w Moskwie, Wydziałem Prawa i Administracji oraz Wydziałem Humanistycznym UMCS archiwum zorganizowało Międzynarodowe Sympozjum Dziejów Biurokracji. Reprezentanci AP w Piotrkowie Trybunalskim brali udział w konferencjach międzynarodowych w Odessie oraz we Lwowie.

10. Przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej

10.1. Nadzór i działania koordynacyjne NDAP w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej

Działania Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w zakresie przechowywania dokumentacji niearchiwalnej obejmowały przede wszystkim:

- rozpatrywanie wniosków o zabezpieczenie poprzez złożenie w archiwum państwowym dokumentacji pracowniczej zagrożonej zniszczeniem;
- wyznaczanie – na podstawie przedłożonego postanowienia sądowego wydanego w trybie art. 51p ust. 3 – archiwum państwowego właściwego do zabezpieczenia dokumentacji przedsiębiorcy rezygnującego z prowadzenia działalności w zakresie przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej;
- interpretowanie przepisów dotyczących działalności przechowalniczej, m.in. na potrzeby urzędów i przedsiębiorców;
- koordynowanie działalności archiwów państwowych w obszarze przechowalnictwa dokumentacji osobowej i płacowej oraz kształtowanie współpracy w tym zakresie z różnymi organami państwowymi;
- nadzorowanie działań archiwów państwowych w zakresie nawiązywania kontaktu z przechowawcami dokumentacji osobowej i płacowej działającymi bez wymaganego wpisu do rejestru, w związku z deklaracją pomocy ze strony archiwów państwowych w podjęciu przez pracowników tych podmiotów kursów kancelaryjno-archiwalnych oraz odbyciu praktyki zawodowej, umożliwiających spełnienie warunków uzyskania wpisu do rejestru;
- podjęcie współpracy z GIODO w zakresie kontroli prawidłowości przetwarzania danych osobowych przez przechowawców dokumentacji osobowej i płacowej;
- prowadzenie ewidencji przechowawców akt osobowych i płacowych w oparciu o informacje napływające od marszałków województw, którzy dokonują rejestracji przechowawców prywatnych. Według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r. baza obejmowała informacje o 295 przedsiębiorcach, w tym 213 podmiotach działających. W roku sprawozdawczym do Ewidencji wpisano 16 nowych przechowawców, 8 podmiotów wykreślono. Ewidencja ma charakter informacyjny i jest przeznaczona dla zainteresowanych obywateli oraz pracodawców, którzy kończą działalność i poszukują przechowawcy wytworzonej przez siebie dokumentacji, w tym dokumentacji pracowniczej.

10.2. Zbiory dokumentacji niearchiwalnej w archiwach państwowych

Według stanu na koniec 2015 r. zbiory dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych obejmowały 46 568,92 m.b., 4 669 735 j., w tym 32 041,14 m.b., 3 272 770 j. dokumentacji przejętej odpłatnie oraz 14 527,78 m.b., 1 396 965 j. dokumentacji przejętej nieodpłatnie przede wszystkim na podstawie postanowień sądowych wydanych w trybie art. 51p ust. 3 i 51u ust. 3 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

W roku sprawozdawczym zbiory dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych zwiększyły się o 2 374,32 m.b., 172 819 j., z czego zdecydowaną większość stanowiła dokumentacja przejęta nieodpłatnie. Wśród tej dokumentacji znajdowała się m.in. część liczących 8 kmb akt przedsiębiorcy EURO AKTA Centralna Składnica Akt Sp. z o.o. w likwidacji, których przejmowanie rozpoczęto w roku poprzednim.

Tabela nr 4. Rozmiar dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.

	rozmiar łączny na koniec roku sprawozdawczego				nabytki w roku sprawozdawczym			
	odpłatnie		nieodpłatnie		odpłatnie		nieodpłatnie	
	mb	j.	mb	j.	mb	j.	mb	j.
osobowa	12 401,53	2 646 993	8 601,60	1 065 980	82,11	14 387	756,59	101 805
płacowa	6 177,99	235 348	3 175,94	208 418	54,07	1744	604,44	32 785
inna	13 461,62	390 429	2 750,24	122 567	172	15 322	705,11	6 776
razem	32 041,14	3 272 770	14 527,78	1 396 965	308,18	31 453	2 066,14	141 366

10.3. Kwerendy wykonywane na podstawie dokumentacji niearchiwalnej

Z przejętej dokumentacji archiwa państwowe wydawały pracownikom zlikwidowanych przedsiębiorstw kopie i odpisy poświadczające okresy zatrudnienia i wysokość wynagrodzenia. Udzielały także osobom poszukującym akt pracowniczych informacji o miejscach przechowywania dokumentacji.

W 2015 r. na podstawie dokumentacji niearchiwalnej zrealizowano łącznie 23 874 kwerendy, głównie o charakterze socjalnym. Wnioski o wydanie kopii i odpisów z dokumentacji niearchiwalnej kierowały do archiwów państwowych zarówno osoby prywatne, jak i instytucje.

Tabela nr 5. Kwerendy zrealizowane w 2015 r. w oparciu o dokumentację niearchiwalną zgromadzoną przez archiwa państwowe [na podstawie sprawozdań statystycznych KN-1 archiwów państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.]

	dla osób prywatnych	dla instytucji
kwerendy socjalne	20 340	2 806
kwerendy inne	629	99

Najwięcej kwerend na podstawie dokumentacji o czasowym okresie przechowywania w 2015 r. wykonały AP w Warszawie (13 716), AP w Katowicach (1 365) oraz AP we Wrocławiu (944).

10.4. Inne działania w obszarze przechowalnictwa

W roku sprawozdawczym archiwa państwowe kontynuowały współpracę z urzędami marszałkowskimi, przede wszystkim w zakresie przeprowadzania – w ramach zawartych porozumień – kontroli przechowawców dokumentacji osobowej i płacowej. Kontrole obejmowały m.in.:

- ocenę bazy organizacyjno-technicznej, w tym wyposażenia i zabezpieczenia pomieszczeń służących do przechowywania dokumentacji oraz panujących w nich warunków;
- ocenę wykonywania działalności w oparciu o przyjęty regulamin świadczenia usług;
- weryfikację, czy osoby zatrudnione do wykonywania czynności związanych z obsługą dokumentacji posiadają wymagane specjalistyczne wykształcenie i praktykę zawodową;
- sprawdzenie prawidłowości informowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych o pracodawcach, od których przedsiębiorca przejął dokumentację.

Archiwa państwowe angażowały się także w sprawy związane z funkcjonowaniem na rynku przechowalniczym podmiotów, które nie mają pełni uprawnień do prowadzenia działalności w zakresie przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej, w szczególności:

- kontynuowano rozpoczęte w latach ubiegłych czynności zmierzające do rozpoznania rynku niezarejestrowanych przechowawców;
- wyrażono gotowość udzielenia przechowawcom niespełniającym wymagań związanych z prowadzeniem działalności w związku z brakiem certyfikowanych kwalifikacji w zakresie postępowania z dokumentacją, pomocy w podjęciu kursów kancelaryjno-archiwalnych oraz w nabyciu wymaganej praktyki zawodowej;

- występowało do zidentyfikowanych podmiotów prowadzących działalność bez wymaganego wpisu do rejestru z propozycją nawiązania współpracy dotyczącej uzyskania wymaganego prawem specjalistycznego wykształcenia, uprawniającego do przechowywania i obsługi dokumentacji byłych pracodawców, będącego jednym z warunków umożliwiających zalegalizowanie działalności.

Archiwa państwowe zajmowały się również zgłoszeniami dotyczącymi porzuconej dokumentacji pracowniczej. Niektóre z nich odnotowały znaczący wzrost liczby tego rodzaju spraw w porównaniu z rokiem poprzednim.

Ponadto podejmowano działania związane z ustalaniem miejsc przechowywania dokumentacji byłych pracodawców. Archiwa państwowe tworzyły lokalne bazy danych o miejscach przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej, na podstawie których (oraz innego rozeznania) udzielały informacji obywatelom poszukującym dokumentacji potwierdzającej zatrudnienie.

W celu ułatwienia byłym pracownikom zlikwidowanych zakładów pracy poszukiwania dokumentacji niezbędnej do uzyskania m.in. świadczeń emerytalno-rentowych, w Archiwum Państwowym w Warszawie prowadzona jest baza danych zawierająca informacje o miejscach przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej ponad 32 000 zlikwidowanych firm. Baza dostępna jest pod adresem: <https://ewidencja.warszawa.ap.gov.pl/miejsca.php>. Archiwum prowadzi także punkt informacyjny, gdzie osoby zainteresowane mogą uzyskać informacje o miejscach przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej.

Nowelizacja przepisów ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, przyznająca Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych uprawnienia do zabezpieczania dokumentacji przechowywawców na mocy decyzji, powinna znacząco przyczynić się do poprawy sytuacji obywateli, których interesy naruszane są przez nierzetelność prywatnych podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej. Wpływie też zapewne na wzrost ilości dokumentacji przejmowanej przez archiwa państwowe. W latach 2012-2015 zbiory dokumentacji niearchiwalnej (głównie osobowej i płacowej) przejętej nieodpłatnie przez archiwa państwowe na podstawie postanowień sądowych oraz decyzji Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych zwiększyły się o ok. 11 000 m.b. Niejednokrotnie dokumentację przejmowano w stanie wymagającym uporządkowania oraz odgrzybiania, co skutkowało niemożnością niezwłocznego udostępnienia jej osobom zainteresowanym. Wzrostowi ilości przechowywanej dokumentacji towarzyszy systematyczne zwiększanie się liczby napływających wniosków o wydanie kopii lub odpisów. W Archiwum Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku, funkcjonującym jako oddział AP w Warszawie, liczba kwerend realizowanych na podstawie dokumentacji niearchiwalnej od 2012 r. wzrosła dwukrotnie. Powyższe sprawia, iż termin oczekiwania na odpowiedź sięga blisko 6 miesięcy.

11. Inwestycje i remonty

Właściwe przechowywanie materiałów archiwalnych jest warunkiem nieodzownym do zachowania narodowego dziedzictwa dokumentacyjnego. Dotychczasowa baza lokalowa sieci archiwów państwowych wymaga modernizacji i zwiększenia powierzchni magazynowej ze względu na konieczność systematycznego przejmowania wytwarzanych i zgromadzonych przez organy państwa oraz instytucje państwowe i samorządowe materiałów archiwalnych. W tym celu systematycznie wznoszone są nowe budynki oraz przebudowywane i rozbudowywane już istniejące.

W 2015 r. zakończono budowę i oddano do użytku nową siedzibę w Bielsku-Białej dla dotychczasowych oddziałów katowickiego archiwum w Bielsku Białej, Oświęcimiu i Żywcu Archiwum Państwowego w Katowicach. Prowadzono budowę nowej siedziby dla AP w Rzeszowie oraz przebudowę i rozbudowę siedziby AP w Gdańsku oraz AP w Lublinie.

Kontynuowano także przygotowania do budowy siedzib dla Archiwum Narodowego w Krakowie i AP w Białymstoku, rozbudowy AP w Poznaniu poprzez opracowywanie dokumentacji projektowej, AP w Koszalinie i AP w Bydgoszczy poprzez wykonanie koncepcji obiektu oraz prace przygotowawcze związane z budową siedziby dla archiwów centralnych przy ul. Ordona w Warszawie.

Tabela nr 8. Stan realizacji zadań inwestycyjnych w 2015 r. w poszczególnych archiwach państwowych

Nazwa zadania	Kwota	Zakres zrealizowanych prac
Budowa siedziby Archiwum Narodowego w Krakowie	1 723 010	Rozstrzygnięto konkurs na opracowanie koncepcji architektoniczno-użytkowej budynku, nowej siedziby AN w Krakowie. Przeprowadzono postępowanie o zamówienie publiczne w trybie negocjacji bez ogłoszenia polegające na opracowaniu pełnej dokumentacji projektowej tj. projektu zagospodarowania terenu, pełnej dokumentacji niezbędnej do uruchomienia postępowania o udzielenie zamówienia na roboty budowlane (w tym kosztorysy inwestorskie) i realizacji inwestycji (w szczególności wielobranżowe projekty budowlane i wielobranżowe projekty wykonawcze) oraz pełnienie nadzoru autorskiego w trakcie realizacji robót budowlanych. Wykonano projekt budowlany. Całkowite zakończenie zadania planowane jest w 2019 r. Zaprojektowany budynek o powierzchni użytkowej 14 147 m ² zakłada przechowywanie docelowo do 70 000 m.b. akt. Szacunkowy koszt inwestycji został określony na 98 334 173 zł.

Budowa nowej siedziby Archiwum Państwowego w Rzeszowie	15 758 610	W okresie sprawozdawczym zamknięto stan surowy budynku, rozpoczęto i kontynuowano prace wykończeniowe - budowlane, instalacyjne i drogowe. W stosunku do pierwotnych założeń inwestycja realizowana była z wyprzedzeniem. Nowa siedziba Archiwum o powierzchni użytkowej 4 878 m ² zakłada docelowo przechowywanie ok. 30 000 m.b. akt. Planuje się, iż całkowity koszt realizacji zamknie się w kwocie ok. 26 000 000 zł.
Rozbudowa i przebudowa siedziby Archiwum Państwowego w Gdańsku	4 791 782	W okresie sprawozdawczym zrealizowano roboty budowlane, sieci i instalacje sanitarne, wentylację i klimatyzację, pierwsze wyposażenie w sprzęt i urządzenia dotyczące przebudowy istniejącej siedziby Archiwum. Realizacja przebiegała z opóźnieniem. Uzyskana w wyniku rozbudowy Archiwum powierzchnia użytkowa zakłada docelowo przechowywanie do 6 500 m.b. akt. Koszty poniesione na rozbudowę i przebudowę na koniec roku sprawozdawczego wynosiły 16 400 000 zł.
Rozbudowa i przebudowa budynku głównego Archiwum Państwowego w Poznaniu	15 190	W 2015 r. przeprowadzono postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego w wyniku, którego została wyłoniona najkorzystniejsza oferta na wykonanie dokumentacji projektowej rozbudowy i przebudowy Archiwum Państwowego w Poznaniu. Zgodnie z umową Wykonawca złożył projekt budowlany oraz potwierdzenie złożenia wniosku o wydanie pozwolenia na budowę. Powierzchnia użytkowa planowanej rozbudowy wynosząca 2 762 m ² zakłada przechowywanie docelowo około 17 500 m.b. akt. Całkowity koszt inwestycji szacuje się na ponad 20 mln zł. Inwestycja planowana jest do zgłoszenia w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, działanie 8.1.
Budowa nowego budynku w Bielsku-Białej przy ul. Piłsudskiego 39 na siedzibę dla Oddziałów AP Katowice: Bielsku-Białej, Oświęcimiu i Żywcu	1 272 330	W 2015 r. zostały zakończone roboty budowlane oraz dokonano ich odbioru. Uzyskano pozwolenie na użytkowanie oraz wyposażono obiekt w 100%. Inwestycja została zakończona w planowanym terminie. Nowopowstały budynek o powierzchni użytkowej 2 522 m ² zakłada przechowywanie docelowo do 10 000 m.b. akt. Całkowity koszt inwestycji wyniósł 11 568 000 zł.
Budowa siedziby dla Archiwum Państwowego w Białymstoku	213 431	W 2015 r. przygotowano i przeprowadzono postępowanie o udzielenie zamówienia na wykonanie dokumentacji projektowej, wyłoniono Wykonawcę dokumentacji projektowej, przygotowano i przeprowadzono postępowanie na pełnienie funkcji Inwestora Zastępczego w zakresie kompleksowego nadzoru przygotowania i realizacji inwestycji. Nowopowstały budynek o powierzchni użytkowej 2 870 m ² zakłada docelowo przechowywanie do 10 000 m.b. akt. Koszty ogółem w całym okresie realizacji na podstawie kosztorysów inwestorskich zostały określone na 17 855 000 zł.
Budowa przyłącza kanalizacji sanitarnej do budynku APŁ w	19 704	W ramach wydatkowanej kwoty (19 704 zł) zrealizowano: projekt przyłączy kanalizacyjnych: sanitarnej i deszczowej wraz z zakupem mapy do celów projektowych do nieruchomości położonej w Sieradzu oraz budowę kanalizacji sanitarnej

Sieradzu		i deszczowej w budynku APŁ O/Sieradz. Inwestycja została zakończona zgodnie z planowanym terminem.
Przebudowa budynku Archiwum Państwowego przy ul. Jezuickiej 13 w Lublinie.	1 049 834	W 2015 r. wykonano elewację budynku od Placu Katedralnego i dziedzińca wraz z ławami kominiarskimi i instalacją antyoblodzeniową oraz dziedziniec budynku AP w Lublinie a także izolacje ścian fundamentowych od strony dziedzińca. Realizacja inwestycji przebiegła zgodnie z harmonogramem ujętym w programie inwestycji. W stosunku do pierwotnych założeń inwestycja przebiegła z opóźnieniem.

Łączne nakłady poniesione w 2015 r. na budowę nowych obiektów, dostosowanych do obowiązujących norm i standardów dotyczących przechowywania materiałów archiwalnych oraz przebudowę istniejących budynków archiwów wyniosły 24 843 849 zł.

Obok inwestycji budowlanych w 2015 r. w sieci archiwów państwowych realizowano programy zakupów inwestycyjnych. Dopuszono łącznie 22 archiwa państwowe. Ogółem nakłady na zakupy inwestycyjne, w tym: sprzętu komputerowego, w szczególności serwerów i macierzy, zakup regałów, zakup sprzętu do digitalizacji, konserwacji i kserografii, zakup instalacji, w tym m.in. instalacji ppoż., antywłamaniowych, kontroli dostępu i telewizji przemysłowych, zakup pozostałego sprzętu i wyposażenia wyniosły 3 113 332 zł. Poprzez zakupy dodatkowego wyposażenia, dokonano poprawy stanu infrastruktury archiwów państwowych oraz warunków udostępniania materiałów archiwalnych w sposób tradycyjny i w sieciach rozległych.

Ponadto w 2015 r. w ramach programu KULTURA+, priorytet Digitalizacja realizowano:

- rozbudowę infrastruktury CRC realizowanego w ramach CK w NAC,
- rozbudowę infrastruktury i digitalizację akt notarialnych w AP w Łodzi,
- rozwój zasobów cyfrowych AP w Lublinie.

Łączne nakłady poniesione w tym zakresie wyniosły 1 354 580 zł.

W celu wzbogacenia narodowego zasobu archiwalnego dokonano zakupu kolekcji cennych dokumentów ZWZ-AK Okręgu Kraków oraz materiałów archiwalnych tworzących zbiór Archiwum Fotograficznego "POLFILM". Łączna kwota wydatków na zakup archiwaliów w 2015 r. wyniosła 855 921 zł¹⁹.

Działania związane z poprawą infrastruktury archiwów państwowych nie ograniczają się tylko do inwestycji budowlanych. Systematycznie prowadzone były w budynkach archiwów remonty i modernizacje, skoncentrowane w szczególności na poprawie:

¹⁹ Zob. też dział 6. Organy opiniodawcze i doradcze, komisje oraz zespoły międzyarchiwalne.

- warunków przechowywania materiałów archiwalnych,
- zabezpieczenia budynków i akt np. przed kradzieżą, włamaniem, pożarem, zalaniem,
- dostępu do obiektów i udostępniania dokumentacji,
- warunków pracy,
- estetyki budynków.

W 2015 r. objęły one blisko 60 budynków i dotyczyły, w szczególności:

- magazynów archiwalnych (np. malowanie, renowacja podłoga),
- bezpieczeństwa zbiorów poprzez montaż lub modernizację instalacji ppoż., antywłamaniowych, hydrantowych, montażu rolet antywłamaniowych, kontroli dostępu, telewizji przemysłowej, drzwi ppoż.,
- instalacji elektrycznych, ciepłowniczych, kanalizacyjnych, oświetlenia awaryjnego,
- poprawy możliwości dostępu do budynków archiwów dla osób niepełnosprawnych,
- pomieszczeń administracyjno-biurowych w tym łazienek, czytelní, pracowni,
- naprawy i malowania elewacji, wymiany okien,
- remontów ogrodzeń,
- napraw powierzchni dachowych oraz kominów.

Kwota przeznaczona w 2015 r. na remonty budynków zarówno zabytkowych oraz niezabytkowych wyniosła ok. 5,5 mln złotych.

W 2015 r. zakończono prace nad opracowaniem pn.: „Budynek archiwum. Wskazówki dla uczestników budowlanego procesu inwestycyjnego”, mającym być pomocą przy projektowaniu i budowie budynków archiwów.

Ponadto Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wystąpił do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o wyrażenie zgody na rozpoczęcie prac nad Wieloletnim Programem Inwestycyjnym dla archiwów państwowych obejmującym budowę gmachów dla Archiwum Narodowego RP w Warszawie, AP w Łodzi, AP w Szczecinie, AP w Katowicach, AP w Bydgoszczy, AP we Wrocławiu, którego koszt oszacowano na 510 mln zł., przedstawiając jego koncepcję i założenia.

12. Legislacja

Z kluczowym udziałem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych zakończono w 2015 r. prace nad wielokierunkową nowelizacją ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Nowelizacja, ogłoszona w Dzienniku Ustaw z 2015 r. pod poz. 566, weszła w życie 1 listopada 2015 r.

W związku ze wspomnianą nowelizacją w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych zostały przygotowane dwa projekty rozporządzeń Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (do art. 5 ust. 2 pkt 1 i art. 44 ust. 4 ustawy). Obydwa weszły w życie 1 listopada 2015 r.²⁰.

Z poważnym wkładem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych zakończyły się w 2015 r. prace nad ustawą o rzeczach znalezionych, która weszła w życie 21 czerwca 2015 r. (część jej przepisów dotyczy znalezionych materiałów archiwalnych), a także nad wykonawczym do tej ustawy rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Z udziałem przedstawicieli Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych trwały w 2015 r. prace nad projektem ustawy o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego, która znowelizuje m. in. przepisy ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach dotyczące udostępniania materiałów archiwalnych (art. 16 i 17 ustawy archiwalnej).

W Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych zaopiniowanych zostało około 70 projektów aktów normatywnych nadesłanych przez różne organy publiczne (z tego niektóre w kilku wersjach), a także około 60 projektów aktów normatywnych o charakterze wewnętrznym wydawanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych i Dyrektora Generalnego NDAP.

²⁰

Zob. dział 2. Kształtowanie narodowego zasobu archiwalnego.

13. Kadry i kompetencje

13.1. Zatrudnienie wg stanu na dzień 31 grudnia 2015 r.

a) w archiwach państwowych:

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
pracownicy naukowi	9,08	11
archiwiści	911,65	927
konserwatorzy	99,75	104
administracja	224,59	242
obsługa	235,07	262
razem:	1 480,14	1 546

b) w Naczelnej Dyrekcji
Archiwów Państwowych:

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
administracja	60,25	62
obsługa	5	5
razem:	65,25	67

c) łączne zatrudnienie w NDAP i
jednostkach podległych

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
	1 545,39	1 613

d) mianowani urzędnicy służby
cywilnej

	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
	25	10

13.2. Wykształcenie pracowników

a) wykształcenie wyższe	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
archiwistyczne	333	5
historyczne	257	14
pozostałe	344	43
razem:	934	62

b) studia podyplomowe	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
archiwistyczne	189	5
historyczne	10	0
pozostałe	90	19
razem:	289	24

c) osoby z wykształceniem wyższym w stosunku do ogółu zatrudnionych	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
	60%	93%

13.3. Rozwój naukowy

a) dofinansowane przewodów doktorskich	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
	2	4
uzyskanie stopnia naukowego doktora	0	3
b) dofinansowanie przewodów habilitacyjnych	1	0
uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego	1	0

13.4. Kompetencje – szkolenia

- a) Akademia Zarządzania Publicznego
*cykl szkoleń dla dyrektorów archiwów przeprowadzony przez Krajową Szkołę
Administracji Publicznej*
- b) Szkolenia dla kierowników średniego szczebla zarządzania w archiwach
*cykl szkoleń podnoszących kwalifikacje osób sprawujących funkcje kierownicze na
średnim szczeblu zarządzania*
- c) Szkolenie nt. digitalizacji materiałów archiwalnych
szkolenie dla specjalistów odpowiedzialnych za digitalizację w archiwach
- d) Szkolenie „Udostępnianie i poświadczanie materiałów archiwalnych z zasobu
archiwów państwowych”
- e) Szkolenie „Postępowanie z dokumentacją w świetle nowelizacji ustawy o
narodowym zasobie archiwalnym i archiwach”
szkolenie dla przedstawicieli państwowych jednostek organizacyjnych
- f) szkolenie specjalistyczne dla pracowników komórek kadrowych w archiwach
*szkolenie z zakresu ustawy o służbie cywilnej, o pracownikach urzędów państwowych
oraz prawa pracy*

Realizacja przygotowań obronnych, przedsięwzięć i procedur systemu
g) zarządzania kryzysowego oraz wypełnianie obowiązkowej ochrony przez
archiwa państwowe

14. Finanse

14.1. Wydatki budżetowe

W roku 2015 plan finansowy wydatków NDAP (po zmianach), zatwierdzony przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego na działalność archiwów państwowych, wyniósł 152 607 406 zł (łącznie z projektami APEX i RPO). Wykonanie planu wydatków zamknęło się kwotą 152 181 778,56 zł (w tym APEX i RPO), co oznacza, że wyniosło ono 99,72%. Do budżetu zwrócono kwotę 425 627,44 zł, stanowiącą niewykorzystane środki.

L.p.	Rodzaj wydatków	Wykonanie 2015 rok (zł)
1	wynagrodzenia osobowe pracowników	62 449 833,20
2	dodatkowe wynagrodzenie roczne	4 720 519,20
3	składki na ubezpieczenie społeczne	11 190 680,38
4	składki na fundusz pracy	1 199 254,85
5	wydatki majątkowe	30 167 725,38
6	świadczenia na rzecz osób fizycznych	159 624,48
7	składki na PFRON	327 822,60
8	wydatki rzeczowe	41 314 601,23
9	Projekt Archives Portal Europe Network of eXcellence "APEX"	102 675,68
10	Regionalny Program Operacyjny „Źródła genealogiczne mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego”	549 041,56
Razem		152 181 778,56

Całoroczny budżet NDAP przeznaczony na wyjazdy zagraniczne Naczelnego Dyrektora, pracowników NDAP i archiwistów z 33 podległych archiwów państwowych w całej Polsce wynosił 220 000 zł. Z tej puli wydatki na wyjazdy Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2015 r. (łącznie zorganizowano ich 11) wyniosły 50 107,87 zł (średni koszt wyjazdu to 4 555,26 zł).

Ponadto zorganizowano 17 wyjazdów pracowników NDAP (głównie zastępów Naczelnego Dyrektora). Całkowity koszt tych wyjazdów wyniósł 60 166,94 zł (średni koszt jednego wyjazdu 3 539,23 zł). Ponadto przekazano 103 000 zł na 35 wyjazdów archiwistów z całej sieci archiwów państwowych w Polsce.

Na realizację wieloletniego programu pomocy instytucjom polonijnym w 2015 r. wydatkowano ogółem 654 709,75 zł. W ramach wymienionych kosztów przeprowadzono prace porządkowe, ewidencyjne, digitalizacyjne i zabezpieczające w 15 instytucjach zlokalizowanych w Europie oraz obu Amerykach, do których skierowano na okres od 2 tygodni do 3 miesięcy łącznie 20 archiwistów i 1 konserwatora. W kraju poniesiono wydatki na organizację staży dla 5 osób z zagranicy oraz zakup i transport opakowań ochronnych na archiwalia dla 4 instytucji polonijnych.

W roku 2015 przeprowadzono w 10 archiwach państwowych kontrolę w zakresie gospodarki finansowej.

14.2. Dochody budżetowe

Dochody budżetowe na 2015 r. zostały zaplanowane przez archiwa państwowe w łącznej wysokości na 2 336 000 zł (rozdział 92117). Głównym źródłem dochodów były wpływy z najmu i dzierżawy składników majątkowych, wpływy ze sprzedaży wyrobów (wydawnictwa), wpływy ze sprzedaży składników majątkowych (stare regały archiwalne sprzedane na złom) oraz pozostałych dochodów takich jak: wykonywanie przez archiwa kwerend, kserokopii, reprodukcji oraz skanów materiałów archiwalnych.

Wykonanie dochodów w rozdziale 92117 kształtuje się następująco:

§	<i>Dochody z tytułu:</i>	<i>plan (zł)</i>	<i>wykonanie (zł)</i>
0750	dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych	66 000	87 934,01
0830	wpływy z usług	2 156 000	1 877 997,68
0840	wpływy ze sprzedaży wyrobów	39 000	52 624,71
0870	wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	3 000	4 773,11
0920	pozostałe odsetki	0	464,17
0970	wpływy z różnych dochodów	72 000	105 764,75
Razem		2 336 000	2 129 558,43

Podsumowanie i przewidywane kierunki działań

Działania archiwów państwowych w 2015 r., podobnie jak w latach ubiegłych, były ukierunkowane na osiągnięcie celów określonych w *Strategii archiwów państwowych na lata 2010-2020*. Wynikały one zarówno z zadań ustawowych, jak również aspirowania przez archiwa państwowe do szerokiej społecznej użyteczności oraz ważnych ról w administracji publicznej oraz życiu społecznym.

Poprawił się stan informacyjny zasobu archiwalnego – zarówno na poziomie ewidencyjnym, jak i na skutek specjalistycznego opracowywania zespołów i zbiorów dokumentacji. Poczynione zostały też postępy w dziedzinie metodyki opracowania zasobu, a także unormowania zasad postępowania z dokumentacją.

Archiwa państwowe wspierały program informatyzacji państwa, doskonaląc i upowszechniając metody zarządzania materiałami archiwalnymi, które powstają w postaci elektronicznej. Nowym, perspektywicznym wątkiem ich działań na rzecz ochrony narodowego zasobu archiwalnego było podjęcie – na etapie prac przygotowawczych – dofinansowywania ze środków publicznych działalności archiwalnej organizacji pozarządowych.

Wdrożono nową organizację zabezpieczenia zasobu archiwalnego archiwów państwowych. Poprawiły się przez to możliwości dzielenia się fachową wiedzą i uzyskiwania doradztwa. Ma to szczególne znaczenie w jednostkach, które nie dysponują zasobami kompetencji oraz wyposażenia niezbędnymi do prowadzenia pełnej konserwacji archiwaliów.

Powiększyły się zbiory cyfrowych kopii materiałów archiwalnych (o ponad 11 mln), służące zarówno zabezpieczeniu zasobu, jak i modernizacji udostępniania dokumentacyjnych źródeł wiedzy o przeszłości. Poza typowymi dokumentami tekstowymi digitalizacji poddawano również nagrania dźwiękowe i filmy.

Utrzymała się tendencja niewielkiego spadku liczby odwiedzin użytkowników zasobu w czytelnich archiwów. Zjawisko to związane jest z ułatwieniami w pozyskiwaniu treści dokumentów (poprzez samodzielne kopiowanie) oraz wzrastające zainteresowanie kopiami cyfrowymi archiwaliów dostępnymi w portalach internetowych, szczególnie *szukajwarchiwach.pl*. Zaczął też funkcjonować kujawsko-pomorski portal *genealogiawarchiwach.pl*.

Wyjątkowo istotne były także działania o charakterze popularyzatorskim, obejmujące m.in. kreowanie przedsięwzięć edukacyjnych służących poznawaniu przeszłości oraz nakierowanych na uświadamianie znaczenia zasobu archiwalnego i możliwości jego wszechstronnego wykorzystania. Obejmowały one m.in. organizację wystaw (tradycyjnych i wirtualnych), lekcji archiwalnych dla dzieci i młodzieży, konkursów, tematycznych zajęć z uczniami szkół średnich i studentami szkół wyższych, praktyk studenckich, wykładów otwartych, warsztatów i spotkań

archiwalnych, a także wydawanie publikacji (zarówno drukowanych, jak również multimedialnych). W 2015 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, liczba projektów edukacyjnych zrealizowanych przez archiwa państwowe wzrosła o 1/3. Dzięki tym działaniom archiwa państwowe stają się – zwłaszcza w mniejszych miejscowościach – centrami wiedzy i ośrodkami kulturotwórczymi.

Kontynuowano inwestycje infrastrukturalne w sieci archiwów państwowych. Doniosłym wydarzeniem było oddanie do użytku nowej siedziby Oddziału w Bielsku-Białej AP w Katowicach. Trwały prace budowlane w Rzeszowie (nowy budynek AP), Gdańsku i Lublinie.

Wśród wyzwań stojących przed archiwami państwowymi w 2016 r. i kolejnych latach szczególne miejsce zajmują te związane z rozwojem technologii cyfrowych, przede wszystkim postępująca digitalizacja zbiorów i zwiększanie ich dostępności on-line, wymagające rozwijania systemów teleinformatycznych i infrastruktury służącej przechowywaniu kopii wzorcowych zdigitalizowanych obiektów i udostępnianiu kopii użytkowych w czytelnich i w Internecie, a także stworzenie infrastruktury teleinformatycznej i technicznej umożliwiającej przejmowanie, przechowywanie oraz udostępnianie przez archiwa państwowe dokumentacji elektronicznej wytworzonej przez jednostki administracji publicznej. Usunięcia wymagają identyfikowane bariery rozwoju: niedostatek środków ewidencyjnych zasobu archiwalnego i nienadążająca za tempem digitalizacji konwersja tradycyjnych inwentarzy na postać elektroniczną, niezbędną do zarządzania wielkimi zbiorami kopii cyfrowych. Konieczne jest również zminimalizowanie dysproporcji między szybkimi postępami digitalizacji, a procesem zamieszczania kopii w otwartych serwisach internetowych.

Podobnie jak w poprzednich latach, w 2016 r. działania w zakresie digitalizacji zasobu będą przebiegały wielotorowo. Cyfrowe kopie materiałów ze swojego zasobu archiwa państwowe będą sporządzały zarówno własnymi siłami, jak również poprzez uczestnictwo w różnego typu projektach i programach, w tym współfinansowanych ze środków europejskich. Planowana jest także kontynuacja współpracy ze środowiskami genealogicznymi, która w poprzednich latach zaowocowała pozyskaniem znacznej liczby kopii cyfrowych. Przewiduje się dalszy wzrost liczby kopii dostępnych on-line, w szczególności w portalu *www.szukajwarchiwach.pl*. Poszukiwane są ponadto inne możliwości zwiększania dostępności zasobu, także z wykorzystaniem środków europejskich. Kontynuowana będzie także realizacja, w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa, projektu *Archiwum Dokumentów Elektronicznych*.

Intensyfikowane będą czynności związane z informatyzacją działalności archiwów państwowych. W kolejnych jednostkach nastąpi wdrożenie Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej. Spodziewane są także postępy rozbudowy Centralnego Repozytorium Cyfrowego NAC. Nadal rozwijane będą komputerowe bazy danych, w których gromadzone są informacje o zasobie archiwalnym, w tym bazy tworzone w celu ułatwienia dotarcia do określonych informacji zawartych w materiałach archiwalnych (np. indeksy tematyczne). Do stosowania w archiwach

państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych wprowadzony zostanie system teleinformatyczny „NiKA – Nadzór i Kontrola Archiwalna”, umożliwiający gromadzenie i analizę danych dotyczących czynności z zakresu kształtowania narodowego zasobu archiwalnego, w tym czynności nadzorczych. Ponadto realizowany będzie kolejny etap projektu Elektroniczne Zarządzanie Dokumentacją w archiwach państwowych.

Jednocześnie archiwa państwowe będą aktywnie angażowały się we wspieranie tworzenia e-administracji w Polsce poprzez realizację zadań eksperckich oraz doradczych dla informatyzujących się podmiotów administracji publicznej. Z tego względu archiwa powinny systematycznie powiększać własne zasoby kompetencji.

Dalszej rozbudowy i modernizacji wymaga baza lokalowa sieci archiwów państwowych. Mimo podjętych w latach ubiegłych działań inwestycyjnych, część zasobu archiwalnego nadal przechowywana jest w pomieszczeniach do tego nieprzystosowanych. W wielu jednostkach problem stanowi niewystarczająca powierzchnia magazynowa. Z tego względu w 2016 r. kontynuowane będą inwestycje infrastrukturalne. Otwarta zostanie nowa siedziba AP w Rzeszowie. Rozpoczną się także budowy siedzib AP w Białymstoku oraz AN w Krakowie. Ponadto opracowana zostanie dokumentacja projektowa rozbudowy AP w Poznaniu. Niezbędne jest przy tym monitorowanie i kształtowanie przez archiwa trendów rozwojowych w dziedzinie postępowania z dokumentacją oraz ich korelowanie z programami inwestycyjnymi – przede wszystkim pod kątem zapewnienia technologicznych warunków zarządzania w długich okresach dokumentami elektronicznymi.

Zwiększający się zasób oraz jego masowa digitalizacja wpływają na wzrost potrzeb w zakresie konserwacji. W 2016 r. kontynuowane będą działania związane z konserwacją właściwą i masową materiałów archiwalnych oraz profilaktyką konserwatorską. Prowadzone prace w znacznej mierze wiązać się będą z przygotowaniem konserwatorskim materiałów wytypowanych do digitalizacji zabezpieczającej, wypożyczanych na wystawy oraz akt wytypowanych podczas wykonywania prac bieżących (m.in. opracowania i przygotowywania do udostępniania). W dziedzinie konserwacji masowej potrzebna okazuje się ocena efektywności dotychczas stosowanych technologii – zwłaszcza odkwaszania papieru – oraz śledzenie i ewentualne wdrażanie nowych rozwiązań, które zapewniłyby lepsze rezultaty przy malejących kosztach.

Istotne znaczenie dla działań archiwów państwowych w zakresie udostępniania zasobu będzie miało wejście w życie ustawy o ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego, nowelizującej przepisy ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach w części dotyczącej korzystania z zasobu archiwalnego. Modernizacja ustawowych zasad oraz ich powiązanie z gwarancjami ponownego wykorzystywania informacji zwiększą dostępność i atrakcyjność dokumentacyjnych źródeł wiedzy o przeszłości.

Archiwa państwowe nadal będą przejawiały aktywność w zakresie popularyzacji wiedzy o materiałach archiwalnych i archiwach. Organizowane będą lekcje archiwalne dla dzieci i młodzieży, tematyczne zajęcia z uczniami szkół średnich i studentami szkół wyższych, praktyki studenckie, wykłady otwarte, warsztaty i spotkania archiwalne, wystawy i pokazy multimedialne, a także konkursy.

W ramach prowadzonej przez archiwa państwowe działalności naukowej organizowane będą konferencje, sesje, cykliczne zebrania naukowe. Planowane są także kolejne publikacje dotyczące archiwistyki i dziedzin pokrewnych, w tym kolejne numery periodyków, pism naukowych, wydawnictw źródłowych.

Kontynuowane będą programy i projekty w zakresie współpracy międzynarodowej, m.in. program wymiany bezdewizowej archiwistów (staże archiwalne dla przedstawicieli archiwów), program mikrofilmowania poloników w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie oraz program pomocy ośrodkom polonijnym. W dalszym ciągu prowadzona będzie współpraca z gremiami archiwalnymi Unii Europejskiej oraz innymi organizacjami międzynarodowymi.

Planowane jest również rozwijanie współpracy z podmiotami wytwarzającymi materiały archiwalne tworzące ewidencjonowany niepaństwowy zasób archiwalny. Nowelizacja ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach umożliwiła objęcie wsparciem organizacji pozarządowych w zakresie ochrony i udostępniania zbiorów archiwalnych. W 2016 r. w drodze konkursu wyłonione zostaną podmioty, które otrzymają dofinansowanie na realizację projektów związanych z ewidencjonowaniem, przechowywaniem, opracowaniem, udostępnianiem oraz zabezpieczaniem materiałów archiwalnych.

Wystawy zorganizowane lub współorganizowane/współfinansowane przez NDAP

1. „Nasi Izraelczycy. Losy Polskich Żydów w Izraelu” (NDAP, Ambasada Izraela w Warszawie);
2. „A jednak jest Warszawa...” (NDAP, AP Warszawa);
3. „Bo ta, co nie zginęła... 1945 r.” (NDAP, AP Piotrków Trybunalski);
4. „Sławoj Felicjan Składkowski (1885 Gąbin - 1962 Londyn) - lekarz, generał, premier” (NDAP, AP Płock);
5. „Od likwidacji Unii do ukazania tolerancyjnego. 30 lat oporu unitów podlaskich 1875 – 1905” (NDAP, AP Siedlce);
6. „Historia miasta opowiedziana kolekcjami łodzian” (NDAP, AP Łódź);
7. „Prezydenci Płocka (do 1939 r.)” (NDAP, AP Płock);
8. „Mieszkańcy dawnego Podgórze na tle rozwoju miasta” (NDAP, AN Kraków);
9. „Bydgoszcz w roku 1945. 70. rocznica zakończenia II wojny światowej” (NDAP, AP Bydgoszcz);
10. „Skąd jesteśmy, czyli jak rodził się polski Gorzów?” (NDAP, AP Gorzów Wielkopolski);
11. „Koszalin 1945 – siedemdziesiąt lat później” (NDAP, AP Koszalin);
12. „Archiwum Pamięcią Regionu – kontynuacja” (NDAP, AP Lublin);
13. „Archiwa Rodzinne” (NDAP, AP Lublin);
14. „Życie w czasach Wielkiej Wojny. Codziennosc mieszkańców Radomia i okolic w latach I Wojny Światowej” (NDAP, AP Radom);
15. „Schroniska turystyczne na zachodnim pograniczu czesko-polskim / Horské boudy v zapadnim česko-polském pohraničí” (NDAP, AP Wrocław);
16. „Rok 1945. Niemcy, Rosjanie, Polacy” (NDAP, AP Wrocław);
17. "65 lat Archiwum Państwowego w Zamościu" (NDAP, AP Zamość).

Realizacja działań wydawniczych w NDAP – publikacje wydane w 2015 r.

1. *„Był czyn i chwala!... Józef Gabriel Jęczkowiak, Wspomnienia harcerza 1913-1918”*, oprac. Maria Frankel i Paweł Gut (tom III serii *„Wielka Wojna – codzienność niecodzienności”*);
2. *„Nie wybiła godzina wybawienia z otchłani nieszczęść... Kronika dziejów Łowicza Władysława Tarczyńskiego”*, oprac. Marek Wojtylak (tom IV serii *„Wielka Wojna – codzienność niecodzienności”*);
3. *„Ku przeszłości otwartej. Dostępność archiwów państwowych w Polsce w latach 1918-2014”*, Dariusz Grot;
4. *„Pracownicy Radia Wolna Europa. Biografie zwykłe i niezwykle”*, L. Gawlikowski (koedycja z Instytutem Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk);
5. *„Archiwa organizacji pozarządowych w Polsce”*, pod red. T. Czarnoty i M. Konstankiewicza (koedycja z Wydawnictwem Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej);
6. *„Kancelaria Sejmu i Rady Państwa oraz archiwum w latach [1944]1952-1989”*, aut. T. Filipczak;
7. *„Katalog mikrofilmów i zapisów cyfrowych. Wykaz Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie i Punktu Konsultacyjnego w Warszawie”*, oprac. W. Cichosz;
8. *„Ecclesia – regnum – fontes. Studia z dziejów średniowiecza. Prace ofiarowane profesor Marii Koczerskiej”* (koedycja z Wydawnictwami Uniwersytetu Warszawskiego);
9. *„Electronic records and access to archive resources via Internet (Colloquia Jerzy Skowronek dedicata 2013)”*, red. nauk. A. Laszuk;
10. *„Standard budynku archiwum państwowego”*, oprac. M. Boruszkowska, A. Czajka i R. Wojtkowski (e-publicacja);
11. *„Raport Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych 2014”*, oprac. A. Belka;
12. *„Archeion”*, tom CXV.

Czasopisma naukowe o tematyce archiwalnej oraz publikacje archiwów państwowych dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2015 r.

Czasopisma archiwów państwowych dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora AP w 2015 r.:

1. „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne” (AP Kielce);
2. „Kronika Warszawy” (AP Warszawa);
3. „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny” (AP Poznań);
4. „Miscellanea Historico-Archivistica” (AGAD);
5. „Rocznik Łódzki” (AP Łódź);
6. „Krakowski Rocznik Archiwalny” (AN Kraków);
7. „Szczeciński Informator Archiwalny” (AP Szczecin);
8. „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP Gorzów Wlkp.);
9. „Archiwariusz Zamojski” (AP Zamość);
10. „Szkice Archiwalno-Historyczne” (AP Katowice);
11. „Płocki Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP Płock);
12. „Prace Historyczno-Archiwalne” (AP Rzeszów).

Publikacje archiwów państwowych dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora AP w 2015 r.:

1. „Żydzi Płocki. Album Pamięci” (AP Płock);
2. „Sławoj Felicjan Składkowski (1885 Gąbin - 1962 Londyn) - lekarz, generał, premier” (AP Płock);
3. „Szkolnictwo w Łęczycy” (AP Płock);
4. „Dziecko w archiwaliach” (AP Kalisz);
5. „Calisiana rozproszone w archiwach polskich (1945-1989)” (AP Kalisz);
6. „Warszawski trudny czas, czyli stolica i jej mieszkańcy w świetle archiwaliów. Scenariusze lekcji i zadania dla szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej” (AP Warszawa);
7. „Zbiór tłoków i stempli pieczętnych w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu” (AP Poznań);
8. „PRL Grażyny Rutowskiej” (NAC);
9. „Pamiętnik Mariana Dydyńskiego z Raciborska” (AN Kraków);

10. „1914. Zdarzyło się w Krakowie” (AN Kraków);
11. „Niedopowiedziana historia. Karty pocztowe z getta łódzkiego” (AP Łódź);
12. „Funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej Policji Państwowej w Łodzi - ofiary zbrodni katyńskiej” (AP Łódź);
13. „Wschowa w latach 1945-1950. W 70. rocznicę powrotu do Polski” (AP Leszno);
14. „Mieć nadzieję, to przetrwać. Spuścizna Janusza Drwęskiego, więźnia obozu koncentracyjnego Sachsenhausen” (AP Siedlce);
15. „*Ty bestya! Ty kamelo!* Agresja językowa w polszczyźnie śląskiej (1845-1938)” (AP Opole);
16. „Wychować człowieka nowego... Kronika Publicznej Szkoły Powszechnej nr 2 w Nysie z lat 1945-1951. Materiały źródłowe z zasobu Archiwum Państwowego w Opolu” (AP Opole);
17. „Kancelaria Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Warszawie w latach 1918-1939” (AAN);
18. „Świat, który minął... Malborska Gmina Synagoga (1814-1938) w źródłach archiwalnych” (AP Elbląg z siedz. w Malborku);
19. „Katalog map zespołu Kuratora Państwowych Pól Górniczych przy Ministrze Górnictwa w Katowicach [1843] 1945-1954” (AP Katowice);
20. „Między wschodem i zachodem. Ezechieli Zivier (1869–1925). Archiwista i historyk” (AP Katowice);
21. „4 Pułk Piechoty Legionów Polskich – historia i pamięć. W 100 rocznicę powstania” (AP Kielce);
22. „Dobra ziemskie Radzyń. Historia majątku od XVIII do XX wieku” (AP Lublin);
23. „Lubelskie Archiwa Rodzinne” (AP Lublin);
24. „Życie w czasach Wielkiej Wojny. Codziennosc mieszkańców Radomia i okolic w latach I Wojny Światowej” (AP Radom);

Wydawnictwa archiwów państwowych uwzględnione w „Wykazie projektów informacyjno-źródłowych NDAP” dofinansowane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, które ukazały się w 2015 r.:

1. „Kazimierz Skarżyński (1887-1962). W imię prawdy o zbrodni katyńskiej”, J. Adamska, A. Przewoźnik (AP Warszawa);
2. „Archiwum Państwowe w Płocku. Informator o zasobie archiwalnym”, oprac. K. Bańka (AP Płock);
3. „100. rocznica wybuchu pierwszej wojny światowej. Materiały pokonferencyjne. Nidzica 2014”, red. E. Solarek, H. Domański i H. Wajs (AGAD);
4. „Projekty integracji europejskiej w dwudziestoleciu międzywojennym w opinii polskiej dyplomacji”, oprac. E. Kołodziej (AAN);

5. „Historia, memoria, scriptum. Księga jubileuszowa z okazji osiemdziesięciolecia urodzin Profesora Edwarda Potkowskiego” red. J. Krochmal (AGAD);
6. „Kancelaria i archiwum. System kancelaryjny i archiwalny komisji rządowych w Królestwie Polskim w latach 1815–1867”, M. Osiecka (AGAD);
7. Józef Piłsudski. Źródła z lat 1914-1918 w Austriackim Archiwum Państwowym w Wiedniu”, J. Gaul (AGAD);
8. „Modlitwy panien żądających męża, czyli o zapomnianej pobożności niewiast z przełomu XVIII i XIX w.” (AP Opole).

Stacjonarne i internetowe wystawy materiałów archiwalnych zorganizowane przez archiwa państwowe w 2015 r. (wybór)

1. *Kresy – podróż sentymentalna* (wystawa stacjonarna i internetowa, AP Kielce);
2. *Odbudowa Kalisza po zburzeniu miasta w sierpniu 1914 r.* (wystawa internetowa, AP Kalisz);
3. *Historia budynku przy Siennej 16 w Krakowie* (wystawa internetowa, AN Kraków);
4. *Z rodzinnej szuflady* (wystawa stacjonarna, AP Radom);
5. *Niezlomni Żołnierze Wyklęci* (wystawa stacjonarna, AP Poznań);
6. *70. rocznica wyzwolenia Poznania* (wystawa stacjonarna plenerowa, AP Poznań);
7. *Kobieta zmienną jest...* (wystawa internetowa, AP Kalisz);
8. *Wystawa fotografii z okazji święta kobiet* (wystawa stacjonarna plenerowa, AP Warszawa);
9. *Co przywieźli w swoich bagażach przesiedleńcy* (wystawa stacjonarna, AP Gorzów Wielkopolski);
10. *Twierdza Toruń - niezwykle świadectwo techniki i architektury wojenne* (wystawa stacjonarna, AP Toruń);
11. *Bitwa o Gallipoli* (wystawa stacjonarna, AGAD);
12. *Wystawa rękopisów i druków Konstytucji* (wystawa stacjonarna, AGAD);
13. *A jednak jest Warszawa!* (wystawa stacjonarna plenerowa, AP Warszawa);
14. *Wolne elekcje w dokumencie archiwalnym* (wystawa stacjonarna, AGAD);
15. *Konteksty losów jeńców serbskich i innych narodów. Druga wojna światowa na Pomorzu i Śląsku w wybranych dokumentach muzealnych i archiwalnych* (wystawa stacjonarna, AP Warszawa);
16. *Miasto Nowoczesne. Z dziejów Wolnego Królewskiego miasta Podgórze 1784-1915* (wystawa stacjonarna, AN Kraków);
17. *Dziecko w archiwaliach* (wystawa stacjonarna, AP Kalisz);
18. *59. rocznica Poznańskiego Czerwca* (wystawa stacjonarna, AP Koszalin);
19. *Zielonogórskie tradycje winobraniowe w dokumencie archiwalnym* (wystawa stacjonarna, AP Zielona Góra);
20. *Z ziemi włoskiej do Polski* (wystawa stacjonarna, AP Siedlce);
21. *Archiwa otwarte ku przyszłości – dziedzictwo archiwalne Ziemi Zachodnich i Północnych w perspektywie opracowania i udostępniania zasobu* (wystawa stacjonarna, AP Poznań);

22. *Rapsodycy na kliszach pamięci...* (wystawa stacjonarna i internetowa, AN Kraków);
23. *Łódź w fotografii: Kraski, Kasprowicza i Wacha* (wystawa stacjonarna, AP Łódź);
24. *Drzewo genealogiczne mojej rodziny* (wystawa stacjonarna, AP Siedlce);
25. *Obywatele! Nadeszła długo oczekiwana chwila. Wojna skończona* (wystawa stacjonarna, AP Lublin);
26. *Co lwy wiedzą o Koszalinie i jego mieszkańcach? Sekrety z rodzinnych archiwów...* (wystawa stacjonarna, AP Koszalin);
27. *Modernizm toruński* (wystawa stacjonarna, AP Toruń);
28. *Częstochowskie zabawki pod choinkę* (wystawa internetowa, AP Częstochowa).

Referaty wygłoszone na zebraniach naukowych w archiwach państwowych

Referent	Temat wystąpienia	Archiwum
Andrzej Drakoniewicz	Źródła do dziejów szkolnictwa w zasobie Archiwum Państwowego w Łodzi	AP w Łodzi
Agnieszka Janik	System ewidencji ludności Łodzi i okolicznych gmin w latach 1932-1939 – przepisy, praktyka, stan zachowania archiwaliów	AP w Łodzi
Anna Miller	Materiały archiwalne dotyczące sytuacji społeczno-politycznej w Łodzi na tle rodzącej się Solidarności w zasobie Archiwum Państwowego w Łodzi	AP w Łodzi
Kamila Pawełczyk-Dura	Kształtowanie sowieckiej sieci archiwalnej na poziomie centralnym (1917-1991)	AP w Łodzi
dr Aleksy Piasta	Kancelaria międzywojennej administracji leśnej na przykładzie akt Nadleśnictwa w Piotrkowie 1919-1939	AP w Łodzi
dr Andrzej Wróbel	Procesy tomaszowskich działaczy komunistycznych przed Sądem Okręgowym w Piotrkowie Trybunalskim	AP w Łodzi
Radosław Czajkowski	Kwestie archiwalne dotyczące dokumentacji pozwoleń budowlanych i decyzji o warunkach zabudowy w Wydziale Urbanistyki i Architektury Urzędu Miasta Poznania	AP w Poznaniu
Jin Matuska	Japonia i jej archiwa	AP w Poznaniu
Michał Seredyński	Strony internetowe archiwów – analiza i wnioski do budowy strony Archiwum Państwowego w Poznaniu	AP w Poznaniu
Hanna Staszewska	Ewidencja syntetyczna w archiwach państwowych w świetle przepisów metodycznych Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych	AP w Poznaniu
dr Przemysław Wojciechowski	Informacja o materiałach archiwalnych dotyczących stosunków polsko-japońskich w Archiwum Państwowym w Poznaniu	AP w Poznaniu
Alicja Berlińska	Formy współpracy i doświadczenia archiwistów łotewskich z instytucjami kulturalnymi, gospodarczymi i społecznymi	AP w Szczecinie
dr hab. Paweł Gut	Nauki pomocnicze historii. Seria nowa – nowe podręczniki do nauk warsztatowych archiwisty i	AP w Szczecinie

	historyka	
Michał Knitter	Tematyka audycji radiowych w pierwszych miesiącach istnienia szczecińskiej rozgłośni	AP w Szczecinie
dr Janina Kosman	Pomorskie druki szkolne XVII-XVIII w. jako źródło do badań oświaty i kultury	AP w Szczecinie
Alicja Kościelna	Źródła do dziejów wojny trzydziestoletniej na Pomorzu. Założenia wydawnictwa źródłowego	AP w Szczecinie
prof. Kazimierz Kozłowski	Ludzie nauki i kultury związany z Archiwum Państwowym w Szczecinie	AP w Szczecinie
Łukasz Kozłowski	Dokumentacja przedsiębiorstw w Archiwum Państwowym w Szczecinie	AP w Szczecinie
Grażyna Lupa	Współczesne formy zabezpieczenia zbiorów archiwalnych i bibliotecznych	AP w Szczecinie
Bartosz Sitarz	Historia kompleksu koszarowego i umocnień na Białej Górze	AP w Szczecinie
dr hab. Maciej Szukała	Zasady udostępniania akt w Archiwach Państwowych w Szczecinie w okresie międzywojennym	AP w Szczecinie
Małgorzata Kysil	Radomierskie nagrobki w Cieplicach Śląskich Zdroju – źródła do historii obiektu	AP we Wrocławiu
Izabela Różowiec	Fakty z życia Samuela Beniamina Klozego w świetle nowo odkrytych źródeł archiwalnych, zachowanych w Archiwum Państwowym we Wrocławiu	AP we Wrocławiu